

Protecția dreptului la locuință al romilor din România

Manual de educare privind legislația internațională și
dreptul la locuință adecvată

Proiect finanțat de Ministerul Afacerilor Externe al Regatului Norvegiei

Protecția dreptului la locuință al romilor din România

© Copyright 2004, Centre on Housing Rights and Eviction (COHRE), European Roma Rights Center (ERRC) și Romani CRISS

Toate drepturile rezervate.

COHRE este organizație nonprofit cu sediul în Olanda. ERRC este organizație neguvernamentală cu sediul în Ungaria. Romani CRISS este organizație neguvernamentală cu sediul în România.

Copii ale documentului sunt disponibile la:

COHRE International Secretariat
(Secretariatul General COHRE)

83 Rue de Montbrillant
1202 Geneva, Switzerland

Tel: +41.22.734.1028

Fax: +41.22.733.8336

Email: cohre@cohre.org

Website: www.cohre.org

European Roma Rights Centre
(Centrul European pentru Drepturile Romilor)

Nyár utca 12, 1072 Budapest, Hungary

PO Box 906/93, 1086 Budapest 62, Hungary

Tel: +36.1.413.2200

Fax: +36.1.413.2201

Email: errc@errc.org

Website: www.errc.org

Romani CRISS - Roma Center for Social Intervention and Studies
(Romani CRISS – Centrul Romilor pentru Intervenție Socială și Studii)

19 Buzesti Street

1st District Bucharest

011011 Romania

Tel/Fax: +40.21.231.41.44 și +40.21.310.70.70

Email: criss@romanicriss.org

Website: www.romanicriss.org

CUPRINS

DESPRE PROIECTUL "PROTECȚIA DREPTULUI LA LOCUINȚĂ AL ROMILOR DIN ROMÂNIA"	6
DESPRE IMPLEMENTATORII PROIECTULUI.....	7
DESPRE ACEST MANUAL DE RESURSE	8
LISTĂ DE ACRONIME	9
SECȚIUNEA 1: UN GHID TEORETIC ÎN DREPTUL LA LOCUINȚĂ ADECVĂ.....	11
I. CONTEXTUL DISCUȚIEI PRIVIND DREPTUL LA LOCUINȚĂ.....	11
De ce trebuie să abordăm problemele legate de locuință prin prisma dreptului?.....	11
Definiția dreptului la locuință	14
Lista de exerciții 1: Chestionar privind dreptul la locuință.	15
Definiția locuinței adecvate.....	17
Lista de exerciții 2: Dreptul la locuință al romilor din România.....	24
Câteva mituri obișnuite despre dreptul la locuință	26
II. CUM SĂ ÎNȚELEM DREPTURILE ECONOMICE, SOCIALE ȘI CULTURALE ÎN GENERAL	30
Un ghid pentru prevederile cheie a Pactului internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale.....	30
Lista de exerciții 3: Câteva întrebări despre drepturile economice, sociale și culturale.....	41
III. DREPTUL LA LOCUINȚĂ ÎN LEGISLATIA INTERNAȚIONALĂ ȘI EUROPEANĂ.....	42
Resursele legale internaționale privind dreptul la locuință	42
Sursele legale europene privind dreptul la locuință	47
IV. DISCRIMINAREA ȘI DREPTUL LA LOCUINȚĂ	52
Dreptul la nediscriminare și egalitate	53

Standarde aditionale privind dreptul la locuință al romilor.....	53
V. LEGISLATIA ȘI POLITICILE INTERNE PRIVIND LOCUIREA	58
Dreptul la locuință în cadrul contextului legislației românești	58
Legislația anti-discriminare	58
Programul Național Român de locuințe sociale.....	61
VI. ÎNCĂLCĂRILE DREPTULUI LA LOCUINȚĂ.....	64
Încălcări ale drepturilor economice, sociale și culturale, în general.....	64
Ațiuni care reprezintă încălcări ale dreptului la locuință.....	66
Repararea, compensarea și restituirea în materia dreptului la locuință	67
Lista de exerciții 4: Încălcările dreptului la locuință	69
VII. EVACUĂRILE FORȚATE	70
Să înțelegem că evacuarea forțată constituie o încălcare a dreptului la locuință	70
Principalele cauze ale evacuărilor forțate.....	71
Obligațiile Guvernului de a preveni evacuările forțate	72
Surse legale privind evacuările forțate	73
Strategii pentru prevenirea evacuărilor forțate	75
Cum să folosim procedurile internaționale pentru a preveni evacuările forțate	75
Lista de exerciții 5: Putem justifica evacuările forțate?	77
SECȚIUNEA 2: ACCESUL LA DREPTUL LA LOCUINȚĂ ADECVATĂ - STRATEGII DE PROMOVARE A DREPTULUI LA LOCUINȚĂ	79
VIII. STRATEGIILE NEJUDICIARE DE PROMOVARE A DREPTULUI LA LOCUINȚĂ	79
Să facem o distincție pozitivă: Rolul ONG-urilor	79
Monitorizarea dreptului la locuință.....	79
Lista de exerciții 6: Posibile obiective de monitorizare.....	81

Monitorizarea realizării progresive a dreptului la locuință folosind ca sistem de referință, standarde și indicatori	82
Lista de exerciții 7: Dezvoltarea unui plan de realizare progresivă a obligației unui stat în domeniul dreptului la locuință.	84
Selectarea și documentarea	87
Lista de exerciții 8: Organizarea unei misiuni de investigație	93
Opțiuni naționale și internaționale de advocacy.....	95
Lista de exerciții 9: Planificarea strategiei de advocacy	101
IX. JUSTIFICAREA DREPTULUI LA LOCUINȚĂ.....	102
Elemente de justificare a dreptului la locuință.....	102
Obligațiile asumate în baza tratatelor	103
Aplicarea Pactului în instanțele judecătorești naționale	103
Implicare în litigarea strategică	104
Atunci când un caz nu este soluționat favorabil de instanțele judecătorești naționale.....	104
ANEXE	99
Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale.....	
CESCR: Comentariul General nr. 4: Dreptul la locuință adecvată.....	
CESCR: Comentariul General nr. 7: Evacuările forțate	
Consiliul European Recomandarea REC(2005)4 a Comitetului de Miniștri statelor membre referitoare la îmbunătățirea condițiilor locative ale romilor și Travellers din Europa.....	

Despre Proiectul “Protecția dreptului la locuință a romilor din România”

Pana in prezent, romii rămân grupul etnic cel mai defavorizat din Europa. Drepturile fundamentale le sunt amenințate aproape pretutindeni. In ultimii ani s-au înregistrat cazuri îngrijorătoare de violență cu tentă rasistă îndreptate împotriva romilor. Discriminarea romilor in domenii cum ar fi educația, sănătatea, locuirea, angajarea este frecventa în multe societăți. Discursul incitator la adresa romilor adâncește stereotipurile negative infiltrate în gândirea opiniei publice europene.

Din cauza nivelului ridicat de rasism și discriminare a romilor existent în România, implementatorii proiectului s-au angajat să abordeze, în cadrul proiectului, cele mai grave probleme practice și juridice care îi afectează pe romi, în ceea ce privește accesul lor la dreptul la locuință; să inițieze procese strategice în cel puțin patru cazuri de încălcare a dreptului la locuință a romilor, să realizeze un manual de instruire pentru a proteja dreptul la locuință a romilor și să organizeze un seminar de educare a activiștilor romi privind modul de protejare a dreptului lor la locuință.

Activitățile de cercetare din cadrul acestui proiect au identificat următoarele încălcări ale dreptului la locuință care afectează cel mai mult comunitatea de romi din România:

- Segregare rasială;
- Locuințe ilegale / așezări sărace substandard;
- Lipsă de adăpost, inclusiv așa-numita “lipsă ascunsă de adăpost”;
- Evacuări forțate;
- Supraaglomerare / supraaglomerare gravă;
- Discriminare în alocarea locuințelor acordate de stat/ alte forme de discriminare;
- Probleme legate de dreptul la libera circulație;
- Obstrucționarea în folosirea terenului/ refuzul licențelor de construcție; și
- Titlul de proprietate asupra imobilului, inclusiv lipsa actelor de proprietate.

Despre implementatorii proiectului

Centrul pentru Dreptul la Locuință și Evacuări (COHRE)

Înființat în 1994, Centrul pentru Dreptul la Locuință și Evacuări (COHRE) este o organizație neguvernamentală internațională, de drepturile omului, care își propune să asigure că dreptul la locuință este exercitat în totalitate de fiecare persoană, pretutindeni. COHRE își urmărește obiectivul printr-o abordare integrată a drepturilor omului care întrunește întregul spectru de drepturi civile, culturale, economice, politice și sociale.

Centrul European pentru Drepturile Romilor (ERRC)

Centrul European pentru Drepturile Romilor (ERRC) o organizație internațională pentru lege de interes public care monitorizează situația romilor și oferă apărare legală în cazuri de încălcare a drepturilor omului. De la înființarea sa în 1996, ERRC a realizat studii de teren în mai mult de douăsprezece țări, inclusiv în România, și a distribuit numeroase publicații, începând de la studii cuprinzătoare până la scrisori de advocacy și declarații publice. Publicațiile ERRC cu privire la România și alte țări, cât și alte informații despre organizație, pot fi accesate pe Internet la adresa <http://www.errc.org>. ERRC este membru al Federației Internaționale Helsinki pentru Drepturile Omului și deține statut consultativ în cadrul Consiliului Europei și Consiliului Economic și Social al ONU.

Romani CRISS

Centrul Romilor pentru Interventie Sociala si Studii este o asociatie civica non-profit, infiintata la 4 aprilie 1993. Membrii fondatori ai organizatiei sunt: Federatia Etnica a Romilor (FER), Centrul de Cercetare a Romilor/Tiganilor al Universitatii René Descartes, Paris si Institutul de Sociologie al Academiei Romane.

CRISS imbina militantismul civic pentru respectarea drepturilor romilor ca persoane si ca minoritate, cu proiectarea si implementarea de programe de politica publica in beneficiul comunitatilor locale de romi. CRISS militeaza in comunitati multietnice din Romania, cu populatie de romi, pentru consolidarea institutiilor democratiei locale bazate pe respectarea fara discriminari a drepturilor civile, politice, sociale, economice si culturale. CRISS promoveaza conceptul politic al romilor ca popor in diaspora mondiala si ca minoritate europeana, fata de care statele nationale si institutiile interguvernamentale au o responsabilitate speciala

Pe 18 mai 1998, la Summit-ul UE/US din Londra, Romani CRISS a primit premiul pentru Democratie si Societate Civila din partea Uniunii Europene si a Statelor Unite ale Americii.

In prezent, Romani CRISS implementeaza activitati in cadrul departamentelor specializate, precum Drepturile Omului, Media, Social, Educatie, Sanatate, International

De-a lungul anilor, Romani CRISS a colaborat si colaboreaza cu institutii ale statului roman si organizatii internationale precum Consiliul Europei, Organizatia pentru Securitate si Cooperare in Europa – Biroul pentru Institutii

Democratice si Drepturile Omului (OSCE/ODIHR), Punctul de Contact pentru Romi si Sinti al OSCE/ODIHR, Natiunile Unite (ONU).

Despre acest manual de resurse

Educația în domeniul drepturilor omului poate fi definită ca proces de învățare, revelare și acțiune care cultivă cunoștințele, abilitățile, atitudinile, obiceiurile și comportamentul necesar pentru ca oamenii să își cunoască, afirme și revendice în mod eficient drepturile lor conforme cu Declarația Universală și să respecte dreptul altor persoane.

- Richard Pierre Claude, 1998

Scopul sau obiectivul educației în domeniul drepturilor omului îl reprezintă **împuternicirea pentru a aduce schimbare socială**. Finalmente, educația în domeniul drepturilor omului inspiră oamenii **să preia control** asupra propriilor vieți și decizii care le influențează viața. Mulți romi, care nu își cunosc drepturile, sunt mai vulnerabili în fața abuzurilor și, deseori, nu posedă limbajul și cadrul conceptual pentru a pleda eficient pentru acestea. Din ce în ce mai mult, în întreaga lume, se recunoaște ca educația pentru și despre drepturile omului este esențială. Aceasta poate contribui la formarea unei societăți libere, corecte și pașnice. Educația în domeniul drepturilor omului este de asemenea recunoscută și ca o strategie eficientă de prevenire a abuzurilor drepturilor omului.

Pornind de la această premiză, COHRE, ERRC și Romani CRISS au dezvoltat acest manual de resurse ca un ghid pentru activiștii pentru dreptul la locuință al romilor și pentru cei interesați să se implice în problemele legate de dreptul la locuință și/ sau ca sursă în timpul programelor de educare. Manualul oferă informații, articole și activități care să transmită utilizatorului, în context specific, informații despre problemele legate de locuire cu care se confruntă romii din România:

- Înțelegerea diferitelor elemente ale dreptului la locuință adecvată și ale drepturilor economice și sociale, în general;
- Cunoașterea standardelor legale internaționale și naționale relevante cu privire la protecția și promovarea dreptului la locuință adecvată;
- Înțelegerea corelației dintre încălcări ale dreptului la locuință și alte încălcări ale drepturilor omului, în special încălcări ale drepturilor economice, sociale și culturale;
- Expertiză în diferite domenii privind dreptul la locuință, inclusiv dreptul femeilor la locuință, evacuări forțate și restituirea locuinței și proprietății;
- Un ghid practic pe care activiștii pentru dreptul la locuință și alte persoane le pot aplica în diferitele activități pentru a asigura accesul romilor la locuință adecvată, inclusiv:
 - Monitorizare;
 - Documentare;
 - Advocacy la nivel local național și internațional; și
 - Acțiune legală.

Manualul include în anexele sale traducerea standardelor și documentelor legale internaționale și europene cu referință la dreptul la locuință care vor folosi ca sursă în activitățile întreprinse în viitor în domeniul dreptului la locuință.

Deoarece persoanele trebuie să **fie conștiente și informate** despre problemele care îi afectează și despre opțiunile pe care le au pentru a participa în mod eficient la dezvoltarea, implementarea și evaluarea politicilor sociale și economice, informația prezentată în acest manual este suplimentată cu probleme specifice legate de dreptul la locuință raportate de romii din România în timpul studiului independent realizat în cadrul proiectului. În lipsa de stipulație contrară, dl. Robert Vaszi Janos, dl. Vasile Dumitru, dl. Victor Facalet, dl. Simion Samir și dl. Rudai Vasile au condus studiul de teren prezentat în acest manual, în numele implementatorilor proiectului.

Tara Bedard – Coordonator proiecte (ERRC), Vasile Gilbea – consultant, Marian Mandache – Coordonator proiecte (Romani CRISS), Cristi Mihalache – Advocacy Officer (ERRC), Caroline Sykora – voluntar (ERRC) și Michele Vernet – voluntar (ERRC), au realizat prezentul manual, adaptat la contextul intern.

Manualul conține curricula alcătuită de Fundația Canadiană pentru Drepturile Omului, căreia îi suntem profund recunoscători pentru contribuția adusă.

Listă de acronime

CAT	Comitetul împotriva torturii (Committee Against Torture)
CEDAW	Comitetul pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor (Committee on the Elimination of Discrimination Against Women)
CERD	Comitetul pentru eliminarea discriminării rasiale (Committee on the Elimination of Racial Discrimination)
CESCR	Comitetul pentru drepturi economice, sociale și culturale (Committee on Economic, Social and Cultural Rights)
COHRE	Centrul pentru Dreptul la Locuință și Evacuări (Centre on Housing Rights and Evictions)
ECHR	Curtea Europeană a Drepturilor Omului (European Court of Human Rights)
ERRC	Centrul European pentru Drepturile Romilor (European Roma Rights Centre)
ESC	Economic, Social și Cultural (Economic, Social and Cultural)
HRC	Comitetul pentru drepturile omului (Human Rights Committee)
ICCPR	Convenția internațională cu privire la drepturile civile și politice (International Convention on Civil and Political Rights)
ICERD	Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination)

ICESCR	Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)
CNCD	Consiliul Național pentru combaterea discriminării (National Council for Combating Discrimination)
ONG	Organizație neguvernamentală (Non-governmental organisation)

România (2002)

Raport al Raportorului Special cu privire la locuință adecvată ca parte componentă a dreptului la un standard de viață adecvat și cu privire la dreptul de nediscriminare, Mr. Miloon Kothari. Misiunea în România (14-19 ianuarie 2002) Consiliul Economic și Social E/CN.4/2003/5/Add.2, 3 februarie 2003, Pag. 2.

În timpul vizitei sale în comunitățile din București, Raportorul Special a avut posibilitatea să observe nemijlocit situația celor săraci și vulnerabili, care locuiesc, de obicei, în cartierele periferice ale orașului și care nu dispun de serviciile adecvate, atât în ceea ce privește calitatea, cât și disponibilitatea. Efectele acestora sunt grave, în special pentru femei și copii. În una din comunitățile de romi, condițiile proaste de locuit pun în pericol sănătatea multor copii și mamele își petrec mai mult timp carand apă, material combustibil și nutret pentru animale. Declarațiile obținute au validat indivizibilitatea drepturilor omului – și faptul că dreptul la locuință se aplica pentru condițiile generale de existență.

România (2001)

Al doilea Raport cu privire la România al Comisiei Europene împotriva Rasismului și Intoleranței. Adoptat la 22 iunie, 2001 în alin. 41.

Un grup extrem de vulnerabil în cadrul comunității de romi/ țigani îl reprezintă persoanele care nu dețin deloc buletine de identitate sau alte acte de identitate, precum certificatele de naștere. Aceste persoane nu au acces la facilitățile oferite în domeniul locuinței și la beneficiile sociale și medicale, și sunt excluse din alte domenii, de exemplu, locurile de muncă, deoarece toate aceste domenii depind de deținerea unui buletin de identitate. De asemenea, ele sunt extrem de vulnerabile

în relația lor cu poliția și autoritățile locale. În acest context, ECRI își exprimă regretul cu privire la recenta declarație a primarului Bucureștiului, conform căreia, toate persoanele fără acte corespunzătoare de reședință vor fi expulzate din oraș.

SECȚIUNEA 1: UN GHID TEORETIC ÎN DREPTUL LA LOCUINȚĂ ADECVATĂ

I. CONTEXTUL DISCUȚIEI CU PRIVIRE LA DREPTUL LA LOCUINȚĂ

De ce trebuie să abordăm problemele legate de locuință prin prisma dreptului?

Î: Există diferite metode de a asigura respectarea dreptului la locuință pentru toți. Unele persoane încearcă să facă acest lucru prin schimbare politică; alții se concentrează asupra dezvoltării sau asupra intervenției la nivel local. De ce pledați pentru o abordare a problemei legată de locuință prin prisma dreptului?

R: Scott Leckie, Director Executiv COHRE

Argumentul cel mai important pentru o abordare din prisma dreptului este că aceasta întrunește totul într-un **cadru legal comun**. Acest cadru creează obligații și sarcini juridice obligatorii pentru o parte (adică statul) și creează drepturi executorii legale pentru ceilalți (adică cetățenii). Aplicarea unui cadru de drepturi stipulează că fiecare persoană din lume trebuie să beneficieze de dreptul la cerințele minime de bază – statul trebuie să asigure functionarea unui organism în acest sens. Dacă statele refuză să facă acest lucru pe motiv că există mecanisme și proceduri pe care cetățenii le pot invoca cu ușurință, atunci ele trebuie să oblige guvernele să își modifice legile și politicile pentru a oferi într-adevăr aceste lucruri.

O abordare prin prisma dreptului creează un **cadru conceptual transparent**, comun care se adresează acestor probleme mai complexe. Acesta obligă statele să cheltuiască bani dacă respectă cu strictețe drepturile omului și să acționeze în beneficiul majorității cetățenilor, nu numai în beneficiul grupurilor de elită sau de altă natură care sunt afiliate guvernului. În plus, aceasta creează un cadru, o formulă de evaluare dacă statele acționează într-adevăr în acest context.

Este o modalitate de a **face ca guvernele să-și asume responsabilitatea conform legii**. Nu se poate afirma simplu, „Guvernul nu a acționat corect și, prin urmare, îl vom demite, astfel încât mai multe persoane să obțină locuință”. Abordarea prin prisma drepturilor spune, „Guvernul a acționat

conștient sau nu a acționat și, drept rezultat, a încălcat drepturile cetățenilor săi”. Prin aceste standarde universale, persoana are un rol foarte diferit în relație cu societatea sau statul, dacă privim acest lucru din punct de vedere al drepturilor omului sau al dezvoltării umane sau al politicilor teoretice.

Unele țări cu o economie foarte dezvoltată și carora le pasa într-adevăr de starea de bine a claselor sărace și a micii burghezii și de la care vă așteptați să pledeze pentru drepturi economice sociale și culturale, se opun, de fapt, să le recunoască. Suedia este un exemplu clasic. Este statul bunăstării sociale maxime și Social-democrații au deținut controlul pentru o perioadă de aproape optzeci și cinci ani. În principiu, ei sprijină conceptul drepturilor economice, sociale și culturale, dar ei nu sunt de acord ca judecătorii să fie acele persoane care trebuie să decidă dacă aceste drepturi sunt respectate sau nu, pentru că nu este democratic. Este o problemă majoră nerelevantă pentru majoritatea țărilor, dar este un argument forte împotriva abordării prin prisma dreptului într-o țară unde se știe că partidul social-democratic, care se mândrește cu atenția acordată necesităților populației, va deține puterea pentru o perioadă îndelungată.

Iată un alt motiv pentru care trebuie să recurgem la abordarea prin prisma dreptului: **nu contează cine se află la putere** pentru că guvernul (fie de dreapta, de centru sau de stânga) trebuie să aplice aceleași principii. Prin urmare, aceasta chiar reprezintă o modalitate de a păstra și a întări faptul că fiecare persoană, din momentul în care s-a născut până în momentul în care moare, trebuie să aibă acces la aceste elemente de baza. Politica este schimbătoare. Politica favorizează unele grupuri și defavorizează altele. Dar drepturile omului sunt fundamentale, atât de importante pentru existență, încât trebuie să beneficiem de ele indiferent cine se află la putere. Dacă există numai un cadru politic, multe grupuri pierd când partidul lor nu câștigă. Abordarea prin prisma dreptului stipulează: Vei câștiga indiferent de ce s-ar întâmpla.

Fiecare persoană poate să invoce drepturile omului și acesta este un alt avantaj major pentru abordarea prin prisma dreptului; aceasta **oferă toate remediile** pe care, în mod obișnuit, nu le-am avea deloc. Dacă ar fi să activăm într-un context politic și nu am beneficia de locuință sau educație sau loc de muncă, nu există nimeni caruia ne putem adresa (sau, probabil, ne putem adresa oricărui membru al parlamentului). Aplicarea abordării prin prisma dreptului ne permite să ne adresăm într-adevăr unei instituții oficiale și să spunem „Știu că aveți obligația să vedeți dacă acest drept anume al meu este protejat, dar eu nu am acea protecție! Ceva nu merge bine și avem nevoie de un organism independent care să decidă dacă procedați incorect și să vă oblige să faceți ceva în acest sens”.

O abordare *pur* legală nu este probabil cea mai inteligentă metodă de a acționa. Trebuie să existe o **combinație** între aceasta și lupta populară, educație, sprijin etc. ONG-urile internaționale și locale și activiștii de drepturile omului trebuie să lucreze împreună cu instituțiile locale și naționale, toate acționând în aceeași direcție. Așa vom ajunge la cele mai bune rezultate.

Există persoane, persoane competente, care consideră că abordarea drepturilor omului este „atât de” legală, „atât de” formală, încât aceasta nu recunoaște adevărata realitate. Romii din cartierele sărace locuiesc în afara sistemului legal și, în fapt, caută propriile soluții. Unele persoane argumentează că scrierea unei constituții sau un statut nu îi ajută cu nimic. Unicul lucru care contează într-adevăr este ca ei să aibă cât mai mulți bani în propriile buzunare, să se mobilizeze și să acționeze pentru îmbunătățirea situației lor pe cont propriu, pentru că rolul guvernului oricum este infim și romii sunt obligați să acționeze pe cont propriu. Nu consider că această părere este exagerată, dar punctul meu de vedere se va mentine mereu: cel mai bine ar fi să ne unim forțele și să privim lucrurile din punct de vedere al drepturilor omului și să vedem ce putem face la nivel politic, economic și de altă natură pentru a transpune acest lucru în realitate.

Definiția dreptului la locuință

Dreptul la locuință reprezintă drepturile omului

Dreptul la locuință implică mai mult decât dreptul de acces la adăpost. Mai curând, acesta include următoarele drepturi ale omului, drepturi indivizibile, interdependente și corelate:

- Dreptul la locuință adecvată.
- Dreptul la un standard de viață adecvat.
- Dreptul de acces la sursa de apă potabilă sigură și la condiții igienice.
- Dreptul la cel mai înalt standard posibil de sănătate fizică și mentală.
- Dreptul la mediu sigur și sănătos.
- Dreptul copilului la un standard de viață adecvat dezvoltării sale fizice și mentale.
- Dreptul de acces la resurse, inclusiv gaz/ combustibil pentru gătit, încălzire și iluminare.
- Dreptul de acces la serviciile de bază, școli, transport și locuri de muncă.
- Dreptul de a-si permite o locuință, astfel încât alte necesități de bază să nu fie amenințate sau compromise.
- Dreptul de a nu fi supus discriminării în acordarea accesului la locuințe și alte servicii similare pe criterii de sex, rasă și etnie sau orice alt statut.
- Dreptul fiecărei persoane de a-și alege reședința, de a hotărî unde și cum să trăiască și la libera circulație.
- Dreptul de a nu fi supus amestecului arbitrar în viața privată, familie sau camin.
- Dreptul la securitatea persoanei, inclusiv respectarea dreptului de proprietate.
- Dreptul egal la protecție prin lege și căi juridice pentru repararea prejudiciilor aduse în urma încălcării dreptului la locuință adecvată.
- Dreptul de a fi protejat împotriva evacuărilor forțate și distrugerii sau demolării locuinței în caz de ocupații militare, conflicte armate internaționale și civile, stabilirea și construirea așezărilor necorespunzătoare, transferul populației și proiecte de dezvoltare.

Lista de exerciții 1: Chestionar privind dreptul la locuință

Citiți fiecare afirmație și bifati dacă sunteți de acord sau nu. În rubrica „motivații” argumentați răspunsul dvs. Vă rugăm să răspundeți conform primei reacții pe care o aveți după ce veți citi afirmația.

Afirmații	Sunt de acord	Nu sunt de acord	Motivații
Dreptul la locuință este la fel de important ca și alte drepturi ale omului.			
Dreptul la locuință constituie o problemă de dezbatut doar în țările în curs de dezvoltare.			
Nu există nici o definiție clară a încălcării dreptului la locuință.			
Dacă dreptul la proprietate este garantat, dreptul la locuință nu trebuie să ne intereseze foarte mult.			
Guvernul nu este obligat să ia acțiuni imediate pentru promovarea și protecția drepturilor economice, sociale și culturale.			
Legislația reprezintă unica cale eficientă de protecție a dreptului la locuință.			
În condiții de economie de piață, guvernul nu trebuie să se asigure că persoanele își permit accesul la o locuință			
Putem considera adecvata o locuință dacă este dotată cu facilitățile de bază (apă curentă, servicii sanitare, energie pentru gătit).			
Dreptul la locuință nu poate fi exercitat deplin deoarece cheltuielile necesare sunt prea mari.			
Legile naționale nu recunosc dreptul la locuință, prin urmare, nici legea internațională.			
Locuință adecvată trebuie să fie amplasată în apropiere de			

locul de muncă, centre medicale, școli, centre de îngrijire a copiilor și alte facilități sociale.			
Persoanele sărace locuiesc în mahalale pentru că sunt prea leneșe sa faca ceva pentru a schimba acest lucru.			
În general, locatarii din locuințe subvenționate profită de acest sistem.			
Persoanele fără locuință sunt, de obicei, persoanele dependente de droguri sau alcool.			
Dreptul la locuință nu se poate aplica forțat prin intermediul instanțelor de judecată.			
Atunci când crește nivelul național de bunăstare, condițiile locative și proprietatea asupra locuințelor se îmbunătățesc în mod automat.			

Definiția locuinței „adecvate”

Majoritatea romilor din România locuiesc în condiții neadecvate. Conform legislației internaționale pentru drepturile omului, o locuință adecvată trebuie să ofere mai mult decât patru pereți și un acoperiș. Comentariul General nr. 4, adoptat de Comitetul pentru Drepturi Economice, Sociale și Culturale al ONU, a elaborat șapte criterii *minimale* pentru ca o locuință să fie considerată adecvată, și oferă cea mai importantă interpretare a dreptului la locuință în conformitate cu legea internațională a drepturilor omului. Cele șapte criterii de bază pentru o locuință adecvată conform legislației internaționale a drepturilor omului sunt:

- Securitatea posesiei
- Disponibilitatea serviciilor, materialelor, facilităților și infrastructurii;
- Accesibilitatea (în termeni financiari);
- Locuibilitatea;
- Accesibilitatea;
- Locația; și
- Adecvanta culturală.

Femeile rome: În timp ce accesul la locuință stabilă și sigură afectează defavorabil mulți romi, femeile rome suportă presiunea locuințelor sărace și discriminarea în domeniul locuințelor. De asemenea, femeile sunt disproporționat afectate de frecvențele practice violente de evacuare forțată. Împovărate cu grija copiilor, administrarea gospodăriilor și obținerea unui venit, femeile depind mult de starea proprietății locuinței pentru bunăstarea lor economică și personală. Nesiguranța în domeniul locuințelor și terenului le privează pe femeile rome de independența economică, siguranța fizică și demnitate personală și duce la marginalizarea femeilor rome, contribuind la feminizarea sărăciei și subjugarea lor socială continuă. În lipsa unei locuințe adecvate, femeile rome nu pot beneficia și de alte drepturi fundamentale, de exemplu, dreptul la viață privată, dreptul la cel mai înalt standard de sănătate sau dreptul la autodeterminare. Prin urmare, este important să consacram, promovăm și protejăm dreptul femeilor rome la locuință.

Securitatea posesiei. Securitatea posesiei constituie piatra de temelie a dreptului la locuință adecvată. Dreptul la proprietate protejează persoanele împotriva evacuărilor forțate arbitrare, a hărțuirii și a altor amenințări. Cele mai multe așezări ilegale ale comunităților de romi nu beneficiază de securitatea legală a posesiei. Securitatea posesiei reprezintă un element cheie pentru romi, în special pentru femeile rome. Posesia pentru femeile rome depinde, deseori, de relația lor cu un bărbat. Cel mai adesea, femeilor rome le este refuzată reședință legală într-o anumită zonă sau securitatea legală a

posesiei. Victime ale violenței din familie, fără drept de decizie în casă și confruntând obstacole în obținerea, pe cont propriu, a unei locuințe, înfruntă deseori alternativa: lipsă de adăpost; sau rămân prizonierele violenței.

Importanța securității legale a posesiei

Lipsa securității posesiei implică, în esență, că persoanele nu dețin controlul asupra celor ce se întâmplă cu locuințele pe care le ocupă. În consecință, un număr mare de romi din România fără securitate legală a posesiei locuiesc în izolare și fără acces la alte drepturi și libertăți fundamentale. Următoarele cazuri evidențiază problemele cu care se confruntă persoanele care locuiesc fără securitate legală a posesiei.

- În data de 13 ianuarie 2005, în jurul orelor 20.00, Romani CRISS/ERRC a fost sesizată de către un grup de cetățeni de etnie roma ca Primăria sector 1 intenționa să demoleze locuințele romilor în zona Giulești, str. Tarafului în ziua următoare. În urma documentării, membrilor delegației li s-a spus că, în dimineața aceleși zile, în jurul orei 7.00, aproximativ 70 de persoane au fost “ridicate din case” și conduse la Secția de poliție nr. 4 unde au fost amendate cu sume cuprinse între 750.000 și 1.000.000 de lei (20-25 Euro) pentru locuire fără forme legale. În jurul orelor 14.00 toate persoanele au fost eliberate. Fără a parcurge etapele legale necesare, reprezentanții ai Primăriei, însoțiți de poliție și jandarmerie s-au prezentat pentru a demola unele imobile, însă nu au făcut-o, amanând acțiunea pentru a doua zi, și au înmănat somatii nenominale.. În ziua următoare însă, au fost demolate 2 clădiri anexa.

- Conform cotidianului Monitorul de București din 13 iunie 2002, câteva familii de romi au fost evacuate de pe strada Cremenița, sector 2, București. Potrivit articolului, romii locuiau ilegal în construcțiile de pe această stradă. În timpul evacuării, clădirile au fost distruse la ordinul dlui. Neculai Ontanu, primarul Sectorului 2, București pentru a preveni reîntoarcerea romilor. În articol se relatează că familiile de romi au fost escortate la marginea orașului București de polițiști și gardieni publici și expulzate din oraș.

În plus, s-a constatat că multe persoane, familii și comunități care nu beneficiază de securitatea posesiei ezită să investească pentru a-și îmbunătăți condițiile de locuit, evident, de teama că asemenea investiții vor fi zadarnice în cazul unei evacuări. Planificările pe termen lung nu sunt întreprinse din aceleași motive. De asemenea, lipsa de securitate a posesiei poate duce la creșterea nivelului excluderii sociale și al sărăciei.

Pe de altă parte, garantarea securității posesiei poate avea multe aspecte pozitive, iar recunoașterea legală a întregii comunități nu este nicidecum un aspect lipsit de importanță. Securitatea posesiei oferă persoanelor posibilitatea să aducă îmbunătățiri propriilor casele, fiind conștienți că eforturile lor nu vor fi în zadar. Securitatea posesiei oferă locuitorilor încredere

să dezvolte și să fie mândri de comunitățile lor și să le fie proprietari. Stiind faptul că o comunitate nu va dispărea din cauza „capriciilor” funcționarilor guvernamentali cresc cerințele și așteptările membrilor comunității pentru servicii locale mai bune. De asemenea, aceasta le oferă locatarilor siguranța și liniștea lăuntrică care îi ghidează în activitățile zilnice, de exemplu, locul de muncă, educație și activitate comunitară.

Recunoașterea legală și protecția securității posesiei reprezintă un pas semnificativ pe care guvernul român poate să îl promoveze pentru a pune în practică dreptul la o locuință al romilor. Agenda Habitat (1996) reafirmă rolul guvernelor naționale de promovare și protecție a securității posesiei atunci când stipulează în alin. 40 (b) că guvernele trebuie să își asume obligația de a: *Prevedea securitate legală a posesiei și acces egal la teren pentru toate persoanele, inclusiv femei și persoane care locuiesc în sărăcie; și implementa reforme legislative și administrative care să ofere femeilor acces deplin și egal la resurse economice, inclusiv ... drept de proprietate asupra terenului și alt tip de proprietate, credit, resurse naturale și tehnologii corespunzătoare.*

Disponibilitatea serviciilor, materialelor, facilităților și infrastructurii. O locuință adecvată trebuie să aibă acces la apă potabilă, gaz/ combustibil pentru gătit, încălzire și iluminare, facilități sanitare (baie / duș), mijloace de depozitare a alimentelor, gunoi menajer și servicii de urgență. Atunci când lipsește una din aceste facilități, sănătatea, securitatea, alimentatia sau confortul sunt amenințate și dreptul la locuință adecvată nu este aplicat în totalitate. Importanța majoră a accesului imediat la aceste servicii pentru femeile rome este evidentă, dacă luăm în considerație realitatea din viața zilnică a multor femei rome. Deseori femeilor rome le revine responsabilitatea de a avea grijă de gospodăria, copii și alte familii sau membri ai comunității.

- În perioada studiilor pe teren realizate de ERRC în octombrie 2002, în cartierul de romi Ponorâta din satul Vălenii Lăpușului, lângă Târgu Lăpuș, din partea de nord a României, locuiau circa șapte sute de romi. Așezarea se afla pe teritoriu municipal și locuitorii dețineau permise temporare de ședere. Casele construite din lut și/ sau argilă erau lipsite de electricitate și unele case nu aveau nici măcar o sobă de lemne cu care să le încălzească. Conform declarațiilor dlui. G.L., un bărbat rom în vârstă de 50 ani, la mijlocul lunii septembrie 2002, dl. Ioan Faur, primarul din Vălenii Lăpușului, a vizitat așezarea și, atunci când comunitatea i-a cerut ajutor, a răspuns că nu putea să-i ajute cu nimic. Dl. G.L. a mărturisit că romii din această așezare s-au oferit să plătească fiecare câte 500,000 lei (aproximativ 15 Euro) pentru electricitate, dar dl. Faur a răspuns "Niciodată. Niciodată nu veți avea lumină aici." În plus, în această așezare lipsește orice sursă de apă și romii au declarat că aduceau apă de băut și gătit de la un râu situat pe un câmp în apropiere de așezare. În momentul vizitei, lângă râu pășteau vite.
- Pentru așezarea de romi din apropierea satului Dersida, județul Sălaj, una din problemele cele mai importante este apa potabilă. Unica sursă de apă o reprezintă o gaură în pământ cu adâncime de 20-30 cm. În timpul

studiului realizat de Romani CRISS/ERRC, locuitorii s-au plâns că li s-au îmbolnăvit copiii din cauza apei. De asemenea, în localitate nu există nici un sistem de canalizare. Drumul de țară care duce spre această așezare este impracticabil atunci când plouă.

Accesibilitatea (în termeni financiari). Suma plătită de persoane sau familii pentru casele lor trebuie să fie la un nivel care să nu amenințe sau să compromită realizarea și satisfacerea altor necesități de bază. Lipsa de locuințe accesibile reprezintă o problemă acută în toată lumea (atât în țările dezvoltate, cât și în țările în curs de dezvoltare) și motivul principal pentru care un număr mare de persoane locuiește în așezări ilegale. Atunci când nu își permit să plătească chiria, securitatea posesiei chiriașilor este amenințată, deoarece aceștia pot fi evacuați legal pentru neachitarea chiriei. În conformitate cu principiul accesibilității, statele părți trebuie să ia măsuri de protecție a chiriașilor împotriva nivelurilor nejustificate ale chiriei sau de creștere a chiriei, să asigure accesibilitatea materialelor de construcție a locuințelor și să creeze canale corespunzătoare pentru a obține finanțare în domeniul locuinței. Această prevedere trebuie interpretată astfel încât să permită femeilor române, care sunt deseori marginalizate la nivel economic, acces la locuință adecvată prin măsuri corespunzătoare de creditare și finanțare.

DI. T.A., lider rom din Pusta Vale, așezare de romi din comuna Simleul – Silvaniei, județul Sălaj, a declarat Romani CRISS/ERRC că romii nu își permit să cumpere case în oraș, pentru că persoanele de etnie română ridică prețul locuinței atunci când le vând romilor. DI. T.A. a afirmat că prețul pentru locuințele oferite la vânzare sunt deseori dublate sau chiar triplate atunci când potențialul cumpărător este rom. Romii din Pusta Vale au declarat, de asemenea, că nu își permit să plătească taxele necesare pentru eliberarea autorizațiilor și documentelor necesare pentru a construi o casă.

Locuibilitatea. Pentru a considera o locuință adecvată, aceasta trebuie să fie locuibilă. Locuitorii trebuie să aibă un spațiu adecvat și să fie protejați de frig, umiditate, căldură, ploaie, vânt sau alte lucruri care le pot periclita sănătatea, catastrofe naturale. Locuințele care nu beneficiază de asemenea protecții sunt frecvent asociate cu maladii și rate mai înalte de mortalitate.

- În orașul Ștefănești din nord-estul României locuiesc aproape o mie o sută de romi. Majoritatea romilor din Ștefănești locuiesc în condiții de supraaglomerare. Conform studiului realizat de Romani CRISS/ERRC, într-o casă mică cu două camere, de obicei, locuiesc împreună patru familii. În plus, majoritatea locuințelor sunt construite din pământ sau lemn și sunt acoperite cu azbest.
- În cartierul Aleea Grădinilor, în imediata apropiere de orașul Buzău, județul Buzău, familia C.M, familie de romi, locuiește într-o casă cu o cameră construită din chirpici și acoperită cu foi din plastic; acoperișul este făcut din carton și plastic. Conform studiului realizat de Romani CRISS/ERRC, casa se află într-o stare avansată de degradare din cauza condițiilor de

mediu. În această casă mică cu o singură cameră locuiesc douăsprezece persoane; acestea gătesc și dorm în aceeași cameră.

Accesibilitatea. Fiecare persoană trebuie să aibă acces la locuință. Grupurile dezavantajate, de exemplu, persoanele în vârstă, persoanele cu dizabilitati fizice și mentale, persoanele infectate cu HIV, victimele dezastrelor naturale, copiii și alte grupuri trebuie să aibă prioritate, într-o anumită măsură, în domeniul locuințelor. Atât legislația, cât și politica în domeniul locuinței trebuie să garanteze că necesitățile lor locative sunt respectate; iar guvernele ar trebui să aibă ca scop principal al politicilor creșterea accesului la teren pentru persoane care nu dețin pământ sau segmente sarace ale societății. În multe zone din lume, legile și politicile fac prea puțin ca să se adreseze necesităților locative ale celor mai dezavantajați, dar, în schimb, se axează pe grupurile sociale deja avantajate. În plus, pe piețele imobiliare, discriminarea îndreptată împotriva grupurilor dezavantajate este obișnuită și creează bariere semnificative în domeniul accesului la locuință. Femeile roma reprezintă un grup dezavantajat în mod tradițional în ceea ce privește accesul la locuință din cauza discriminării și subordonării sociale și culturale. Femeile roma invalide sau infectate cu HIV/SIDA sunt mult mai marginalizate. Prin urmare, guvernul român trebuie să ia măsuri speciale îndreptate înspre necesitățile specifice ale femeilor roma.

- Decizia nr. 190/17.10.2002 a consiliului local Buzău, județul Buzău, stabilește criteriile aplicate de consiliu pentru alocarea locuințelor sociale în Buzău. Conform acestei decizii, consiliul folosește un sistem de punctare prin care persoana care acumulează cele mai multe puncte va obține locuință socială în această zonă. Această decizie include anumite criterii care afectează negativ accesul solicitanților de origine roma la locuințe sociale. Respectiv, solicitanții sunt punctați între 5 și 15 puncte dacă sunt angajați în câmpul muncii și între 5 și 15 puncte dacă dețin diplome de studii superioare; nivelul minim de studii acceptat este diploma de studii medii complete. Deseori, din cauza ratei înalte de șomaj și a studiilor incomplete în rândul comunităților de romi din România, solicitanții de origine roma pentru locuință socială nu îndeplinesc aceste criterii. Studiul realizat de Romani CRISS/ERRC, a demonstrat că, într-adevăr, în perioada anilor 2002-2005, în Buzău au fost ridicate 3 blocuri noi de locuințe sociale, dar nici un solicitant de origine roma nu a obținut locuință în aceste clădiri.

Locația. O locuință adecvată trebuie să fie localizată astfel încât să permită accesul la surse de angajare, servicii medicale, școli, centre de îngrijire a copiilor și alte facilități sociale. Locuințele nu trebuie să se afle în locuri poluate. Atunci când comunitățile sunt evacuate din casele lor în centrele de evacuare forțată, acestea sunt, de obicei, plasate în localități îndepărtate și care nu sunt dotate cu facilități sau în zone poluate, în apropiere de gropi de gunoi sau alte surse de poluare. Localizarea locuințelor este esențială, mai

ales pentru femeile rome, din moment ce amplasarea trebuie să le permită exercitarea altor drepturi fundamentale.

- Conform studiului realizat de Romani CRISS/ERRC, cartierul ilegal de romi Carierei din orașul Tulcea, județul Tulcea, există de peste 5 ani. Zona, care era înainte o cariera de calcar, acum este o mare groapa de gunoi. Un număr mare de romi din această zonă au declarat că au probleme pulmonare. Locatarii au adresat câteva scrisori Primăriei orașului Tulcea solicitând să acopere groapa de gunoi, pentru ca le pune în pericol sănătatea, inclusiv din cauza sobolanilor din zona, dar scrisorile nu au primit răspuns.
- Din afirmațiile dlui. Valeriu Nicolae, activist rom din România, aproape jumătate din populația roma din partea de sud a orașului Craiova, județul Dolj, locuiește în apropiere de canalul de scurgere (Craiovița Veche). În timpul verii, din canal vine un miros fetid. Câțiva copii din zonă au declarat că suferă de ulcer, iar un medic pediatru local a declarat că șapte din zece copii romi din zonă suferă de infecții acute. Un număr mare de familii de romi locuiesc, de asemenea, la groapa de gunoi din Molfeni, în imediata apropiere de orașul Craiova, în cocioabe făcute din carton și paie. Familiile au declarat că, în timpul iernii, țin animalele în case pentru ca acestea să nu înghețe.

Adecvanta culturală. Locuința adecvată trebuie să permită exprimarea identității culturale și diversitatea culturală a populației lumii. Acest lucru înseamnă că dimensiunile culturale ale caminului, de exemplu, modul în care o locuință este construită, materialele de construcție folosite și politicile în acest sens nu trebuie sacrificate în numele dezvoltării sau al modernizării. În ceea ce privește femeile rome, acestora trebuie să li se dea ocazia de a lua parte la planificarea locuinței pentru a asigura reflectarea identității lor colective.

Problemele legate de acordarea/ deținerea permiselor de reședință

Un număr mare de romi din România nu are acces la o varietate de servicii de bază cruciale pentru exercitarea drepturilor economice și sociale fundamentale, pentru că nu deține buletine de identitate, permise corespunzătoare de reședință sau alte documente. De exemplu, un număr mare de locuitori de origine roma din cartierul Drumul Taberei din orașul Tulcea, județul Tulcea, locuiește în case ilegale care nu respectă standardele de construcție, și, prin urmare, casele lor nu pot fi înregistrate iar locuitorii nu pot obține permise de reședință. Drept rezultat, un număr mare de romi nu are acces la serviciile publice de bază, inclusiv locuință, beneficii sociale și medicale. De asemenea, romii se află într-o poziție mult mai vulnerabilă în relație cu autoritățile locale și poliția din cauza că nu dețin actele și buletinele de identitate corespunzătoare.

În condițiile în care nu dețin acte de identitate, romii sunt împiedicați să își exercite drepturile politice din cadrul unui municipiu, de exemplu, dreptul de a vota și dreptul de a candida la alegerile locale. Neacordarea de permise de

resedinta romilor dintr-o localitate inlatura posibilitatea romilor de a influența politicile locale, de exemplu.

Lista de exerciții 2: Dreptul la locuință al romilor din România

1. După părerea dvs., care sunt principalele probleme privind dreptul la locuință care afectează romii din România? Enumerați cinci probleme în tabelul de mai jos.

Probleme privind dreptul la locuință

2 Care este atitudinea guvernului și a populației din România referitor la aceste probleme legate de dreptul la locuință?

3 Enumerați trei factori majori care *stau la baza* încălcărilor dreptului la locuință în România.

4 Enumerați trei factori majori care *sprijină și promovează* dreptul la locuință în România.

Câteva mituri obișnuite despre dreptul la locuință

Cu toate că, în prezent, este general acceptat că dreptul la locuință există în conformitate cu legile internaționale, regionale și naționale, totuși, rămâne un număr de interpretări greșite referitor la conținutul și sensurile acestui drept. Multe din acestea sunt identice cu interpretările greșite asociate cu drepturile economice, sociale și culturale, la un nivel mai general. Există multe mituri false despre dreptul la locuință, dar următoarele cinci sunt, probabil, cele mai obișnuite:

Mit: Instanțele de judecată nu pot să protejeze dreptul la locuință. Acesta este unul din cele mai răspândite mituri despre dreptul la locuință și alte drepturi economice și sociale. Conceptul că dreptul la locuință nu are caracter judiciar se bazează, de obicei, pe comparația cu drepturile civile și politice. Adepții acestui mit consideră, printre altele, că, spre deosebire de drepturile civile și politice, cele economice, sociale și culturale, inclusiv dreptul la locuință, sunt prea vagi și prea costisitoare (necesitând acțiune din partea guvernului și nu inacțiune) pentru a fi contestate și pot fi implementate numai în baza politicii, și nu în baza legii și a justiției.

Realitate: Dreptul la locuință nu numai că este unul din cele mai dezvoltate drepturi economice, sociale și culturale în materie de conținut, ci un număr de elemente constitutive ale dreptului la locuință sunt zilnic adjuocate în instanțe de judecată, tribunale și alte foruri legale sau cvasilegale. De exemplu, în multe țări, relația proprietar – chiriaș este reglementată prin legislație și aplicată în instanțe judecătorești sau tribunale; discriminarea în domeniul locuințelor este interzisă prin legislația națională privind drepturile omului în țări din întreaga lume și revendicările asupra terenului sunt, de obicei aduse în fața arbitrilor legali. În plus, aproape toate țările au adoptat legislații cu privire la diferitele aspecte ale locuinței, multe dintre care pot fi aduse în fața instanțelor de judecată. Totodată, organele regionale și internaționale pentru drepturile omului, de exemplu, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Comitetul ONU pentru drepturile economice, sociale și culturale (CESCR), Comitetul ONU privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (CERD) și Comitetul ONU împotriva torturii (CAT) au abordat direct problemele legate de dreptul la locuință în precedentele juridice sau jurisprudența lor. Comentariul General nr. 4 adoptat de CESCR identifică șase domenii specifice din cadrul dreptului la locuință adecvată care au capacitate de examinare legală: recursuri legale cu scopul de a preveni evacuările planificate prin emiterea ordinelor judecătorești; proceduri legale de cerere de despăgubire în urma evacuării ilegale; reclamații împotriva acțiunilor ilegale executate sau sprijinite de proprietari în privința cuantumului chiriei, întreținerii locuinței și discriminării rasiale sau de altă natură; plângeri cu privire la orice formă de discriminare în alocarea și acordarea accesului la locuință; reclamații împotriva proprietarilor în legătură cu condițiile insalubre sau inadecvate ale locuințelor; și acțiuni în instanța în situațiile care implică nivele deosebit de ridicate de lipsă de adăpost.

Mit: Dreptul la locuință obligă statul să construiască locuințe – gratuit – pentru întreaga populație. Oponenții dreptului la locuință au susținut frecvent că recunoașterea dreptului la locuință obligă guvernele să construiască locuințe pentru întreaga populație – o abordare a locuințelor care, în totalitate, se bazează pe stat, este determinată de stat și condusă de stat.

Realitate: Dreptul la locuință adecvată nu a fost niciodată interpretat de legislația internațională ca o obligație a Statelor de a oferi locuințe, gratuit, tuturor solicitanților. Conform legislației internaționale, Statul, din momentul în care își asumă obligațiile privind dreptul la locuință, este de acord să caute, prin toate mijloacele adecvate posibile, să asigure că fiecare persoană are acces la resursele de locuințe adecvate pentru sănătate, bunăstare și securitate. Asumându-și obligațiile legale, *Statele sunt obligate să promoveze o serie de măsuri prin care să se recunoască, politic și legislativ, fiecare aspect inclus în dreptul la locuință, creând astfel condițiile necesare pentru ca toți locuitorii să beneficieze deplin de dreptul la locuință în timpii cei mai scurți.* Acest lucru este atât rezonabil, cât și realist. Cu toate că legislația internațională nu poate obliga Statele să acorde locuințe tuturor solicitanților, unele țări și-au asumat voluntar această responsabilitate. De exemplu, copiii fără locuințe din Africa de Sud, familiile fără locuințe din Marea Britanie, victimele dezastrelor naturale sau alte persoane cu necesități acute de locuință din multe țări au dreptul la reparare imediată în domeniul locuințelor. CESCRR precizează și dacă Statele au obligația de a construi, la cerere, locuințe pentru fiecare. Comitetul a menționat că *Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale (ICESCR) solicită Statelor părți (adică, Statele care au ratificat ICESCR) să ofere drepturi minime de subsistență pentru fiecare persoană indiferent de nivelul de dezvoltare economică a țării.* Acest lucru înseamnă că Statele părți trebuie să asigure, cel puțin, nivelele minime de bază ale fiecărui drept enunțat în ICESCR, inclusiv dreptul la locuință. Prin urmare, luând în considerare numărul mare de persoane de origine romă care nu beneficiază de adăpost și locuință de bază, România, în calitate de Stat parte la ICESCR, nu reușește să își respecte obligațiile asumate conform ICESCR. Guvernul român este obligat să ofere prioritate convenită celor mai vulnerabile și dezavantajate persoane și, în consecință, persoanelor cu cel mai mic potențial de a-și realiza dreptul la locuință prin mijloace proprii, și, anume, romilor din România. Cu alte cuvinte, Statele părți trebuie să acorde locuințe sau resurse de acces la locuință persoanelor fără locuință, persoanelor care locuiesc în condiții inadecvate sau persoanelor care nu au posibilitate să obțină beneficiile care corespund dreptului la locuință.

Mit: Statul trebuie să îndeplinească imediat toate aspectele legate de dreptul la locuință. Multe state privesc cu teamă dreptul la locuință, deoarece presupun greșit că dreptul la locuință le obligă să implementeze imediat toate angajamentele privind dreptul la locuință, drept condiție a conformării la legislația internațională.

Realitate: Bineînțeles, ideal ar fi ca Statele să-și îndeplinească imediat toate aspectele legate de dreptul la locuință. Legislația internațională a recunoscut

Protecția dreptului la locuință al romilor din România

impracticabilitatea acestui lucru și a răspuns imediat interpretând acest drept în sensul că Statele părți vor avea unele obligații legale care trebuie implementate imediat și altele cu o durată mai lungă sau treptat. Cu alte cuvinte, protecția și aplicarea dreptului la locuință vor implica câteva acțiuni imediate și câteva acțiuni ulterioare, care vor duce, eventual, la beneficierea deplină, la nivelul întregii societăți, a acestui drept. Angajamentul Statelor părți la ICESCR de a acționa imediat rezultă din art. 2 (2) din ICESCR care prevede că Statele părți "[...] se angajează să acționeze [...] prin toate mijloacele adecvate, inclusiv prin adoptarea de măsuri legislative." În Comentariul său General nr. 3, CDESC a interpretat această expresie în sensul că Statele părți sunt obligate să inițieze imediat procesul de adoptare a măsurilor pentru ca fiecare persoană să-și exercite în totalitate dreptul la locuință. În timp ce realizarea deplină a dreptului la locuință adecvată poate fi obținută progresiv, pașii necesari în acest scop trebuie întreprinși într-un timp rezonabil scurt, după ce Statul a ratificat Pactul. Pactul recunoaște, de asemenea, că unele aspecte ale dreptului la locuință nu pot fi aplicate imediat. În schimb, conform Pactului, Statele sunt obligate să ia măsuri pentru realizarea progresivă deplină a drepturilor enunțate în ICESCR. Termenul folosit „realizarea progresivă” recunoaște că realizarea tuturor drepturilor economice, sociale și culturale, inclusiv dreptul la locuință, nu poate fi asigurată într-o perioadă scurtă de timp. Totuși, acest lucru nu înseamnă că Statele pot să-și amâne la infinit eforturile depuse pentru a asigura realizarea drepturilor prevăzute de Pact.

Mit: Numai țările în curs de dezvoltare au nevoie de dreptul la locuință. Există tendința de a percepe dreptul la locuință ca o problemă care afectează numai țările în curs de dezvoltare, unde părți semnificative a societății nu beneficiază de dreptul la locuință.

Realitate: Fiecare națiune din lume se confruntă cel puțin cu câteva dificultăți în domeniul dreptului la locuință, inclusiv țările care fac parte din Uniunea Europeană, Statele Unite ale Americii, Canada și Australia. De exemplu, în raportul din 1998 cu privire la Canada, CDESC și-a exprimat „îngrijorarea că o țară atât de prosperă ca Canada a permis ca problema lipsei de adăposturi și a locuințelor inadecvate să ajunga la asemenea proporții încât primarii a celor mai mari zece orașe să nu declare lipsa de adăposturi un dezastru național.” Putem afirma că, în țările dezvoltate, condițiile locative sunt relativ mai bune, spre deosebire de țările sărace, însă aceasta este o comparație nepotrivită. Comparația potrivită este intra-statală. Oare și condițiile de existență ale romilor și ale grupurilor dezavantajate din România sunt comparate cu condițiile grupurilor mult mai avantajate? Atât țările dezvoltate, cât și cele în curs de dezvoltare se confruntă cu o serie de probleme privind locuințele, inclusiv acutizarea rapidă a lipsei de adăposturi, a violenței din familie, a discriminării în domeniul locuinței, a evacuărilor forțate, a hărțuirii chiriașilor și o creștere a încrederii în mecanismele de piață pentru exercitarea nevoilor locative fără modificarea corespunzătoare a politicii de stat privind asigurarea accesului la locuințe al persoanelor care nu își permit locuință privată.

Mit: Intrușii („squatters”) sunt criminali/infactori. În lumea întregă, intrușii sunt deseori priviți și tratați drept infractori, persoane care se abat de la

Protecția dreptului la locuință al romilor din România

normele sociale și leneșe. În multe țări, intrușii sunt arestați, abuzați fizic, bătuți și, uneori, chiar omorâți. Intrușii au rar acces la nevoile de bază: securitatea posesiei, locuință și tratament cu demnitate și respect.

Realitate: A trata intrușilor ca pe niște criminali înseamnă să închidem ochii la circumstanțele economice și sociale care duc la iminenta stabilire ilegală. Dacă nu ar ocupa blocurile sau terenurile in/ pe care traiesc, intrușii ar fi fără locuințe. În timp ce există, bineînțeles, excepții, marea majoritate a romilor din România, care locuiesc în așezări ilegale (de exemplu, „intrușii”) nu își doresc altceva decât să locuiască într-o casă sigură și protejată pe care să și-o poată permite și unde să beneficieze de securitatea posesiei. Romii fără locuințe și cei care locuiesc în condiții inadecvate nu se stabilesc peticitoriu străin pentru a încălca legea sau pentru a obține ceva nemeritat, ci gasesc soluții de existență acolo unde domeniul legal de locuințe a eșuat să le ofere locuințe. Stabilirea ilegală reprezintă o exprimare de disperare, dar și de speranță. Dacă ar fi dispus de resurse, majoritatea intrușilor ar fi ales să trăiască în locuințe adecvate bucurându-se de securitatea posesiei – ca fiecare din noi, de altfel.

II. CUM SĂ ÎNȚELEM DREPTURILE ECONOMICE, SOCIALE ȘI CULTURALE ÎN GENERAL

Un ghid pentru prevederile cheie ale Pactului Internațional pentru drepturile economice, sociale și culturale

Adaptat după: Ravidran, D.J. (1998) Human Rights Praxis: A Resource Book for Study, Action and Reflection, Bangkok, Thailand: The Asian Forum for Human Rights and Development, și Comments by The United Nations Special Rapporteur on Economic, Social and Cultural Rights, H.E. Danilo Türk (1992).

Vezi de asemenea, The Maastricht Guidelines on Violations of Economic, Social and Cultural Rights, Maastricht, 22-26 ianuarie, 1997, și the Limburg Principles on the Implementation of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, UN Document E/CN.4/1987/17

Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale reprezintă cea mai importantă sursă legală a dreptului la locuință în conformitate cu legislația internațională. Acesta conturează următoarele drepturi cheie, legate intrinsec:

- Dreptul la **muncă** și la **condiții de muncă echitabile și satisfăcătoare**;
- Dreptul de a înființa **sindicate** și de a se **afilia unor sindicate**;
- Dreptul la **securitate socială**;
- Dreptul la **viață de familie**;
- Dreptul la **standard de viață adecvat**;
- Dreptul la **hrană și îmbrăcăminte adecvată**;
- Dreptul la **locuință adecvată**;
- Dreptul la cel mai înalt standard posibil de **sănătate și îngrijire medicală**;
- Dreptul la **educație**;
- Dreptul la **învățământ primar obligatoriu și gratuit**;
- Dreptul la **cultură**; și
- Dreptul la **apă**.

Spre deosebire de drepturile civile și politice care au fost supuse analizei, discuției și elaborării timp de mai multe decenii, drepturile economice, sociale și culturale au fost, în mare măsură, ignorate de mișcarea din domeniul drepturilor omului până recent. În consecință, percepția noastră asupra acestor drepturi este mai limitată. În plus, în timp ce din perspectiva activismului tradițional de drepturile omului, acestea erau văzute ca mijloc de limitare a activității statului, drepturile economice, sociale și culturale, în particular, sunt văzute din ce în ce mai des ca mijloace de schimbare și transformare socială.

Articolul 2(1) din ICESCR se referă la obligațiile Statelor părți. Conform CESC, articolul 2 are o importanță specială pentru înțelegerea deplină a Pactului și trebuie interpretat ca având o relație dinamică cu toate celelalte prevederi ale Pactului. Acesta conține natura obligațiilor legale generale asumate de Statele părți la Pact. Articolul 2 (1) din Pact stipulează:

„Fiecare stat parte la prezentul pact **se angajează să acționeze**, atât prin propriul său efort, cât și prin asistență și cooperare internațională, în special pe plan economic și tehnic, folosind la maximum resursele sale disponibile, pentru ca exercitarea deplină a drepturilor recunoscute în prezentul pact să fie asigurată progresiv prin **toate mijloacele adecvate**, inclusiv prin adoptarea de măsuri legislative.”

Ideea de realizare progresivă inclusă în ICESCR diferă cu mult de formularea din Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice (ICCPR), care impune obligație imediată. În consecință, multe persoane au interpretat drepturile economice, sociale și culturale ca o declarație a aspirațiilor sau scopurilor, și nu ca angajamente obligatorii cum ar fi drepturile civile și politice. Deoarece această doctrină a dominat timp de mai mulți ani, este important să recunoaștem efortul CESC, prin Comentariile sale Generale, care oferă o interpretare finală a obligațiilor asumate de State în conformitate cu ICESCR. Comitetul a considerat, mai ales, că multe din prevederile ICESCR trebuie implementate imediat, în special prevederile anti-discriminare prevăzute de articolul 2.

Ce înseamnă ‘se angajează să acționeze’

CESC a explicat că „deși realizarea drepturilor relevante poate fi asigurată progresiv, Statele interesate *trebuie să ia măsuri în această direcție într-un interval rezonabil de timp după intrarea în vigoare a Pactului*. Asemenea măsuri trebuie să fie *premeditate, concrete și îndreptate* cât mai explicit posibil înspre îndeplinirea obligațiilor recunoscute de Pact.” Acest lucru poate însemna adoptarea unei strategii în domeniul locuinței la nivel național, care, după cum s-a fost afirmat în Strategia Globală pentru Adăpost, „definește obiectivele de dezvoltare a condițiilor locative, identifică resursele disponibile pentru realizarea acestor scopuri și metoda cea mai ieftină de a le folosi și stabilește responsabilitățile și timpul-cadru pentru implementarea măsurilor necesare.” Asemenea strategie trebuie planificată prin consultarea și participarea largă și semnificativă a grupurilor afectate; în cazul României, a romilor. Remarcăm, de asemenea, că obligația de „a acționa” include atât *dezvoltarea politică, cât și implementarea eficientă*. Deși guvernul român dispune de câteva programe și politici naționale de ameliorare a situației actuale a dreptului la locuință cu care se confruntă comunitățile roma, inclusiv Strategia Guvernului României pentru îmbunătățirea situației romilor, adoptată în 2001, implementarea unor asemenea politici a devenit problematică. Centrul de Resurse pentru comunitățile de romi, Programul UE de monitorizare și advocacy și Programul de participare a romilor au prezentat un raport comun în 2004 conform căruia „Strategia Guvernului României pentru romi face prea puțin ca să se dedice discriminării și excluderii sociale trăite de comunitățile roma de pe întreg teritoriul României.”

Ce înseamnă ‘prin toate mijloacele adecvate, inclusiv prin adoptarea de măsuri legislative’

CESC a recunoscut că Statele trebuie să hotărască de sine-stătător care sunt mijloacele adecvate și că acestea pot să varieze în funcție de dreptul implementat. Totuși, Comitetul a afirmat că „*Rapoartele Statelor părți trebuie*

să indice nu numai măsurile luate, dar și temeiul în baza căruia acestea sunt considerate cele mai adecvate în anumite circumstanțe.”

Un Stat parte nu poate să își ignore obligațiile doar prin simpla afirmație că politicile sale sunt îndreptate înspre dezvoltare economică și că sărăcia sau analfabetismul vor fi, candva, eradicate.

Referitor la termenul „*adoptarea măsurilor legislative*”, Comitetul a afirmat că adoptarea legislației nu epuizează sub nici o formă obligația unui Stat. Simpla existență a legii nu constituie o dovadă suficientă că Statul parte își respectă obligația asumată în conformitate cu acest Pact. În afară de legi, Comitetul a accentuat necesitatea de „*a prevedea remedii juridice în cazul drepturilor ale caror incalcare pot fi, în conformitate cu sistemul legal național, actionate în justitie.*”

Ce înseamnă ‘Realizare în mod progresiv’

Din cauza resurselor necesare pentru realizarea drepturilor economice, sociale și culturale, acestea nu pot fi implementate imediat. Totuși, obiectivul general al Pactului este să stabilească obligații explicite pentru Statele părți în legătură cu realizarea deplină a drepturilor menționate. Acesta impune deci obligația de a acționa cât mai repede și cât mai eficient posibil pentru a îndeplini acest obiectiv. Chiar dacă realizarea deplină a drepturilor economice, sociale și culturale, inclusiv dreptul la locuință, poate fi asigurată numai progresiv, totuși acest fapt nu schimbă obligația legală a Statelor. Statele nu au dreptul să folosească dispoziția cu privire la realizarea progresivă ca pretext de neconformare. Statele nu au nici dreptul să justifice deteriorarea sau limitarea drepturilor recunoscute de ICESCR pe motiv de diferite contexte sociale, religioase sau culturale, etnice.

Comitetul a conchis că „*realizarea în mod progresiv*” include nu numai ameliorarea continuă atunci când anumite măsuri trebuie luate imediat și altele cât mai curând posibil, dar și obligația de a garanta că nu există regrese. Statul este cel care are obligația să demonstreze că face progrese semnificative pentru realizarea drepturilor prevăzute în ICESCR.

Ce înseamnă ‘folosind la maximum resursele sale disponibile’

Concepția că resursele economice sunt esențiale pentru implementarea drepturilor economice, sociale și culturale a constituit justificarea principală pentru a le considera secundare în comparație cu drepturile civile și politice. Comitetul a recunoscut că resursele sunt esențiale pentru realizarea drepturilor, dar nu a considerat că disponibilitatea resurselor reprezintă o justificare. De exemplu, acesta a afirmat că „*în cazurile în care un număr semnificativ de persoane locuiește în sărăcie și foamete, Statului îi revine obligația să demonstreze că eșecul de a asigura cele necesare persoanele în cauza a fost independent de controlul său.*” Acestea fiind spuse, Statul trebuie să solicite, cât mai curând posibil, în asemenea cazuri, cooperare internațională în conformitate cu ICESCR și să anunțe CESCSC despre aceasta.

Comitetul a dezvoltat noțiunea de „*obligații principale minime*” pentru a contrazice argumentul conform căruia lipsa resurselor constituie un obstacol pentru îndeplinirea obligațiilor. Comitetul a menționat că fiecărui Stat îi revine o obligație de bază de a atinge nivelele minime de bază ale fiecărui drept recunoscut prin Pact.

Comitetul a afirmat explicit „*chiar și în cazurile în care resursele disponibile sunt vădit neadecvate, fiecare Stat parte are obligația să asigure că drepturile sunt exercitate în cea mai mare masura posibilă, date fiind circumstanțele*”. În plus, Comitetul a afirmat „*chiar și în perioada de restricții economice majore [...] membrii vulnerabili ai societății pot și trebuie să fie în mod real protejați prin implementarea de programe cu buget relativ mic, programe care li se adresează*”. În continuare, conform recomandării din Strategia Globală pentru Adăpost, Statele trebuie să se abțină de la anumite practici și să se angajeze să încurajeze inițiativele de „auto-ajutorare” a grupurilor afectate.

Lista de Date nr. 21 privind dreptul la locuință adecvată a Comisiei ONU a Înalțului Comisariat al ONU pentru drepturile omului menționează că Statele sunt obligate să respecte, protejeze și aplice dreptul la locuință. obligația de a aplica dreptul face parte din procesul realizării progresive. Fiecare obligație conține elemente de obligație de conduită și de obligație de rezultat. Obligația de conduită înseamnă că Statele trebuie să promoveze măsuri rezonabile, calculate pentru a realiza exercitarea unui anumit drept. Obligația de rezultat obligă Statele să atingă anumite obiective pentru a atinge un standard fundamental. (Vezi de asemenea Maastricht Guidelines on ESC Rights, Nr. 7 și 8)

"A respecta "

Obligația de a respecta dreptul la locuință adecvată se referă la faptul că Guvernele nu trebuie să întreprindă nici o acțiune care să împiedice persoanele să își exercite singure acest drept atunci când o pot face. Astfel, Guvernul va trebui doar să se abțină de la anumite practici și să se angajeze să faciliteze inițiativele de „auto-ajutorare” a grupurilor afectate. În acest context, Statele trebuie să renunțe la limitarea beneficiilor depline a dreptului la participare a beneficiarilor de dreptul la locuință și să respecte dreptul fundamental de organizare și asociere.

În mod particular, responsabilitatea de a respecta dreptul la locuință adecvată înseamnă că Statele nu trebuie să recurgă la aplicarea sau la susținerea evacuării forțate sau arbitrare a persoanelor și grupurilor. Statele trebuie să respecte dreptul persoanelor de a-și construi propriile locuințe și de a-și amenaja mediul într-un mod care să le exprime cultura, abilitățile, necesitățile și dorințele. Obligația Statului de a respecta dreptul la locuință implică, de asemenea, și onorarea dreptului la tratament egal, dreptului la locuință privată și a altor drepturi relevante.

Pentru a respecta dreptul la locuință adecvată al romilor, Guvernul României trebuie:

1. Să respecte dreptul de participare în orice domeniu privind locuința, inclusiv dreptul cetățenilor de a influența și de a decide asupra legilor sau politicilor legate de locuințe;
2. Să respecte dreptul la organizare, adunare și asociere, mai ales cu privire la asociațiile de locatari, asociațiile comunitare și cooperative;
3. Să ofere protecție legală împotriva evacuării forțate, a amenințării cu evacuarea sau împotriva demolării locuințelor;
4. Să respecte dreptul la tratament egal, mai ales în ce privește condițiile de alocare a resurselor în domeniul locuirii, accesul la finanțarea locuințelor și permisele de reședință;
5. Să respecte dreptul la viață privată, inclusiv protecție împotriva perchezițiilor arbitrare a domiciliilor;
6. Să respecte dreptul de a nu fi supus discriminării rasiale, mai ales în procesul de acordare a locuințelor;
7. Să fie tolerant și să promoveze libertățile legate de locuință, inclusiv dreptul la inițiative de auto-ajutorare în domeniul locuințelor;
8. Să asigure că sunt respectate aspectele culturale ale metodelor tradiționale de construire a caselor, că este protejată semnificația istorică a locuinței; și
9. Să se rețină de la măsuri de constrângere care obligă un alt Stat să încalce dreptul la locuință.

"A proteja "

Pentru o protecție eficientă a dreptului la locuință al populației, Guvernele trebuie să garanteze că se previne orice posibilă încălcare a acestui drept de către terți, de exemplu proprietari sau titularii construcției. Chiar dacă asemenea încălcări au avut loc, autoritățile publice în măsura trebuie să ia măsuri pentru a preveni viitoare privațiuni și să garanteze că persoanele afectate au acces la căi legale de reparare a prejudiciului cauzat de încălcarea dreptului.

De exemplu, pe 10 noiembrie 2004, ERRC a depus o cerere la Curtea Constituțională din Ungaria pentru a reexamina constituționalitatea a șase decizii emise de autoritățile locale maghiare prin care reglementa accesul la locuință socială. Deciziile stipulau că autoritățile locale nu aveau dreptul să acorde locuințe sociale persoanelor care au ocupat anterior apartamente sau alte dependințe încălcând dreptul de proprietate al proprietarului sau fără să aiba titlu de proprietar. ERRC a susținut că asemenea prevederi exclud persoanele și grupurile care au cel mai mult nevoie de locuință socială și care -- în lipsa unor politici de stat adecvate în domeniul locuinței -- sunt deseori obligați să recurgă la diferite forme de ocupare ilegală a locuinței. Deciziile au avut un impact dispartat asupra romilor din Ungaria; mulți dintre ei aflându-se în situații extrem de precare în domeniul locuinței și au cel mai mult nevoie de locuință socială.

În urma reclamațiilor înaintate atât de ERRC (6), cât și de Fundația pentru

Drepturile Civile ale Romilor (4), Curtea Constituțională din Ungaria a declarat neconstituționale prevederile deciziilor autorităților locale din sectoarele 3, 7, 8, Budapesta prin care reglementau accesul la locuință socială. Până în momentul publicării acestui manual, alte șase municipalități erau în procesul de revizuire și Comisarul Parlamentar pentru Minoritățile Naționale și Etnice și Comisarul Parlamentar pentru Drepturile Civile și Politice au lansat un proces de evaluare la nivel național a regulamentului cu privire la locuințe sociale.

Pentru a proteja dreptul cetățenilor împotriva acțiunilor cum ar fi evacuările forțate, Guvernele trebuie să ia măsuri imediate pentru garantarea securității legale a posesiei pentru toate persoanele și gospodăriile comunitatilor care, în prezent, nu beneficiază de asemenea protecție. În plus, legislația și alte măsuri eficiente trebuie să ofere locatarilor protecție împotriva discriminării, hărțurii și debranșării de la servicii sau altor forme de amenințări.

Statele trebuie să ia măsuri pentru a asigura că procentul cheltuielilor casnice pentru persoane, familii și gospodării este proporțional cu nivelul veniturilor. Un sistem de subvenții pentru locuințe trebuie stabilit pentru persoanele care nu își permit o locuință adecvată, ca de altfel și pentru protecția locatarilor împotriva creșterilor nejustificate ale chiriei.

Statele trebuie să garanteze crearea unor mecanisme de sancționare juridică, cvasijuridică, administrativă sau politică capabile să asigure victimelor repararea prejudiciului cauzat de încălcarea dreptului la locuință adecvată.

Pentru a proteja și promova dreptul romilor la locuință, Guvernul României trebuie:

1. Să inițieze măsuri imediate pentru a garanta că Statul și reprezentanții săi nu vor încălca standardele dreptului la locuință;
2. Să inițieze măsuri imediate pentru a garanta că părțile terțe nu vor încălca dreptul la locuință, inclusiv pentru a oferi protecție împotriva abuzurilor din partea proprietarilor;
3. Să pună la dispoziție remedii legale disponibile în cazuri de încălcări ale dreptului la locuință;
4. Să asigure securitatea posesiei în toate domeniile ce tin de locuințe și pentru toți cetățenii;
5. Să întreprindă acțiuni pentru a oferi tuturor persoanelor protecție împotriva discriminării rasiale sau de altă natură, hărțurii și debranșării de la servicii;
6. Să asigure acces la locuință pentru toate grupurile sociale, indiferent de venit. Să nu permită ca prețul locuințelor să ajungă la un nivel care compromite realizarea și satisfacerea altor necesități de bază ale locatarilor;
7. Să reglementeze nivelul chiriei și să ofere subvenții pentru locuințe pentru a garanta conformarea cu principiul de accesibilitate (în termeni financiari);

8. Să protejeze activ locuibilitatea și siguranța fizică a locatarilor, mai ales să îi protejeze de frig, umiditate, căldură, ploaie, vânt sau alte amenințări pentru sănătate, pericole naturale și purtători de maladii;
9. Să construiască locuințe în apropiere de surse de angajare, școli, centre medicale și spații deschise. Locuințele nu trebuie construite în zone periculoase unde există riscuri pentru sănătate și igiena mediului;
10. Să răspundă constructiv la încălcările dreptului la locuință, chiar dacă acestea au loc la nivel național sau în alte țări;
11. Să reexamineze fără întârziere toate legile, politicile, regulamentele sau alte directive care sprijină aplicarea dreptului la locuință;
12. Să recunoască dreptul la locuință adecvată, inclusiv prin politica legislativă;
13. Să orienteze politicile în vederea garantării unei aplicări depline a dreptului la locuință pentru toate sectoarele societății într-o perioadă de timp cât mai restrânsă;
14. Să stabilească și să aplice sisteme de referință pentru a monitoriza necesitățile locative ale societății, inclusiv folosirea indicatorilor corespunzători;
15. Să dezvolte și să implementeze o strategie națională de locuințe;
16. Să ofere prioritate strategiilor orientate pentru satisfacerea necesităților tuturor grupurilor dezavantajate, inclusiv persoanelor în vârstă, copiilor, persoanelor cu dizabilități fizice, bolnavilor în faza terminală, persoanelor infectate cu HIV, persoanelor cu probleme acute de sănătate, persoanelor bolnave psihic, victimelor dezastrelor naturale și persoanelor care locuiesc în zone cu risc; și
17. Să garanteze că toate grupurile etnice, rasiale, naționale, minoritare sau alte grupuri sociale beneficiază de accesul deplin la resursele de locuințe.

"A aplica"

Obligația Statului de a *aplica* dreptul la locuință adecvată este pozitivă și activă. Aici se încadrează cheltuielile publice, regulamentul guvernului privind economia și piața de vânzare a terenurilor, prevederea referitoare la serviciile publice și infrastructurile respective, redistribuirea venitului și alte obligații pozitive.

Pentru a aplica dreptul la locuință al romilor, Guvernul României trebuie:

1. Să aloce pentru domeniul locuințelor un procent rezonabil din cheltuielile publice, în conformitate cu cerințele pentru locuințe sociale;
2. Să stabilească chiriașilor și persoanelor care cumpără o locuință pentru prima dată subvenții pentru locuințe, dar și măsuri eficiente de finanțare a locuințelor pentru grupurile cu venit scăzut;
3. Să garanteze că agențiile publice construiesc, mențin și finanțează locuințele publice;
4. Să acorde servicii publice, inclusiv infrastructură, apă, electricitate, salubritate, încălzire, canalizare, canal de scurgere, drumuri, centre medicale și alte servicii de urgență;
5. Să sprijine activ acele persoane, familii și grupuri cărora le este imposibil să își acopere necesitățile de locuințe prin mijloace proprii;

6. Să promoveze materialele de construcție naturale și / sau tradiționale folosite în procesul de construcție a locuințelor;
7. Țările industrializate trebuie să își îndrepte o parte din asistența lor externă în procesul de dezvoltare înspre țările în curs de dezvoltare cu scopul de a îndeplini obligațiile privind dreptul la locuință; și
8. Să ofere condiții adecvate de adăpost pentru toți refugiații și pentru toate persoanele care solicită azil în țara.

CESCR a reținut că trebuie dezvoltate strategii guvernamentale identificabile privind protecția dreptului fiecărei persoane de a locui în pace și demnitate. Asemenea strategii trebuie să includă accesul la teren cu drept de proprietate. Comitetul a afirmat, în continuare, că multe din măsurile necesare pentru realizarea dreptului la locuință vor implica alocări de resurse și, în unele cazuri, fondurile publice alocate pentru locuințe pot fi cel mai bine cheltuite pentru construcția de locuințe noi. În raportul său din 2005, Comisia Economică ONU pentru Europa a declarat că „[...] zece ani de tranziție în România nu au adus îmbunătățiri în condițiile generale locative.”¹ Comisia a subliniat că problemele cu care se confruntă România în domeniul locuințelor nu pot fi soluționate numai prin investițiile private. În fapt, lipsa de măsuri îndreptate spre locuințele sociale a dus la privatizare de mare amploare. Guvernul român trebuie să întreprindă mai multe acțiuni în domeniul locuirii, mai ales în sfera locuințelor publice. O politică națională complexă și eficientă în domeniul locuințelor trebuie să înțeleagă că investițiile în locuințe constituie un „motor” de creștere economică și dezvoltare socială.

În general, în ceea ce privește finanțarea locuințelor, Statele trebuie să stabilească forme și nivele de cheltuieli care reflectă într-adevăr necesitățile societății pentru locuințe și care se conformează obligațiilor asumate prin Pact și alte surse legale.

în conformitate cu Principiile Limburg referitoare la implementarea Pactului cu privire la drepturile economice, sociale și culturale și reiterat de Comitet, atunci când sunt folosite toate resursele disponibile trebuie acordată prioritate pentru realizarea drepturilor recunoscute de Pact, ținând cont de obligația de a garanta fiecărei persoane satisfacerea necesităților de subzistență și asigurarea serviciilor fundamentale.

Obligațiile actorilor nestatali

Interpretările tradiționale ale legislației referitoare la drepturile omului fac deosebire între actorii publici și privați. Cândva general acceptată, această dihotomie e acum percepută diferit, astfel încât actorii privați (deseori în comun cu Statul) pot fi, în prezent, considerați responsabili pentru încălcările drepturilor economice, sociale și culturale, și în consecință, legea drepturilor omului a pătruns irevocabil în sectorul privat.

¹ Comisia Economică ONU pentru Europa. “Framework for the Housing Sector”. 20 mai, 2005. Data ultimei accesări - 9 iunie, 2005 la adresa:

<http://www.unece.org/env/hs/prgm/cph/romania/1chapter1.pdf> .

Acțiunile întreprinse de părți terțe pentru aplicarea drepturilor economice, sociale și culturale pot avea o influență substanțială și, probabil, mult mai pronunțată decât în cazul drepturilor civile și politice. Patronii, corporațiile, proprietarii, profesorii, medicii și orice alți cetățeni capabili să încalce drepturile unei persoane din cauza indiferenței și încurajării din partea Statului, sunt din ce în ce mai des considerați responsabili din moment ce noțiunile cu privire la responsabilitatea Statului depășesc limitele tradiționale.

Exemple de persoane și organisme private care nu respectă dreptul la locuință

- Proprietarii care evacuează chiriașii din casele lor fără temei și hotărâre judecătorească
- Băncile care refuză să extindă acordarea de împrumuturi imobiliare pentru persoanele cu venit scăzut pe motiv de rasă sau statut social
- Obiectivele industriale care poluează apa furnizată comunităților

Domenii de activitate pentru realizarea deplină și progresivă a dreptului la locuință

UN-HABITAT și OHCHR, Nairobi și Geneva, martie 2003

Acțiune Domeniu	Respectarea	Protecția	Aplicarea
Cadru legal și monitorizare	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Normelor internaționale și naționale, standardelor și ghidurilor ▪ Obligației de a raporta încălcările și etapele de realizare a dreptului la locuință ▪ Măsurilor împotriva regresivității 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Standardelor pentru realizarea progresivă și conformarea măsurilor naționale cu nivelul internațional ▪ Mecanismelor de monitorizare și evaluare la nivel local, național și global 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Reforme legale ▪ Politici comprehensive care să cuprindă cerințele pentru o abordare prin prisma dreptului ▪ Prevenirea încălcării dreptului la locuință ▪ Facilitarea măsurilor de reparare a prejudiciului și de compensare în caz de încălcări
Posesia	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nevoii de stabilitate în privința locuinței 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Securității posesiei ▪ Măsurilor pentru eliminarea evacuărilor forțate ▪ Relației chiriaș/proprietar stabilită de lege ▪ Pentru toți a drepturilor egale la 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ameliorarea sistemelor cadastrale ▪ Ameliorarea procesului de intabulare a pământului și proprietății ▪ Administrarea corespunzătoare a fondurilor de locuință

Protecția dreptului la locuință al romilor din România

		<p>succesiune, proprietate și control asupra pământului și proprietății</p>	
Lipsa de adăpost	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Drepturilor și necesităților persoanelor fără locuința 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Măsurilor și programelor specifice pentru persoanele fără locuință 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eradicarea lipsei de adăpost
Participarea și implicarea altor actori	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nevoii de schimb de informație și advocacy ▪ Exprimării necesităților și preferințelor ▪ Nevoii de cooperare și coordonare între actori 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Accesului la informație privind toate aspectele legate de locuințe ▪ Rolurilor și responsabilităților tuturor actorilor și cooperare eficientă 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Abordări participative în dezvoltarea și administrarea locuirii ▪ Elaborarea și implementarea de politici și strategii eficiente
Integrare socială	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Măsurilor împotriva discriminării ▪ Necesităților specifice ale femeilor, persoanelor care traiesc în sărăcie, grupurilor dezavantajate și vulnerabile 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Acțiunii afirmative orientate înspre femei, persoane care traiesc în sărăcie, grupuri dezavantajate și vulnerabile ▪ Măsurilor de integrare a tuturor grupurilor sociale în cartiere și orașe 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Acordare de locuințe persoanelor cu necesități speciale ▪ Comunități și orașe inclusive
Dezvoltarea susținută a domeniului locuințelor	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Diversității nevoilor de locuire ▪ Vieții private ▪ Nevoii de acces mai mare la resurse de locuire (de exemplu, pământ, finanțare, materiale de construcție și 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Adaptării la nevoi și condiții diverse ▪ Adecvantei culturale 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Contribuții pentru un standard de viață adecvat pentru fiecare persoană ▪ Piețe imobiliare efective și eficiente ▪ Acordarea de locuințe adecvate, inclusiv de alternative de închiriere

	servicii)		
--	-----------	--	--

Lista de exerciții 3: Câteva întrebări despre drepturile economice, sociale și culturale

1. Enumerați câteva dintre provocările ridicate de implementarea drepturilor economice, sociale și culturale.
2. Care sunt obligațiile Statului în domeniul drepturilor economice, sociale și culturale?
3. Explicați conceptul de realizare progresivă a drepturilor economice, sociale și culturale.
4. Care este obligația guvernului față de clauza de nediscriminare din Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale?
5. Listați alte standarde ale drepturilor economice, sociale și culturale.

III. DREPTUL LA LOCUINȚĂ ÎN LEGISLATIA INTERNAȚIONALĂ ȘI EUROPEANĂ

Resursele legale internaționale privind dreptul la locuință

Resursele legale menționate mai jos – declarații, pacte, convenții – reprezintă structura legislației internaționale care recunoaște dreptul la locuință. Chiar dacă diferă caracterul legal al diferitelor standarde (așa cum, de pildă, caracterul legal al unei Constituții poate fi diferit de caracterul unei hotărâri municipale la nivel național), toate acestea reprezintă surse relevante de referință în sprijinul dreptului la locuință pentru oricine și oriunde.

În termeni legali, cele mai puternice documente sunt denumite convenții, pacte sau carte. Acestea sunt tratate obligatorii. Declarațiile și recomandările sunt de asemenea extrem de importante, dar au un caracter legal slab, spre deosebire de convenții, pacte și carte. Argumentele în sprijinul dreptului la locuință, prin urmare, sunt mult mai plauzibile dacă o anumită țară a ratificat sau a aderat la un anumit tratat. Atunci când România a ratificat tratatele enumerate mai jos, și-a asumat voluntar obligația legală de a respecta prevederile dreptului la locuință din fiecare tratat.

Declarația Universală a Drepturilor Omului (UDHR)

Declarația Universală a Drepturilor Omului este primul acord internațional major privind drepturile omului, care cuprinde toate tratatele anterioare referitoare la drepturile omului. Este, de asemenea, primul standard privind drepturile omului care recunoaște dreptul la locuință. Adoptat și proclamat de Adunarea Generală la 10 decembrie 1948, Articolul 25 din UDHR precizează că fiecare om are dreptul la locuință corespunzătoare:

Orice om are dreptul la un nivel de trai care să-i asigure sănătatea și bunăstarea lui și a familiei sale, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, **locuința**, îngrijirea medicală, precum și serviciile sociale necesare; el are dreptul la asigurare în caz de șomaj, boală, invaliditate, văduvie, bătrânețe sau în celelalte cazuri de pierdere a mijloacelor de subsistență, în urma unor împrejurări independente de voința sa".
Articolul 25(1)].

Pactul Internațional privind Drepturile Economice, Sociale și Culturale (ICESCR)

La nivel internațional, ICESCR formulează cel mai bine dreptul la locuință. România a ratificat ICESCR pe 9 decembrie 1974, și trebuie să respecte obligațiile pe care și le-a asumat. Dreptul la locuință este prevăzut de Articolul 11(1). Acest Articol reprezintă, din punct de vedere legal, cea mai sistematică prevedere universală care recunoaște acest drept și a fost supus celor mai ample analize, aplicări și interpretări din partea tuturor surselor legale

Protecția dreptului la locuință al romilor din România

internaționale privind dreptul la locuință. Deși Pactul recunoaște dreptul la locuință ca parte a unui drept mai amplu privind un nivel corespunzător de trai, în baza legii internaționale privind drepturile omului, dreptul la locuință corespunzătoare este interpretat ca un drept de sine statator.

Articolul 11(1) stipulează, “Statele părți la prezentul pact recunosc dreptul oricărei persoane la un nivel de trai suficient pentru ea însăși și familia sa, inclusiv hrană, îmbrăcăminte și **locuință** suficiente, precum și la îmbunătățirea continuă a condițiilor sale de existență. Statele părți vor lua măsuri potrivite pentru a asigura realizarea acestui drept și recunosc în acest scop importanța esențială a unei cooperări internaționale liber consimțite.”

Convenția Internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (ICERD)

România a aderat la ICERD la 15 septembrie 1970, asumându-și obligații legale în această privință. Comitetul ONU pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (CERD) monitorizează respectarea Convenției de către Statul parte.

Articolul 3 stipulează, “Statele membre în special condamnă segregarea rasială și apertheid-ul și se obligă să prevină, interzică și să înlăture toate practicile de această natură în teritoriile aflate sub jurisdicția lor.”

Articolul 5 stipulează, “În conformitate cu obligațiile fundamentale expuse în articolul 2 al acestei convenții, statele părți se obligă să interzică și să elimine discriminarea rasială în toate formele ei și să garanteze dreptul fiecărui individ, indiferent de rasă, culoare, naționalitate sau origine etnică, la egalitate în fața legii, mai cu seamă în ceea ce privește folosința următoarelor drepturi: [...] (e) în special [...] (iii) **dreptul la locuință.**”

Cazuri înaintate de romi la CERD: Koptova împotriva Slovaciei

În 1981, șapte familii de romi și-au părăsit satele Rovne și Zbudské Dlhe pentru a lucra și locui într-o cooperativă agricolă din municipiul Krasny Brod. Au obținut reședință permanentă în municipiile Nagov și Rokytovce (care în acel moment se subordonau municipiului Krasny Brod). La sfârșitul anului 1989, cooperativa și-a încetat activitatea și familiile de romi și-au pierdut locurile de muncă și locuințele din cadrul cooperativei.

Pentru aceste familii a urmat apoi o perioadă lungă marcată de lipsa de adăpost și rasism. În următorii 16 ani, familiile s-au mutat dintr-un sat în altul, căutând o locuință permanentă și sigură. Au încercat să beneficieze de locuințele acordate de autoritățile locale, dar nu o dată ostilitatea funcționarilor

locali și a locuitorilor neromi i-a obligat să fugă. Au încercat să construiască locuințe temporare, dar localnicii neromi le ardeau până la temelie.

La 18 iunie, 1997, Consiliul Municipal din Rokytove a emis rezoluția nr. 21 prin care interzicea explicit familiilor rome să se stabilească în sat și le-au amenințat cu expulzare în cazul în care vor încerca să se stabilească în această localitate. În scurt timp, la 16 iulie 1997, municipiul Nagov a emis rezoluția nr. 22 prin care interzicea cetățenilor romi să intre în sat sau să se stabilească în adăposturile din sat. Rezoluția prevedea explicit că va rămâne în vigoare permanent.

Anna Koptova, cetățean slovac de etnie roma și directoare a Oficiului de Apărare Legală pentru Minoritățile Etnice a Fundației Good Romany Fairy Kesaj din Košice, a înaintat o plângere la CERD unde a fost reprezentată de ERRC. Ea a pretins că, în calitate de persoană de origine roma, a fost victima încălcărilor ICERD, pentru că rezoluțiile nr. 21 și 22 îi interziceau să intre în municipiile Rokytove și Nagov pe motiv de etnie. În aprilie 1999, rezoluțiile au fost anulate.

În cazul *Koptova v. Slovacia*, Comunicatul nr. 13/1998 (CERD/57/D/13/1998), CERD a considerat că a fost încălcat articolul 5 (d)(I) din ICERD pentru că „textul” și „contextul în care [Rezoluțiile] au fost adoptate” arata că nici un rom nu are dreptul să se stabilească în aceste sate pe motiv de etnie. CERD a recomandat Slovaciei „să ia măsurile necesare pentru a asigura că practicile care limitează libera circulație și alegerea reședinței pentru romii aflați în jurisdicția sa vor fi eliminate în totalitate și imediat.”

Convenția internațională cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW)

România a ratificat CEDAW la 7 ianuarie 1982, asumându-și astfel obligații legale față de standardele în această privință. Comitetul ONU pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor monitorizează respectarea Convenției de către Statul membru.

Articolul 14 stipulează, “[...] 2. Statele Părți vor lua toate măsurile adecvate pentru a elimina discriminarea femeilor din mediul rural cu scopul de a asigura, pe baze de egalitate între femei și bărbați, că ele vor participa și vor beneficia de dezvoltarea rurală și, în particular, vor asigura acestor femei dreptul [...] (h) de a se bucura de condiții adecvate de viață, în particular în legătură cu locuirea, sistemul sanitar, electricitatea și instalațiile de alimentare cu apă, transport și comunicații.”

Convenția internațională privind drepturile copilului (CRC)

România a aderat la CRC la 28 septembrie 1990, asumându-și astfel obligații legale în acest sens. Comitetul pentru drepturile copilului monitorizează respectarea Convenției de către Statul membru.

Articolul 27 stipulează, “[...] 3. Statele membre, în conformitate cu condițiile naționale și în măsura mijloacelor deținute, vor adopta măsurile adecvate pentru sprijinirea părinților sau a altor persoane răspunzătoare pentru copil, în vederea implementării acestui drept și în caz de nevoie, vor oferi asistență materială și programe de înțajutorare, în special alimente, îmbrăcăminte și **locuințe**.”

Convenția privind statutul refugiaților (1951), România a aderat la această Convenție la 7 august 1991 și în prezent și-a asumat obligații legale în această privință.

Articolul 21 stipulează, “În privința locuințelor, în măsura în care această problemă intră sub incidența legilor și regulamentelor sau este supusă controlului autorităților publice, Statele Contractante vor acorda refugiaților care își au reședința legală pe teritoriul lor un tratament cât mai favorabil posibil; în orice caz, acest tratament nu va fi mai puțin favorabil decât cel acordat, în aceleași împrejurări, străinilor în general.”

Aplicarea Convenției ONU împotriva torturii și altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante pentru a sprijini dreptul la locuință

Convenția împotriva torturii, la care România a aderat la 18 decembrie 1990, și alte instrumente care interzic tortura și alte tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante, nu trebuie ignorate ca mijloc de a preveni sau de a remedia practica de evacuări forțate. Comisia ONU pentru drepturile omului a afirmat în 1993 că evacuările forțate încalcă o serie de alte drepturi ale omului. Deoarece adăpostul este atât de esențial pentru o viață sigură, sănătoasă și demnă, evacuările forțate nu numai că încalcă dreptul la locuință adecvată și dreptul de a nu fi supus amestecului arbitrar sau ilegal în locuință, dar periclitează și dreptul la viață, dreptul la siguranța persoanei, dreptul la tratament uman și dreptul la cel mai înalt standard de sănătate. Prin urmare, acțiunile intenționate de evacuare forțată constituie evident un tratament crud sau inuman și, în anumite circumstanțe, poate rezulta în însăși tortură în conformitate cu legislația internațională privind drepturile omului.

În conformitate cu procedura de înaintare a plângerilor individuale, Comitetul împotriva Torturii primește plângeri sau sesizări de la persoane individuale sau de la reprezentanții lor prin care susțin că un Stat membru a încălcat prevederile din Convenția împotriva Torturii. Într-un moment de dezvoltare semnificativă, CAT a recunoscut recent că evacuările forțate reprezintă o încălcare a Convenției. Acest fapt are o importanță aparte, deoarece romii sunt victimele în cazul de față.

În baza unei petiții înaintată în comun de ERRC, ONG-ul Humanitarian Law Center din Belgrad (HLC) și avocatul Dragan Prelević, CAT a decis că

evacuarea forțată încalcă Convenția împotriva Torturii, și, drept urmare, nu doar a oferit o reparare a prejudiciilor cauzate victimelor, ci și o jurisprudență relevantă pentru activiștii de drepturile omului. La 2 decembrie 2002, CAT a considerat că evacuarea forțată și distrugerea unei comunități romani din Serbia și Montenegro au încălcat Convenția, chiar dacă funcționarii publici nu au executat evacuarea. Cazul *Hijrizi v. Yugoslavia* a reprezentat evacuarea forțată și distrugerea așezării romani Bozova Glavica din orașul Danilovgrad de către locuitorii care trăiau în apropiere. Anterior, autorii au amenințat că vor „extermina” comunitatea și că le vor „arde casele până la temelii”. Ca reacție, Departamentul poliției din Danilovgrad a sfătuit comunitatea romani să evacueze imediat așezarea pentru că ea, poliția, nu va putea să-i apere. Majoritatea locuitorilor romi și-au părăsit locuințele, lăsând în urmă câțiva romi care să le apere casele și alte bunuri. În după-amiaza zilei de 15 aprilie 1995, locuitorii neromi au intrat în Bozova Glavica scandând slogane de tipul „îi vom evacua” și „vom arde așezarea de tot”. În curând, mulțimea a început să spargă geamuri și să dea foc la case, lăsând așezarea una cu pământul și distrugând în totalitate proprietățile deținute de locuitorii romi. În câteva zile, ruinele din Bozova Glavica au fost îndepărtate în totalitate de utilajele municipale, ștergând orice urmă a comunității.

Articolul 16 din Convenția împotriva Torturii stipulează, *“Fiecare stat parte va promova măsuri de atenuare în orice teritoriu din jurisdicția sa a altor acte de tratament sau pedeapsă crudă, inumană sau degradantă care nu intră în definiția torturii din Articolul 1, atunci când asemenea acțiuni sunt comise de sau la instigația sau cu acordul sau consimțământul unui funcționar public sau altă persoană care ocupă o situație oficială.”*

CAT a susținut că departamentul poliției nu a luat măsurile corespunzătoare pentru a proteja locuitorii din Bozova Glavica și că arderea și distrugerea așezării a constituit acțiuni de tratament sau pedeapsă crudă, inumană sau degradantă în cadrul semnificației Articolului 16. În consecință, Comitetul a considerat că Guvernul Serbiei și Montenegrului a încălcat Articolul 16 din Convenție neprotejând drepturile locuitorilor din Bozova Glavica. Pentru prima dată (chiar dacă Convenția nu prevede explicit dreptul la despăgubire a victimelor realelor tratamente, altele decât tortura), Comitetul a decis că Statul parte trebuie să ofere despăgubiri victimelor acestei încălcări. Ca urmare directă a hotărârii Comitetului, Guvernul Montenegrului a fost de acord la 19 iunie 2003 să plătească 985,000 Euro despăgubire pentru șaptezeci și patru romi, victimele tragediei de la Danilovgrad.

Sursele legale europene privind dreptul la locuință

Unele organizații europene au de asemenea capacitatea de legiferare a drepturilor omului.

Consiliul Europei

Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și libertăților fundamentale

România a ratificat Convenția la 20 iunie 1994, asumându-și astfel obligații legale în această privință. În aceeași zi, România a ratificat Protocoalele nr. 1 și 4 la Convenție. Plângerile individuale și colective care invocă încălcările Convenției Europene pot fi înaintate la Curtea Europeană a Drepturilor Omului (ECHR).

Articolul 8(1) stipulează, “ *Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.*”

Articolul 1(1) din Protocolul nr. 1 stipulează, „*Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică și în condiții prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional.*”

Articolul 1(2) din Protocolul nr. 1 stipulează, “*Dispozițiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosința bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții sau a amenzilor.*”

Articolul 2(1) din Protocolul nr. 4 stipulează, “*Oricine se găsește în mod legal pe teritoriul unui stat are dreptul să circule în mod liber și să-și aleagă în mod liber reședința sa.*”

Cazuri înaintate de romi la CEDO: Moldovan și alții și Rostas și alții împotriva României

În cazul *Moldovan, Rostas și alții*, petenții romi din satul Hădăreni, județul Târgu Mureș au fost victimele unui pogrom care a durat o noapte și o zi în septembrie 1993. Pogromul a izbucnit în urma unui conflict între câțiva bărbați romi și neromi din Hădăreni care a dus la moartea unui bărbat de etnie română. În acea seară, sătenii români s-au adunat în locul unde se

ascundeau romii și le-au cerut să iasă. În mulțime se aflau și ofițeri de poliție. Bărbații romi au refuzat să iasă și mulțimea furioasă a incendiat casa. Doi dintre bărbații romi au fost bătuti până ce au murit și altul a pierit în flăcări. Sătenii au continuat să incendieze alte treisprezece case și să distrugă bunurile deținute de romii din sat. Poliția nu a făcut nimic ca să oprească atacurile. Douăzeci și patru de petenți au invocat distrugerea locuințelor și a bunurilor. În continuare, ei au reclamat că nu pot obține despăgubiri prin instanțele românești care au emis sentințe ușoare pentru câțiva civili care au participat la pogrom. Mulți din acești civili au fost mai târziu eliberați sau grațiați de autoritățile românești. În plus, instanțele românești au refuzat să țină audieri penale și civile împotriva polițistilor implicați în incident. Guvernul și instanțele au ezitat, de asemenea, să emită o hotărâre judecătorească pentru compensații pecuniare; orice restituire garantată a fost invocată ca fiind sub nivelul valorii nominale, casele nu au fost reconstruite, fie au fost reconstruite parțial și nu au primit nici o despăgubire pentru bunurile distruse.

CEDO a admis cererea petenților în baza articolului 6(1) (dreptul la audieri imparțiale și deschise) reclamând că, prin incapacitatea autorităților de a asigura o investigare completă capabilă să ducă la inculparea persoanelor responsabile, ei au fost privați de dreptul de a intenta un proces civil împotriva statului pentru a cere despăgubiri în urma conduitei incorecte a poliției și că, din cauza prelungirii procedurilor penale, procedurile civile nu s-au încheiat încă.

Mai târziu, cazul a fost de asemenea admis în baza articolului 14 (dreptul de a nu fi supus discriminării) coroborat cu Articolele 3,6 și 8. Petenții au invocat că au fost discriminați de organele și funcționarii judecătorești din cauza apartenenței lor la etnia roma. Petenții au reclamat în special condițiile lor locative după ratificarea Convenției și mențiunile făcute de Tribunalul Județean Târgu Mureș în decizia sa din iulie 1998, care avea un caracter complet anti-rom.

Decizia Curții Europene a Drepturilor Omului cu privire la acest caz era preconizată pentru iunie 2005.

Carta Socială Europeană (ESC)

Carta Socială Europeană a fost adoptată în 1961 și apoi revizuită și modificată în 1996 pentru a include articolul 31 privind dreptul la locuință. Prevederile dreptului la locuință pot fi de asemenea găsite în articolele 16, 19(4), 23 și 30 din Cartă și în cadrul articolului 4 din Protocolul Adițional la Cartă. Comitetul European al Drepturilor Sociale monitorizează conformarea statului la această Cartă. Pe 7 mai 1999, România a ratificat ESC revizuită; totuși, din prevederile de mai jos, și-a asumat obligația numai față de articolul 16.

Articolul 31 stipulează, *“În vederea asigurării exercitării efective a dreptului la locuință, părțile se angajează să ia măsuri destinate: 1. să favorizeze **accesul la locuință** la un nivel adecvat; 2. să **prevină și***

să atenueze lipsa locuințelor în vederea eliminării progresive a acestei situații; 3. să **facă accesibil costul locuinței** pentru persoanele care nu dispun de resurse suficiente.”

Articolul 16 stipulează, “În vederea realizării condițiilor de viață indispensabile dezvoltării depline a familiei, celula fundamentală a societății, părțile se angajează să promoveze protecția economică, juridică și socială a vieții de familie, în special prin intermediul prestațiilor sociale și familiale, al dispozițiilor fiscale, **al încurajării construcției de locuințe adaptate nevoilor familiale**, al ajutoarelor pentru tinerele familii sau orice alte măsuri corespunzătoare”

Articolul 19 stipulează, “În vederea asigurării exercitării efective a dreptului lucrătorilor migranți și al familiilor lor la protecție și asistență pe teritoriul oricărei alte părți, părțile se angajează [...] (4) să garanteze lucrătorilor care se găsesc în mod legal pe teritoriul lor, în măsura în care aceste chestiuni sunt reglementate prin legislație sau alte prevederi ori sunt supuse controlului autorităților administrative, un tratament nu mai puțin favorabil decât cel acordat cetățenilor lor în ceea ce privește următoarele elemente [...] (c) **locuința.**”

Articolul 23 stipulează, “În vederea exercitării efective a dreptului persoanelor vârstnice la protecție socială, părțile se angajează să ia sau să promoveze fie direct, fie în cooperare cu organizațiile publice sau private măsuri adecvate destinate, în special: să permită persoanelor vârstnice să aleagă liber propriul stil de viață și să ducă o existență independentă în mediul lor obișnuit atâta timp cât doresc și cât acest lucru este posibil, prin: **punerea la dispoziție a unor locuințe corespunzătoare nevoilor acestora și stării lor de sănătate sau sprijin adecvat în vederea amenajării locuinței.**”

Articolul 30 stipulează, “În scopul asigurării exercitării efective a dreptului la protecție împotriva sărăciei și a excluderii sociale, părțile se angajează: a) să ia măsuri în cadrul unei abordări globale și coordonate pentru promovarea accesului efectiv în special la angajare, **locuință**, formare, învățământ, cultură, asistență socială și medicală al persoanelor care se găsesc sau riscă să se găsească într-o situație de excludere socială sau de sărăcie și al familiei acestora.”

Articolul 4 din Protocolul Adițional stipulează, “În vederea exercitării efective a dreptului persoanelor vârstnice la protecție socială, părțile se angajează să ia sau să promoveze fie direct, fie în cooperare cu organizațiile publice sau private măsuri adecvate destinate, în special, să permită persoanelor vârstnice să aleagă liber propriul stil de viață și să ducă o existență independentă în mediul lor obișnuit atâta timp cât doresc și cât acest lucru este posibil, prin: **punerea la dispoziție a unor locuințe corespunzătoare nevoilor acestora și stării lor de sănătate sau sprijin adecvat în vederea amenajării locuinței [și] să garanteze persoanelor vârstnice care trăiesc în instituții o asistență corespunzătoare în privința vieții private și participarea la stabilirea condițiilor de viață în instituție.**”

Cazuri înaintate de romi la ESC: Centrul European pentru Drepturile Romilor împotriva Greciei

La 4 aprilie 2003, ERRC a înaintat la Comitetul European pentru Drepturile Sociale o plângere colectivă împotriva Greciei. Procedura de înaintare a plângerilor colective este permisă ONG-urilor internaționale cu statut consultativ la Consiliul Europei și care au calitate procesuala activă în fața mecanismelor ESC de depunere a plângerilor colective la Comitetul European pentru Drepturile Sociale împotriva țărilor care au acceptat această prevedere. Până în momentul publicării acestui manual, România nu a acceptat această prevedere.

În cererea sa, ERRC a invocat că politicile duse de Guvernul Greciei în domeniul locuințelor au tentă discriminatorie împotriva populației rome de pe teritoriul său prin executarea frecventă a Ordinului Ministerial din 1983 care, în fapt, creează și/ sau intensifică ghetourile de romi și încurajează evacuările forțate. În cerere s-a invocat că rezultatul unei asemenea politici este segregarea rezidențială răspândită a romilor, dar și practicile frecvente de evacuare forțată și strămutare a romilor în zone segregate. Conform declarației din plângere, romii care locuiesc în zone segregate nu beneficiază de securitatea de bază a posesiei și trăiesc în condiții sub-standard, cu infrastructură neadecvată și acces limitat la serviciile publice. ERRC a invocat că, urmând politica de segregare rasială în domeniul locuințelor și eșecul de a asigura standarde de viață adecvate pentru un număr mare de romi din Grecia, Guvernul Greciei n-a reușit să respecte obligațiile asumate conform ESC cu privire la romi.

La 16 iunie 2003, Comitetul European pentru Drepturile Sociale a admis cererea depusă de ERRC. La 8 iunie 2005, Comitetul a făcut publică Decizia sa din 8 decembrie 2004 prin care a decis că Guvernul Greciei a încălcat articolul 16 din ESC ca rezultat al insuficienței de locuințe permanente, lipsei de facilități pentru stabilire temporară și evacuărilor forțate și altor sancțiuni împotriva romilor.

Uniunea Europeană

Directiva Consiliului UE 2000/43/EC „care implementează principiul tratamentului egal între persoane fără să se ia în considerare originea rasială sau etnică”

Articolul 3 stipulează, *“În cadrul limitelor puterilor atribuite Comunității, prezenta Directivă va fi executată pentru toate persoanele, atât din sectorul public, cât și din sectorul privat, inclusiv organele publice, în legătură cu: [...] (e) protecție socială, inclusiv securitate socială și îngrijire medicală; [...] (f) avantaje sociale; [...] (h) acces la și furnizarea bunurilor și serviciilor disponibile publicului, inclusiv locuință.”*

Directiva solicită ca Statele membre (inclusiv cele care au intrat în Uniunea Europeană în 2004) să adopte legi anti-discriminare comprehensive și să se refere specific la caracteristicile unei legi care să garanteze accesul persoanelor la justiție atunci când sunt prejudiciați de discriminare rasială. În 2001, Guvernul României a adoptat legea național antidiscriminare.

Carta Uniunii Europene a drepturilor fundamentale (2000)

Articolul 34(3) stipulează, "*Pentru a combate excluderea socială și sărăcia, Uniunea recunoaște și respectă dreptul la asistență socială și în domeniul **locuințelor** astfel încât să asigure o viață decentă tuturor persoanelor care nu dispun de resurse suficiente, în conformitate cu normele enunțate de legea publică și legile și practicile naționale.*"

IV. DISCRIMINAREA ȘI DREPTUL LA LOCUINȚĂ

Nivelul ridicat de discriminare împotriva romilor din România are impact direct asupra accesului romilor la locuință adecvată. În continuare vom prezenta doar un exemplu al modului în care persoanele nerome își manifestă atitudinile și comportamentele rasiste:

Potrivit cotidianului românesc Monitorul de Piatra Neamț din 8 septembrie 2004, municipalitatea nou aleasă a orașului Piatra Neamț, județul Neamț, din NE-ul României, și-a anunțat intenția de a evacua familiile de romi din cartierele Gara Veche și Darmanesi într-un cartier numit Văleni, în apropiere de o groapă de gunoi și un poligon de tragere. Conform studiului realizat de Romani CRISS/ERRC, unele familii din cartierul Darmanesti urmau să fie mutate în locuințe sociale, o fostă fermă avicolă. În plus, autoritățile locale au anunțat douăsprezece familii rome care ocupau în acel moment locuințele situate pe teritoriul deținut anterior de Compania Avicola că vor fi evacuate din cauza restanțelor la chirie și electricitate.

La 11 septembrie 2004, postul național de televiziune TVR a prezentat pe site-ul sau de internet declarația vice-primarului Vasile Ouatu prin care autoritățile locale au discutat unde să ducă familiile de romi ca să afecteze cât mai puțin pe cei din jur. Conform dlui. Ouatu, douăzeci și opt de containere tip CFR urmau a fi amenajate pentru aceste familii în apropiere de depozitul Companiei Avicola.

Aceste declarații aminteau de acțiunile întreprinse de dl. Ion Rotaru în 2001, primar la acea data al orașului Piatra Neamț, care a încercat să construiască ghetouri pentru romi în același loc și al cărui „proiect de locuințe” se aseamnă izbitor cu lagărele de concentrare naziste. La 9 octombrie 2001, în timpul unei emisiuni la postul privat de televiziune PRO TV, dl. Rotaru a declarat că autoritățile intenționau să ducă localnicii de origine roma într-o așezare înconjurată de un gard cu sârmă ghimpată și păzită de jandarmi și câini. Mass-media electronică și scrisă locală a citat declarațiile dlui. Rotaru prin care intenționa să transforme ferma într-un ghetou și să mute cu forța romii care refuză să se mute voluntar. Ulterior, el a negat că ar fi folosit termenul „ghetou”. La fel de vanitoasă a fost și declarația vice-primarului Ouatu, în care se spunea că: „zona va fi păzită de polițiștii comunitari, pentru asigurarea liniștii și evitarea migrării țiganilor spre alte zone ale localității”.

La 1 octombrie 2004, Romani CRISS a denunțat la Consiliul Național Român pentru Combaterea Discriminării (CNCD) intențiile declarate ale municipalității de a evacua romii din oraș și de a limita libertatea lor la circulație. Denunțul a fost făcut în baza încălcării dreptului la libera circulație, a dreptului la demnitate și pentru discriminare și intenție de a segrega romii în cauza. La 10 ianuarie 2005, CNCD a emis o decizie prin care a considerat că discriminarea nu a avut loc, deoarece

acțiunea nu a fost executată. La 15 martie 2005, Romani CRISS a contestat decizia CNCD afirmând că CNCD nu a s-a adresat conținutului plangerii pentru că Romani CRISS a denunțat intenția de a segrega și nu o acțiune fizică de segregare. În iunie 2005, cazul se afla încă pe rol.

Un număr mare de documente internaționale prevăd dreptul romilor de a nu fi supuși unor astfel de acțiuni și atitudini discriminatorii.

Dreptul la nediscriminare și egalitate

Articolul 2(2) și **Articolul 3** din ICESCR se referă la nediscriminare în exercitarea drepturilor enunțate în Pact. Articolul 2(2) se aseamănă cu alte instrumente care afirmă că drepturile vor fi exercitate fără nici o discriminare întemeiată pe „*rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau orice altă împrejurare.*”

Articolul 3 este mai explicit. Acesta prevede “*dreptul egal pe care îl au bărbatul și femeia de a beneficia de toate drepturile [...] enumerate în prezentul pact.*”

Conceptul de ‘*realizare în mod progresiv*’ nu limitează clauza de nediscriminare sau obligația de a garanta drepturi egale pentru bărbați și femei. Fiecare Stat este obligat să asigure clauza de nediscriminare și egalitate imediat, mai degrabă decât progresiv.

Obligația de a garanta drepturi egale pentru bărbați și femei include acțiune afirmativă de eliminare a condițiilor de discriminare și inegalitate. De asemenea, statele trebuie să considere drept o prioritate membrii celor mai vulnerabile și dezavantajate grupuri, inclusiv românii din România, și, în consecință, să promoveze realizarea acestor drepturi pentru membrii grupurilor menționate mai sus.

Articolul 14 al Convenției Europene interzice discriminarea în exercitarea drepturilor enunțate în Convenție și Protocoalele sale. În plus, România a semnat Protocolul nr. 12 la Convenția Europeană care prevede interzicerea totală a discriminării, lărgind aria domeniilor de discriminare prevăzute de Convenție pentru a include orice drept stipulat în lege, nu doar cel enunțat în Convenție. Protocolul a intrat în vigoare la 1 aprilie 2005, dar România nu și-a asumat obligații în acest sens, deoarece nu a ratificat protocolul.

Standarde aditionale privind dreptul la locuință al romilor

Comitetul ONU pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (CERD)

În Comentariul General nr. 27 cu privire la Discriminarea împotriva romilor, CERD a recomandat,

“Considerând situațiile specifice, statele părți la Convenție vor adopta în beneficiul membrilor comunităților de romi, inter alia, toate sau numai o parte din următoarele măsuri, după caz. [...]

30. Să dezvolte și să implementeze politici și proiecte prin care să se evite segregarea comunităților de romi în domeniul locuințelor; să implice comunitățile și asociațiile de romi ca parteneri, împreună cu alte persoane, în schițarea proiectelor de locuințe, reabilitare și întreținere.

31. Să acționeze ferm pentru a preveni orice practică de discriminare care afectează romii, în special din partea autorităților locale și a proprietarilor privați în ceea ce privește înregistrarea reședinței și accesul la locuință; să acționeze ferm pentru a preveni măsurile locale de refuz al reședinței și expulzare ilegală a romilor și să se abțină de la mutarea romilor în lagăre situate în afara zonelor populate care sunt izolate și care nu dispun de acces la servicii medicale și alte facilități.

32. Să promoveze măsurile necesare, după caz, pentru a oferi grupurilor nomade de romi sau Travellers locuri unde să-și ridice taberele, care să fie dotate cu toate facilitățile necesare.”

Si organizațiile regionale au adresat propriile recomandări cu privire la dreptul la locuință a romilor.

Sumar al recomandărilor adresate de Consiliul Europei

Pe 23 februarie 2005, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a adoptat Recomandarea referitoare la îmbunătățirea condițiilor locative pentru Romii și Travellers din Europa.² Textul acestei recomandări este inclus în întregime ca anexă la manual.

În Recomandarea referitoare la Țigani din Europa din 1993³, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei recomandă „Comitetului de Miniștri să inițieze, dacă este necesar, prin propuneri adresate guvernelor sau autorităților locale și regionale relevante din statele membre următoarele măsuri: ...

² Consiliul Europei. Recomandarea Rec(2005)4 on improving the housing conditions of Roma and Travellers in Europe. Disponibil la adresa: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=825545&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75>.

³ Consiliul Europei. Recommendation on Gypsies in Europe 1203 (1993). Disponibil la adresa: <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/TA93/erec1203.htm>.

Statele membre trebuie să stabilească în continuare programe privind ameliorarea situației în domeniul locuinței, educației și posibilităților de angajare în câmpul muncii pentru țișanii care trăiesc în condiții mai puțin favorabile; țișanii trebuie să participe la pregătirea acestor programe și implementarea lor; ...

Cooperarea cu Comunitatea Europeană sa continue pe teme legate de țișani, cum ar fi educația, combaterea sărăciei, protejarea moștenirii culturale, recunoașterea minorităților și promovarea drepturilor egale.”

Sumar al recomandărilor adresate de Comisia europeană împotriva rasismului și intoleranței (ECRI)

În Recomandarea de politică Generală nr. 3 referitoare la combaterea rasismului și intoleranței față de romi / țișani,⁴ ECRI recomandă “guvernelor statelor membre următoarele: [...]

[S]ă se asigure că, atât discriminarea ca atare, cât și practicile discriminatorii sunt combătute prin intermediul unor legislații adecvate și să urmărească introducerea în prevederile de drept civil a unor dispoziții exprese, în acest sens, mai ales în domeniul ocupării forței de muncă, al locuințelor și al educației; [...]

[S]ă vegheze ca problemele legate de ‚nomadism‘ pe teritoriul unei țari, mai ales cele care privesc chestiunile legate de domiciliu și de urbanism, să fie rezolvate astfel încât să nu prejudicieze modul de viață al persoanelor implicate;

[S]ă creeze cadrul instituțional apt să favorizeze rolul activ și participarea comunităților de romi/țișani la procesul de decizie, mai ales în contextul mecanismelor consultative la nivel național, regional și local, cu accent pe noțiunea de parteneriat pe picior de egalitate; [...]

[S]ă acorde o atenție specială situației femeilor aparținând comunităților de romi / țișani, care fac adesea obiectul unei duble discriminări: ca femei și ca membre ale comunității romilor / țișanilor.”

Sumar al recomandărilor adresate de Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE)

La 27 noiembrie 2004, Consiliul Permanent al OSCE a adoptat Planul de Acțiune pentru îmbunătățirea situației romilor și Sinti din zona OSCE.⁵ În Partea IV cu privire la abordarea problemelor socio-economice, OSCE

⁴ Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței. Recomandarea de politică generală nr. 3 referitoare la combaterea rasismului și intoleranței față de romi / țișani (1998). Available at: http://www.coe.int/T/E/human_rights/Ecri/1-ECRI/3-General_themes/1-Policy_Recommendations/Recommendation_N%203/Rec03en.pdf.

⁵ Consiliul Permanent al OSCE. Action Plan on Improving the Situation of Roma and Sinti within the OSCE Area. Available at: http://www.osce.org/documents/odhr/2003/11/1562_en.pdf.

remarcă faptul că, “ **Este necesar sa se actioneze cu scopul de a asigura Romilor si Sintilor acces la drepturi economice si sociale, in mod egal cu ceilalti. Sunt necesare masuri la nivel local, in special cu origine in chiar grupurile de Romi, care sa promoveze integrarea Romilor si Sintilor in viata economica si sociala si sa combata marginalizarea si saracia. OSCE si Statele participante ar trebui sa continue sa faciliteze aceasta integrare.**” În ceea ce privește domeniul locuințelor și condițiile locative, Statelor participante li s-au recomandat următoarele acțiuni:

- “
43. Sa puna in miscare mecanisme si proceduri institutionale pentru a clarifica problemele legate de drepturile de proprietate, de a rezolva situatia bunurilor si averilor si statutul legal al Romilor si Sintilor care traiesc in conditii incerte de legalitate (de exemplu cartierele de romi care nu au drept de proprietate asupra terenului sau nu sunt incluse in planurile de urbanism ale localitatii principale; familii si case carora le lipseste rezidenta legala in settlementurile in care locuiesc in fapt de decenii intregi).
 44. Sa implice Romii si Sintii in elaborarea politicilor locative, cat si in designul, reabilitarea si/sau intretinerea proiectelor publice de constructii de locuinte care li se adreseaza. Sa asigure ca proiectele locative nu au nici o componenta de segregare etnica si/ sau rasiala.
 45. Sa ia in considerare posibilitatea garantarii imprumuturilor catre Statele participante care ar putea fi acordate de catre organizatii internationale si institutii financiare pentru proiectele de constructii de locuinte.
 46. Sa promoveze optiunea de construire de case co-operatiste pentru comunitatile Romani si sa ofere instruire adecvata pentru intretinerea acestor facilitati.

Înaltul comisar OSCE pentru minorităților naționale, în “Raportul asupra situației romilor și Sinti din zona OSCE”, 2000, remarcă faptul că “Problemele de locuire și sănătate ale unui număr mare de comunități rome din Statele participante din OSCE necesita o atenție deosebită și alocare de resurse.” În continuare vom menționa câteva măsuri care se pot lua în considerare:

1. Guvernele trebuie să fie mai predispuse să-și asume riscul împrumuturilor garantate de organizații internaționale și instituții care finanteaza proiectele de locuințe.
2. Donatorii străini trebuie să țină cont de studii de fezabilitate privind finantarea de proiecte concrete de locuințe, care ar putea încuraja autoritățile locale și naționale să ceară împrumuturi de la aceiași donatori pentru implementarea de proiecte mai ample de locuințe.
3. Statele participante din OSCE trebuie să își reexamineze sistemele de reglementare cu scopul de a elimina cerințele care obstrucționează dezvoltarea programelor de locuințe chiar si cand există finanțe suficiente.

4. Persoanele rome trebuie să participe la proiectarea politicilor în domeniul locuinței și să se implice semnificativ în construirea, reabilitarea și / sau intretinerea proiectelor publice în domeniul locuințelor, proiecte care li se adresează.
 5. Guvernele trebuie să asigure că politicile de locuire nu încurajează segregarea, respectând, în același timp, dreptul unei comunități de romi de a alege să locuiască împreună cu alți romi. O abordare productivă constituie acordarea de stimulente materiale pentru proiectele de locuire ai caror beneficiari să fie un grup mixt de romi și neromi.
 6. Guvernele trebuie să garanteze că romii nu sunt victime ale discriminării în domeniul locuinței. Dacă asemenea legislație nu există încă, Statele participante din OSCE trebuie să aplice legi cu privire la interzicerea discriminării în domeniul locuinței și la acordarea unor despăgubiri eficiente în urma încălcării acestor legi.
 7. Din cauza nesiguranței actuale prin care trece un număr mare de romi în domeniul locuirii, guvernele trebuie, de asemenea, să depună eforturi ca să reglementeze statutul legal al romilor care locuiesc în prezent în circumstanțe ilegale.
 8. Guvernele trebuie să promoveze măsuri imediate care să se adreseze numărului mare de cazuri de maladii și malnutriție în rândul comunităților rome.
 9. Guvernele trebuie să promoveze măsuri pentru a garanta romilor acces egal la servicii publice de sănătate.
 10. Guvernele trebuie să acorde o atenție deosebită situației și necesităților speciale ale femeilor atunci când ia măsuri de garantare, *inter alia*, a unei locuințe adecvate și a accesului la sănătate.
-

V. LEGISLATIA ȘI POLITICILE INTERNE PRIVIND LOCUIREA

Dreptul la locuință în cadrul contextului legislației românești

Articolul 20 din Constituția României stipulează, **“(1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte. (2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și legile interne, au prioritate reglementările internaționale.”**

Alte dispoziții cheie ale Constituției României sunt incluse în articolele 4, 15 și 16. Articolul 4 din Constituția României garantează, "(1) Statul are ca fundament unitatea poporului român și solidaritatea cetățenilor săi. (2) România este patria comună și indivizibilă a tuturor cetățenilor săi, fără deosebire de rasă, de naționalitate, de origine etnică, de limbă, de religie, de sex, de opinie, de apartenență politică, de avere sau de origine socială." Articolele 15(1) și 16(1) din Constituția României sunt extrem de importante pentru romii din România, mai ales în ceea ce privește locuința. Articolul 15(1) stipulează "Cetățenii beneficiază de drepturile și de libertățile consacrate prin Constituție și prin alte legi și au obligațiile prevăzute de acestea", în timp ce Articolul 16(1) garantează egalitatea între persoane, stipulând: "Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări."

Capitolul II din Constituție, referitor la Drepturile și Libertățile Fundamentale, prescrie în Articolul 22(2) tortura și alte forme de tratament sau pedepse inumane sau de altă formă. Articolul 25(2) garantează dreptul fiecărui cetățean de a-și stabili domiciliul sau reședința în orice localitate din țară. Dreptul la viață privată și familie va fi respectat în conformitate cu Articolul 26(1). Articolul 27 stabilește inviolabilitatea domiciliului sau a reședinței, stipulând, „Domiciliul și reședința sunt inviolabile. Nimeni nu poate pătrunde sau rămâne în domiciliul ori în reședința unei persoane fără învoirea acesteia.”

Legislația anti-discriminare

Legea nr. 27/2004 pentru Aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, stabilește o serie de protecții extrem de importante împotriva discriminării. Articolul 1(2) stipulează, "Principiul egalității între cetățeni, excluderea privilegiilor și discriminării sunt garantate în special în exercitarea următoarelor drepturi:

- a) dreptul la un tratament egal în fața instanțelor judecătorești și a oricărui alt organ jurisdicțional; [...]
- d) alte drepturi civile, în special:
 - i) dreptul la libera circulație și la alegerea reședinței; [...]

- v) dreptul de proprietate;
- vi) dreptul de moștenire; [...]
- e) drepturile economice, sociale și culturale, în special: [...]
 - iii) dreptul la locuință;
 - iv) dreptul la sănătate, la îngrijire medicală, la securitate socială și la servicii sociale [...].

Conform articolului 2(1) constituie discriminare "orice deosebire, excludere, restricție sau preferință, pe bază de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex sau orientare sexuală, apartenența la o categorie defavorizată sau orice alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea sau înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alte domenii ale vieții publice."

Cu referință explicită la locuință, acțiunile de discriminare care nu reprezintă infracțiune penală, vor fi pasibile de pedeapsă în conformitate cu Legea nr. 48/2002, inclusiv:

- cu Articolul 10(c), refuzul de a vinde sau de a închiria un teren sau imobil cu destinație de locuință;
- cu Articolul 16(2), orice comportament constând în determinarea părăsirii domiciliului, în deportare sau în îngreunarea condițiilor de viață și de trai cu scopul de a se ajunge la renunțarea la domiciliul tradițional; și
- cu articolul 17, orice comportament care are ca scop mutarea sau alungarea unei persoane sau unui grup de persoane dintr-un cartier sau dintr-un imobil.

Legea mai stabilește un cadru de măsuri speciale orientate înspre garantarea egalității și sancțiunilor în cazuri de discriminare. Plângerile vor fi înaintate la Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD), organism național specializat.

Drepturile chiriașului și evacuările

Ordonanța nr. 40/1999 stabilește cadrul legal în România cu privire la relația proprietar-chiriaș și la evacuări. Conform articolului 14, proprietarul poate rezilia contractul de închiriere pe motiv de reluare a posesiei locuinței pentru uz personal, de vânzare a locuinței și dacă chiriașul nu a achitat chiria cel puțin 3 luni consecutiv.

Dacă evacuarea este executată pe motiv de reluare a posesiei locuinței pentru uz personal și de vânzare a locuinței, proprietarul trebuie să notifice chiriașul, prin intermediul unui executor judecătoresc, chiriașul având cel puțin un an la dispoziție. În aceste circumstanțe, Articolul 15(1) stipulează că, în cazul în care venitul mediu lunar al chiriașului este sub salariul mediu pe economie, el sau ea are dreptul să solicite o locuință socială de la consiliul local în termen de 30 de zile de la data notificării. Consiliul local este obligat să ofere o locuință în termen de un an de la data solicitării. În cazul în care

consiliile locale nu au putut pune la dispoziția chiriașului o locuință corespunzătoare în termen de 1 an, evacuarea este suspendată și contractul de închiriere se prelungește de drept pe o perioadă de cel mult 6 luni. Dacă proprietarul vinde locuința în conformitate cu articolul 14, chiriașul are drept de preempțiune la cumpărarea locuinței în conformitate cu articolul 18. În cazul în care chiriașul notifică proprietarul cu privire la intenția sa de a cumpăra locuința, contractul de închiriere se prelungește cu încă 6 luni.

Dacă evacuarea este executată pe motiv de neachitare a chiriei, proprietarul are dreptul să ceară rezilierea contractului. Pentru a pune în executare evacuarea, legea solicită o hotărâre judecătorească. Persoana amenințată cu evacuarea poate apela hotărârea judecătorească investită de prima instanță. Dacă la apel instanța menține prima hotărâre judecătorească, cea de-a doua decizie este definitivă și irevocabilă.

În caz de evacuări din clădiri construite ilegal și demolări ale clădirilor în cauză, articolul 32 din Legea 50/ 29 iunie 1991 prevede că, în situațiile în care persoanele au primit amenzi administrative pe care nu le-au respectat, organul emitent trebuie să se adreseze instanțelor judecătorești pentru executarea modificării necesare a clădirii sau distrugerea clădirii construite ilegal. În cazul clădirilor construite fără autorizație pe teren aflat în proprietatea Statului, Articolul 33 stipulează, “[...] construcțiile executate fără autorizație de construire pe terenuri aparținând domeniului public al statului, al județelor, orașelor sau comunelor, vor putea fi desființate pe cale administrativă de către autoritatea administrației publice competente, fără sesizarea instanțelor judecătorești, la expirarea termenului stabilit prin procesul-verbal de constatare a contravenției, pe cheltuielile contravenientului.” Deoarece un număr mare de romi locuiesc în prezent în clădiri construite ilegal, această prevedere legală îi pune într-o situație precară. Codul de Procedură Civilă stabilește că persoanele au dreptul să conteste un asemenea act administrativ, fie la organul emitent, fie la o instanță judecătorească, în termen de 15 zile de la data înștiințării. Dacă decizia de desființare a construcției a fost contestată, instanța judecătorească are dreptul să suspende executarea, la cerere.

Înregistrarea reședinței

Legea nr. 105/1996 cu privire la stabilirea reședinței și eliberarea actelor de identitate stabilește drepturile și obligațiile cetățenilor și primăriei de a înregistra reședința sau domiciliul. Articolul 25 definește domiciliul ca adresa la care o persoană fizică își are locuința statornică. Articolul 26 definește reședința ca „locuința la care persoanele locuiesc temporar, alta decât cea de domiciliu.” Persoanele pot avea în același timp numai un domiciliu care constituie locuință statornică și mai multe reședințe care constituie locuințe temporare. Persoanele sunt obligate să înregistreze reședința temporară după ce au locuit 45 zile la o adresă alta decât cea de domiciliu statornic. În continuare, articolul 26 prevede o listă de acte care trebuie prezentate consiliului local pentru înregistrarea reședinței, care include: cerere tip completată, act de proprietate eliberat de primărie, copie după certificatul de naștere al solicitantului, copie după certificatul de căsătorie al solicitantului, de asemenea dovada achitării taxelor administrative. De curând, actele de

identitate pot fi eliberate prezentând poliției un document neoficial semnat de părți, cumpărător și vânzător și însoțit de declarația a doi vecini care confirmă reședința persoanei în cauză.

Un număr mare de romi din România se confruntă cu probleme legate de înregistrarea domiciliului sau a reședinței. În primul rând, un număr mare de romi ocupă locuințe ilegale care nu sunt și, deseori, nu pot fi înregistrate în conformitate cu legea română, pentru că nu respectă normele cu privire la locuință sau clădiri, prevăzute în Legea 105/1996 privind stabilirea reședinței și eliberarea actelor de identitate. Prin urmare, romilor care ocupă asemenea locuințe nu li se poate înregistra reședința.

Prevederile legale cu privire la înregistrarea reședinței afectează disproportional femeile rome, pentru că trebuie să prezinte certificatul de căsătorie. Un număr mare de cupluri rome se căsătoresc după tradiție și nu obțin certificate de căsătorie legale eliberate de stat. După căsătorie, femeile rome se mută, de obicei, împreună cu soții lor sau familia soților, adică, trebuie să își schimbe reședința. În lipsa unui certificat de căsătorie, femeile rome se confruntă cu bariere legale de luare în evidență și, deseori, nu sunt luate în evidență la adresa unde locuiesc. Incapacitatea romilor de a-și înregistra domiciliul sau reședința afectează negativ exercitarea altor drepturi și libertăți fundamentale, pentru că lipsa actelor de identitate duce la imposibilitatea exercitării dreptului de a vota și accesului la asigurări medicale de stat, asistența socială, locuințe sociale și alte servicii publice.

Repartizarea de locuințe sociale

Legea locuinței nr. 114/1996 reglementează repartizarea locuințelor sociale disponibile în România. Articolul 42 stipulează că pot avea calitatea de chiriași doar familiile sau persoanele cu un venit mediu lunar realizat în ultimele 12 luni care este cu cel puțin 20 procente sub nivelul venitului minim garantat. Articolul 43 prevede că locuințele sociale sunt acordate de către consiliile locale pe baza criteriilor stabilite anual de acestea.

Referitor la criteriile legale de acordare a locuințelor sociale, legea prevede constituirea unei comisii în cadrul autorităților locale care va avea în vedere evaluarea și analizarea deciziilor consiliilor locale pentru a se garanta că acele criterii stabilite de acestea respecta prevederile legale. Comisia se va asigura, de asemenea, că alocarea locuințelor sociale se efectuează în funcție de condițiile locative ale solicitanților, numărul copiilor și al celorlalte persoane care locuiesc împreună cu solicitanții, starea de sănătate a solicitanților și venitul lunar al familiei. Autoritățile locale își rezervă dreptul de a adăuga criterii suplimentare care pot avea un efect advers asupra solicitanților de etnie roma pentru locuințe sociale, cum ar fi criteriile de studii și încadrare în muncă.

Legea nr. 114/1996 stabilește cadrul legal pentru evacuările din locuințe sociale. În conformitate cu articolul 24, contractele de închiriere a locuințelor sociale pot fi reziliate:

- la cererea chiriașului;

- la cererea proprietarului atunci când:
 1. Chiriașul nu a achitat chiria cel puțin 3 luni consecutiv;
 2. Chiriașul a pricinuit însemnate stricăciuni locuinței, clădirii în care este situată aceasta, instalațiilor, precum și oricăror alte bunuri aferente lor, sau dacă înstrăinează fără drept părți ale acestora;
 3. Chiriașul are un comportament care face imposibilă conviețuirea sau împiedică folosirea normală a locuinței; și
 4. Chiriașul nu a respectat clauzele contractuale;
- la cererea asociației de proprietari atunci când chiriașul nu și-a achitat obligațiile ce-i revin din cheltuielile comune pe o perioadă de 3 luni dacă au fost stabilite prin contractul de închiriere în sarcina chiriașului; și
- în cazul în care venitul lunar pe familie realizat în 2 ani fiscali consecutivi depășește cu peste 20 procente venitul minim garantat.

Uzucapiunea

În conformitate cu Codul Civil român, o persoană poate obține dreptul de proprietate asupra locuinței sau terenului după 10-30 ani de posesie continuă.

Protecția mediului

Articolul 35 din Constituția României garantează dreptul la un mediu sănătos. În continuare, Articolul 5 din Legea nr. 137/1995 cu privire la protecția mediului recunoaște dreptul tuturor persoanelor la un mediu sănătos. Legea garantează accesul la informația privind calitatea mediului; dreptul de a se asocia în organizații de apărare a calității mediului; dreptul de consultare în vederea luării deciziilor privind dezvoltarea politicilor, legislației și a normelor de mediu, eliberarea acordurilor și a autorizațiilor de mediu, inclusiv pentru planurile de amenajare a teritoriului și de urbanism; dreptul de a se adresa, direct sau prin intermediul unor asociații, autorităților administrative sau judecătorești în vederea prevenirii sau în cazul producerii unui prejudiciu direct sau indirect; dreptul la despăgubire pentru prejudiciul suferit.

Articolul 60 din lege este extrem de important pentru romi, pentru că se referă la protecția mediului inconjurator al așezărilor umane și stipulează obligațiile autorităților locale de a asigura un mediu sănătos. Textul exact este următorul:

“În procesul de dezvoltare social-economică a localităților este obligatorie respectarea principiilor și a dispozițiilor prezentei legi. Pentru asigurarea unui mediu de viață sănătos autoritățile administrației publice locale, precum și, după caz, persoanele fizice și juridice au următoarele obligații:

- a) să îmbunătățească microclimatul urban, prin amenajarea și întreținerea izvoarelor și a lucilor de apă din interiorul localităților și din zonele limitrofe acestora, să înfrumusețeze și să protejeze peisajul, să mențină curățenia stradală;
- b) să respecte prevederile din planurile de urbanism și amenajarea teritoriului privind amplasarea obiectivelor industriale, a căilor și mijloacelor de transport, a rețelelor de canalizare, a stațiilor de epurare,

a depozitelor de deșeuri menajere, stradale și industriale și a altor obiective și activități, fără a prejudicia ambientul, spațiile de odihnă, tratament și recreare, salubritatea, starea de sănătate și de confort a populației; [...]

d) adoptarea elementelor arhitecturale adecvate, optimizarea densității de locuire, concomitent cu menținerea, întreținerea și dezvoltarea spațiilor verzi, a parcurilor, a aliniamentelor de arbori și a perdelelor de protecție stradală, a amenajamentelor peisagistice cu funcție ecologică, estetică și recreativă; [...]

g) inițierea pe plan local a unor proiecte de amenajare a grupurilor igienico-sanitare și de întreținere și dezvoltare a canalizării stradale.”

Politicele interne privind romii și locuințele

Strategia Guvernului României de îmbunătățire a situației romilor, adoptată în 2001, stipulează o serie de acțiuni pe care Guvernul României trebuie să le întreprindă în legătură cu situația romilor în domeniul locuințelor. Secțiunea 7B din Strategie stipulează obligațiile Guvernului de:

- Rezolvarea problemelor legate de dreptul de proprietate asupra terenurilor și locuințelor deținute de romi, a problemelor legate de aplicarea actelor normative privind constituirea sau reconstituirea dreptului de proprietate funciară, inclusiv prin promovarea unor inițiative legislative în domeniu;
- Conceperea și implementarea unor programe de reabilitare a locuințelor și mediului înconjurător în zonele locuite de romi;
- Dezvoltarea unor programe de finanțare pentru asigurarea condițiilor minime de locuit în comunitățile de romi;
- Dezvoltarea programului de locuințe sociale pentru familiile numeroase și lipsite de mijloace de subsistență;
- Implicarea directă a etnicilor romi în programele guvernamentale de construire și reabilitare a locuințelor.

Chiar dacă implementarea acestei strategii este, până în prezent, nesatisfăcătoare, acest document motivează persoanele și comunitățile de romi să faca lobby la funcționarii de stat pentru programele și asistența menite să amelioreze situația în domeniul locuințelor.

România este parte din Decada pentru Incluziunea Romilor, o inițiativă a Băncii Mondiale și Open Society Institute. Planul de Acțiune al Guvernului României include un termen limita în ameliorarea situației romilor în domeniul locuințelor și în acordarea facilităților pentru comunitățile de romi, în special. O anexa la acest plan de acțiuni include construirea locuințelor sociale pentru familii de romi numeroase și cu venit scăzut.

VI. ÎNCĂLCĂRILE DREPTULUI LA LOCUINȚĂ

Încălțări ale drepturilor economice, sociale și culturale în general

Înainte de a stabili dacă drepturile economice, sociale și culturale au fost încălcate, trebuie să înțelegem mai întâi câteva noțiuni importante.

- Acțiuni și inacțiuni
 - Măsuri conștiente de regres
 - Pragul decenței
 - Împuterniciri esențiale minime
- **Acțiuni și inacțiuni:** din perspectiva tradițională a drepturilor civile și politice, încălcările dreptului omului sunt frecvent asociate cu acțiuni întreprinse de stat împotriva unei persoane sau grup de persoane. Totuși, atunci când stabilim încălcările drepturilor economice, sociale și culturale, trebuie să reținem că încălcările pot fi de asemenea cauzate de eșecul statului de a întreprinde măsuri corespunzătoare conform legii, adică, inacțiuni).
 - Cele două documente cheie care evidențiază acțiunile și inacțiunile statului care duc la încălcarea drepturilor economice, sociale și culturale sunt „Principiile Limburg privind implementarea Convenției Internaționale privind drepturile economice, sociale și culturale” și „Ghidul Maastricht” (ambele documente sunt disponibile în anexă). Deși nu sunt obligatorii *per se*, comunitatea internațională „a subliniat în mod repetat importanța” ambelor documente.

Măsuri conștiente de regres constituie politicile sau procedurile legislative promovate de stat și care subminează obligațiile sale de a respecta, proteja și îndeplini drepturile economice, sociale și culturale.

Pragul decenței reprezintă un cadru normativ creat de Comitetul care monitorizează Carta Socială Europeană. Acesta dă un exemplu practic de implementare a drepturilor economice, sociale și culturale. S-a folosit în formularea mai concretă a noțiunilor legale vag enunțate în cartă, astfel încât să permită modul în care un Stat pune în practică aceste drepturi. Drepturile la muncă și la un standard de viață adecvat enunțate în Carta Socială Europeană sunt greu de definit. Comitetul a decis că, pentru monitorizarea acestor drepturi, trebuie recunoscute diferențele care există în Europa. De exemplu, există un număr de țări în care salariul mediu anual reprezintă 25,000 USD. În altele, media este de numai 5,000 USD. În acest context este o provocare să găsim o cale de aplicare a unei singure norme legale. Conform Cartei Sociale Europene, orice persoană care câștigă mai puțin de 67% din salariul mediu dintr-un stat se situează sub pragul decenței și, prin urmare, drepturile sale sunt încălcate.

Noțiunea de obligații minime a fost inițiată de Comitetul ONU cu privire la drepturile economice, sociale și culturale. Este folosită pentru a fixa un punct de referință. Dacă un Stat nu reușește să ajungă în acel punct, atunci se consideră că drepturile au fost încălcate.

Comitetul a dezvoltat această noțiune în primul rând pentru a combate argumentul conform căruia lipsa de resurse constituie un obstacol în îndeplinirea obligațiilor. Comitetul a afirmat că fiecare Stat parte are o obligație minimă de bază de a realiza nivelele minime esențiale ale fiecărui drept din Pact. Comitetul a explicat că un Stat parte „în care un număr semnificativ de persoane este lipsit de hrană esențială, de asistență medicală primară esențială, de adăpost și locuință fundamentală sau de formele principale de educație eșuează *prima facie* să îndeplinească obligațiile asumate conform acestui Pact.”

Incapacitatea de a se conforma

Pentru a stabili acțiunile sau inacțiunile care au ca rezultat încălcarea unui drept economic, social sau cultural, trebuie să facem diferența între incapacitatea și reaua-voință a unui Stat de a se conforma obligațiilor asumate în baza unui tratat. Un stat care pretinde că a fost în incapacitate să-și îndeplinească obligațiile din motive independente de controlul său are sarcina să demonstreze acest lucru. Închiderea temporară a unei instituții educaționale în urma unui cutremur va constitui, prin urmare, o circumstanță independentă de controlul unui Stat, în timp ce eliminarea unui program de securitate socială fără a fi înlocuit cu un program adecvat poate fi un exemplu de rea voință a Statului să-și îndeplinească obligațiile. (Ghidul Maastricht 13)

Sanțiuni penale: Victimele încălcărilor drepturilor economice, sociale și culturale nu trebuie sancționate penal din cauza statutului lor de victime, de exemplu, prin legi care sancționează persoanele deoarece nu au locuințe și trăiesc pe stradă. În plus, nimeni nu trebuie pedepsit doar pentru că își revendică drepturile economice, sociale și culturale. (Ghidul Maastricht 21)

Indivizi și grupuri: La fel ca și în cazul drepturilor civile și politice, atât indivizii, cât și grupurile pot fi victime ale încălcărilor drepturilor economice, sociale și culturale. În acest context, anumite grupuri suferă disproporțional. (Ghidul Maastricht 20)

Indicii pentru a pleda că drepturile economice, sociale și culturale au fost încălcate

- Este încălcarea o acțiune sau inacțiune?
- Folosiți mai curând termenul „încălcare” și nu „eșec în a-și îndeplini obligațiile”. Acest fapt va accentua acțiunea sau inacțiunea.
- Folosiți cu prudență termenul „încălcare”. Nu fiecare acțiune sau situație nedorită poate fi numită o încălcare a drepturilor economice, sociale și culturale. Atunci când folosiți termenul încălcare, acesta trebuie să fie într-

adevăr o încălcare în baza legii. Termenul trebuie folosit astfel încât să întareasca drepturile economice, sociale și culturale și nu să le ignore.

- Principiile de indivizibilitate și interdependență, demnitate umană, egalitate, nediscriminare și orice altă noțiune legată de individualitate trebuie să ghideze și să formeze baza oricărui concept de proces legal referitor la încălcări.
- Deși majoritatea elementelor drepturilor economice, sociale și culturale pot fi stabilite în instanța, încălcările pot avea loc chiar dacă sunt sau nu supuse examinării juridice.
- Examinarea încălcărilor drepturilor economice, sociale și culturale din perspectiva case-by-case (în mod individual) numai dacă acțiunea sau inacțiunea în cauză nu este încă recunoscută universal ca o încălcare vădită a drepturilor omului.
- Toate încălcările în domeniul drepturilor omului trebuie considerate grave în ceea ce privește statul de drept. Este important să corelăm mereu drepturile economice, sociale și culturale cu statul de drept. Eșecul statelor de a îndeplini orice obligație legală internațională trebuie examinată astfel încât să se stabilească dacă Statul interesat este în incapacitate să-și îndeplinească obligația sau dacă motivul îl constituie reaua-voință a sa. Trebuie să facem o distincție clară între capacitate și incapacitate.
- Puține state vor admite vreodată oficial că încalcă vreun drept economic, social și cultural. Cetățenilor le revine sarcina să demonstreze dacă drepturile le sunt încălcate.

Acțiuni care reprezintă încălcări ale dreptului la locuință

Raportorul Special al ONU pentru dreptul la locuință, Justice Rajindar Sachar din India, a enumerat aproape 30 tipuri de acțiuni și inacțiuni pe care le consideră încălcări ale dreptului la locuință adecvată.

Acțiunile care reprezintă încălcări includ:

- Executarea, susținerea, tolerarea sau sprijinirea practicii de evacuări forțate
- Demolarea sau distrugerea caselor sau locuințelor ca măsuri punitive
- Lipsirea activă a păturilor sociale de servicii fundamentale, cum ar fi apă, încălzire sau electricitate, chiar dacă a fost adusă dovada că acestea pot fi furnizate
- Acțiuni de discriminare rasială și de altă natură în domeniul locuințelor
- Adoptarea legislațiilor sau politicilor evident incompatibile cu obligațiile în domeniul dreptului la locuință, mai ales atunci când acestea au ca rezultat lipsa de adăpost, nivel mai ridicat de locuire inadecvată, incapacitatea persoanelor de a plăti pentru locuințe etc.
- Abrogarea legislației care este consecventă cu și care sprijină dreptul la locuință, numai dacă nu a actualizat sau înlocuit expres cu legi egale sau mai cuprinzătoare

- Reducerea nejustificată a cheltuielilor publice destinate pentru locuințe sau alte domenii asemănătoare în absența unor măsuri adecvate de compensare
- Privilegierea deschisă a intereselor grupurilor cu venit ridicat în domeniul locuințelor în situația în care un segment semnificativ al societății nu beneficiază de dreptul la locuință
- Construirea sau autorizarea construcțiilor pe terenuri nesigure sau poluate, care amenință viețile și sănătatea viitorilor locuitori
- Hărțuirea, intimidarea sau împiedicarea ONG-urilor, organizațiilor comunitare, mișcărilor politice de masă și grupurilor pentru dreptul la locuință de a activa liber.

Inacțiunile (adică, eșecul de a acționa) care reprezintă încălcări includ:

- Eșecul de a întreprinde „măsuri corespunzătoare” așa cum este prevăzut de Pactul pentru drepturile economice, sociale și culturale
- Eșecul de a reforma sau abroga legislația incompatibilă cu acest Pact
- Eșecul de a adopta legislație inerentă pentru executarea și recunoașterea dreptului la locuință
- Eșecul de a interveni pe piața de locuințe, în special în ceea ce privește nivelul de chirie, controlul chiriei, subvențiile de chirie, problemele legate de securitatea posesiei și prevenirea speculației nemotivate
- Eșecul de a unifica și implementa standardele minime internaționale acceptate pentru aplicarea dreptului la locuință
- Eșecul de a asigura infrastructură și servicii de bază (apă, electricitate, canal colector, canal de scurgere etc.
- Eșecul de a interzice sau preveni acțiuni individuale sau civile care rezultă în încălcări ale dreptului la locuință din partea unei persoane capabile să comită asemenea acțiuni
- Eșecul de a folosi toate resursele disponibile pentru aplicarea acestor drepturi
- Eșecul de a integra și ține cont de implicațiile dreptului la locuință atunci când sunt dezvoltate politicile macro-economice cu efect asupra domeniilor sociale în domeniul locuințelor; și
- Eșecul de a prezenta rapoarte așa cum sunt solicitate în conformitate cu articolele 16 și 17 din ICESCR, și alte tratate; sau
- Eșecul de a prezenta rapoarte solicitate în conformitate cu articolele 16 și 17 din Pactul cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, și alte tratate.

Repararea, compensarea și restituirea în materia dreptului la locuință

Ce putem face în privința încălcărilor dreptului la locuință? Care sunt reparațiile disponibile? Ghidul Maastricht cu privire la încălcările drepturilor economice, sociale și culturale se adresează acestor chestiuni în Ghidul 22-25 și 27:

Acces la repararea prejudiciului

Protecția dreptului la locuință al romilor din România

Orice persoană sau grup care devine victima încălcării unui drept economic, social sau cultural trebuie să aibă acces la reparare juridică eficientă sau de altă natură, atât la nivel național, cât și la nivel internațional. (Ghidul 22)

Reparare adecvată

Toate victimele încălcărilor drepturilor economice, sociale și culturale au dreptul la reparare eficientă, care se pot manifesta sub formă de restituire, compensare, reabilitare și siguranța sau garanții de nerepetare. (Ghidul23)

Nici o sancționare oficială a încălcărilor

Instantele de judecata naționale și de altă natură trebuie să garanteze că toate sentințele emise nu au ca rezultat sancționarea oficială a încălcării vreunei obligației internaționale asumate de Statul interesat. Instanțele naționale trebuie să țină cont, cel puțin, de prevederile relevante ale legislației internaționale și regionale pentru drepturile omului drept mijloc de interpretare pentru formularea hotararilor in cazuri de încălcare a drepturilor economice, sociale și culturale. (Ghid 24)

Instituțiile naționale

Organismele de sprijin și monitorizare, precum institutia avocatului poporului și comisiile pentru drepturile omului, trebuie să combata încălcările drepturilor economice, sociale și culturale la fel de puternic ca încălcările drepturilor civile și politice. (Ghidul 25)

Impunitate

Statele trebuie să dezvolte măsuri eficiente pentru a exclude posibilitatea de impunitate a încălcării drepturilor economice, sociale și culturale și să asigure că nici o persoană responsabilă de încălcarea acestor drepturi nu beneficiază de imunitate pentru acțiunile sale. (Ghidul 27)

Lista de exerciții 4: Încălțările dreptului la locuință

Următoarele sunt acțiuni sau inacțiuni?

1. Lipsirea activă a anumitor persoane sau grupuri de drepturile economice, sociale și culturale, fie prin legiferarea unor dispoziții discriminatorii, fie prin practici discriminatorii.
2. Eșecul de a monitoriza exercitarea drepturilor economice, sociale și culturale, inclusiv dezvoltarea și aplicarea criteriilor și indicatorilor pentru evaluarea conformării.
3. Eșecul de a aplica legislația sau de a pune în vigoare politicile proiectate să implementeze prevederile din ICESCR.
4. Sprijinirea activă a mijloacelor adoptate de părți terțe, incompatibile cu drepturile economice, sociale și culturale.
5. Eșecul de a reglementa activitățile persoanelor sau grupurilor astfel încât să se prevină încălcarea drepturilor economice, sociale și culturale.
6. Adoptarea unor măsuri conștiente de regres care reduc măsura în care drepturile economice, sociale sau culturale sunt respectate.
7. Eșecul de a folosi la maximum resursele sale disponibile pentru aplicarea în totalitate a Pactului.
8. Reducerea cheltuielilor publice specifice fără a oferi în schimb măsuri adecvate de asigurare a dreptului la subzistență minimă pentru fiecare persoană, având ca rezultat lipsa beneficiarii de drepturi economice, sociale și culturale.
9. Eșecul de a respecta standardul minim internațional de realizare, acceptat universal, care sta în puterea și ține de competența unui Stat.
10. Eșecul de a lua în considerare obligațiile legale internaționale asumate de un stat în domeniul drepturilor economice, sociale și culturale atunci când încheie acorduri bilaterale sau multilaterale cu alte state, organizații internaționale sau corporații transnaționale.

VII. EVACUĂRILE FORȚATE

Să înțelegem că evacuarea forțată constituie o încălcare a dreptului la locuință

Romii din toată Europa sunt frecvent supuși evacuărilor forțate. Evacuările forțate sunt deseori însoțite de acte de violență, victimele fiind deseori deținute, arestate, bătute, torturate și, uneori, chiar ucise. CESCR consideră că evacuările forțate sunt evident incompatibile cu prevederile ICESCR și pot fi justificate numai în cele mai excepționale circumstanțe și în conformitate cu principiile relevante ale legii internaționale.

Între practica de evacuare forțată și alte forme de mutare sau alungare a persoanelor din casele lor există opt diferențe cheie (cum ar fi strămutare internă, transferul populației, exoduri în masă, mutarea refugiaților și purificare etnică). În urma acestor diferențe, evacuarea forțată este privită ca o practică distinctă în baza legii internaționale care formează obligații legale specifice pentru State și drepturi specifice pentru persoanele amenințate cu evacuare forțată:

1. Evacuările forțate ridică mereu problemele legate de drepturile omului (alte forme de strămutare nu includ în mod necesar probleme cu privire la drepturile omului);
2. În general, evacuările forțate sunt planificate, prevăzute sau făcute publice (alte forme de mutare silită pot avea loc spontan și nu fac neapărat parte din politica de stat sau tipul de guvernare);
3. Evacuările forțate deseori implică folosirea conștientă a forței fizice (alte forme de strămutare nu implică întotdeauna forța fizică);
4. Evacuările forțate ridică probleme legate de responsabilitatea Statului (stabilirea răspunderii pentru o acțiune de evacuare forțată este mai simplă decât pentru altele de strămutare);
5. Evacuările forțate afectează atât persoanele individuale, cât și grupurile (majoritatea altor forme de strămutare au numai caracter de masă);
6. Evacuările forțate sunt, în general, reglementate sau legiferate de legea națională sau locală (alte forme de strămutare pot fi întâmplătoare sau, pur și simplu, neprevăzute în lege);
7. Evacuările forțate sunt deseori executate din motive specifice cunoscute (evacuările sunt rar executate fără a exista o justificare a procesului din partea persoanele care sprijină evacuarea în chestiune); și

8. Nu toate evacuările reprezintă evacuări forțate și, uneori, evacuările se conformează drepturilor omului (majoritatea altor forme de strămutare nu pot fi justificate prin prisma drepturilor omului, în timp ce evacuările pot fi întemeiate pe motive de ordine publică, siguranța și securitatea locuitorilor și amenințări la sănătatea publică).

Un număr de organizații pentru drepturile omului au adoptat standarde internaționale care se adresează mai ales evacuărilor forțate din ultimii ani și evacuările forțate sunt menționate în toate legislațiile legale naționale. De menționat în acest sens este Comentariul General nr. 7, adoptat de CESCR în 1997. Comentariul General nr. 7 afirmă că evacuările forțate încalcă ICESCR și definește această practică prin elemente concrete care se pretează la aplicare juridică.

Principalele cauze ale evacuărilor forțate

Evacuările forțate sunt executate într-o varietate de circumstanțe și din diverse motive, cum ar fi: proiecte de dezvoltare și infrastructură (de exemplu, construcția digurilor și alte proiecte energetice); evenimente internaționale importante (de exemplu, Jocurile Olimpice); proiecte de renovare urbană sau înfrumusețare a orașului; conflicte privind dreptul asupra pământului; anularea sau reducerea subvențiilor de locuire pentru grupurile cu venit scăzut; mutare forțată a populației și reamplasare forțată în contextul conflictelor armate; separarea grupurilor etnice sau rasiale; mutarea refugiaților; și recuperarea terenului public.

Documentarea mai multor cazuri de evacuări forțate au oferit o imagine de hărțuire, violență, fără despăgubiri adecvate și gospodării lipsite de mijloace de trai. Explicațiile aduse de Guvern pentru a legitima acțiunile de evacuări forțate nu scuză niciodată încălcările altor drepturi civile și politice.

Proiectele de dezvoltare sau politicile de dezvoltare urbană sunt importante, dar, în aceeași măsură, este important ca persoanele individuale și comunitățile să beneficieze de dreptul de a fi protejate împotriva „amestecului arbitrar sau ilegal” în locuințele lor. CESCR a afirmat în alin. 17 din Comentariul său General nr. 7, că, indiferent de cauză, „Evacuările nu trebuie să lase persoane fără locuințe sau vulnerabile în fața încălcării altor drepturi ale omului.”

Femeile și evacuările forțate: Femeile romă suferă enorm în urma acțiunilor de evacuare forțată. Deseori, evacuările forțate au loc în plină zi, atunci când cel mai probabil, bărbații romi sunt plecați. Femeile și copiii sunt comparați, văzuți ca cele mai slabe ținte. Deseori, rezistența opusă de femei este urmată de violență și femeile sunt bătute, violate, torturate și chiar ucise. Efectele indirecte ale evacuării forțate sunt, de asemenea, extrem de grave pentru femeile romă. Amenințarea constantă cu evacuarea deseori intensifică tensiunea unui trai deja instabil, contribuind, probabil, la situații de violență în

familie. Ca urmare a unei evacuări, femeile rome sunt acelea carora le revine responsabilitatea disproporționată de a reconstrui gospodăriile, de a îngriji familia și de a menține relațiile cu comunitatea. Femeile rome lăsate fără locuință în urma evacuării forțate sunt vulnerabile, mai ales în fața violenței fizice, sexuale și psihologice.

Obligațiile Guvernului de a preveni evacuările forțate

ICESCR obligă România să folosească „toate mijloacele adecvate” pentru a preveni și proteja dreptul la locuință împotriva evacuărilor forțate. Acest lucru poate fi atins prin diferite mijloace, de exemplu prin:

Revizuirea legislației

Statele trebuie să revizuiască legislația pentru a garanta că aceasta se conformează standardelor internaționale. Conform CESC, aceasta legislație trebuie să includă măsuri care:

1. garantează ocupanților locuințelor și terenului securitatea posesiei;
2. sunt conforme cu ICESCR;
3. sunt proiectate pentru a controla circumstanțele în care au loc evacuările; și
4. asigură că măsurile legislative și de altă natură sunt adecvate pentru a preveni și, dacă este necesar, pentru a pedepsi evacuările forțate executate de persoane sau organisme private în lipsa unor garanții corespunzătoare.

Garanții procedurale

Garanțiile procedurale sunt necesare în cazurile excepționale când nu există alternativă pentru evacuare. Protecția procedurală trebuie să includă:

- ocazia de a consulta deschis persoanele afectate;
- notificare adecvată și în timp rezonabil a persoanelor afectate, înainte de data programată pentru evacuare;
- înștiințarea în timp rezonabil a tuturor persoanelor afectate despre evacuările propuse;
- funcționarii de stat sau reprezentanții săi trebuie să fie prezenți în timpul evacuărilor și persoanele care execută evacuarea să fie identificate corespunzător;
- evacuările nu trebuie să fie executate în condiții meteo nefavorabile sau în timpul nopții;
- să se garanteze remedii legale; și
- să se garanteze, atunci când este posibil, asistența legală pentru persoanele care doresc să obțină daune prin intermediul instanței.

Prevenirea lipsei de locuințe

Statele sunt obligate să garanteze că nici o persoană sau familie nu este lăsată fără locuință în urma unei acțiuni de evacuare. În schimb, în cazul în care persoanele afectate sunt în incapacitate de a se întreține, Statele părți trebuie să promoveze toate măsurile, folosind la maxim resursele sale

disponibile, pentru a asigura că o locuință alternativă, stramutare sau access la pământ agricol, după caz, sunt disponibile.

Surse legale privind evacuările forțate

Există un număr de standarde legale internaționale care obligă Statele să prevină evacuările forțate sau să amelioreze consecințele evacuărilor din trecut. În plus, există numeroase declarații de principii, deseori adoptate prin acordul unanim al comunității internaționale. Aceste declarații de principii nu doar condamnă practica de evacuare forțată în general, dar și intenționează să prevină evacuările specifice planificate, să condamne evacuările specifice din trecut sau ambele.

Pe parcursul anilor, câteva organisme specializate ale Națiunilor Unite, inclusiv Comisia ONU pentru Drepturile Omului, au dezvoltat standarde consecvente care stipulează expres că evacuările forțate constituie încălcări grave ale drepturilor omului, în special, ale dreptului la locuință adecvată. Într-adevăr, organisme precum CESCRC au dezvoltat continuu practica de afirmare că anumite țări au încălcat dreptul locuitorilor lor din cauza evacuărilor forțate. Încrederea în standardele și mecanismele internaționale a rezultat nepărtinitor în prevenirea evacuărilor planificate.

Comentariile Generale nr. 4 și 7 al CESCRC includ unele din cele mai proeminente standarde și declarații de principii internaționale care se refera la practica de evacuare forțată.

Comentariul General nr. 7 privind dreptul la locuință adecvată: evacuările forțate reprezintă principala resursa legală cu privire la dreptul de a fi protejat împotriva evacuării forțate. Acest comentariu general este decizia cea comprehensiva la momentul actual din legislația internațională privind evacuările forțate și drepturile omului, oferind detalii cu privire la obligațiile guvernelor, proprietarilor și instituțiilor în vederea prevenirii evacuărilor forțate. Acesta stipulează:

- Evacuările forțate sunt incompatibile cu prevederile din Pact.
- Evacuarea forțată reprezintă „mutare permanentă sau temporară împotriva voinței persoanelor, familiilor și / sau comunităților din casele și / sau de pe pământul pe care îl ocupă fără a beneficia de prevederi și acces la forme legale sau altă protecție adecvată. Interzicerea evacuărilor forțate nu este aplicată, totuși, în cazul evacuărilor executate cu forța în conformitate cu legea și în conformitate cu prevederile Pactelor Internaționale privind Drepturile Omului.”
- Evacuările forțate deseori încalcă alte drepturi ale omului cum ar fi dreptul la viață, dreptul la siguranța persoanei, dreptul la respectarea vieții private, familiei și locuinței și dreptul de a dispune asupra proprietăților.
- Înainte de a executa orice acțiune de evacuare, Statele părți se vor asigura că au fost studiate toate alternativele posibile, consultând persoanele afectate, cu scopul de a evita, sau, cel puțin, de a reduce la minim necesitatea de utilizare a forței.
- Persoanelor care au fost afectate de deciziile de evacuare trebuie să li se asigure remedii sau proceduri legale.

- De asemenea, Statele părți vor garanta că toate persoanele în cauză au dreptul la despăgubire adecvată pentru orice proprietate afectată (vezi de asemenea articolul 2.3. din Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice).
- În cazurile în care evacuările sunt justificate, prevederile din legislația internațională în domeniul drepturilor omului trebuie respectate cu strictețe și în conformitate cu principiile generale de echitate și proporționalitate
- Următoarele garanții procedurale pot fi aplicate în legătură cu evacuările forțate:
 - a) posibilitatea de a consulta deschis persoanele afectate;
 - b) notificarea adecvată și în timp rezonabil a persoanelor afectate, înainte de data programată pentru evacuare;
 - c) înștiințarea în timp rezonabil a tuturor persoanelor afectate despre evacuările propuse și, dacă este cazul despre scopul alternativ pentru care terenul sau locuința urmează a fi folosită;
 - d) funcționarii de stat sau reprezentanții săi trebuie să fie prezenți în timpul evacuărilor, în special dacă sunt implicate grupuri de persoane;
 - e) identificarea corespunzătoare a tuturor persoanelor care execută evacuările;
 - f) evacuările nu trebuie să fie executate în condiții meteo nefavorabile sau în timpul nopții, numai dacă persoanele afectate au încuviințat altfel;
 - g) să se garanteze remedii legale; și
 - h) să se garanteze, atunci când este posibil, asistența legală pentru persoanele care doresc să obțină daune prin intermediul instanței.

Evacuările nu trebuie să lase persoanele fără locuințe sau vulnerabile în fața încălcării altor drepturi ale omului. În cazul în care persoanele afectate sunt în incapacitate de a se întreține, Statele părți trebuie să ia toate măsurile, folosind la maxim resursele sale disponibile, pentru a asigura că o locuință alternativă, stramutare sau acces la pământ agricol, după caz, sunt disponibile.

Comentariul General nr. 4 privind dreptul la locuință adecvată a explicat clar că evacuările forțate sunt o încălcare a drepturilor omului. Comitetul consideră, în aliniatul 18, că „circumstanțele de evacuare forțată sunt *prima facie* incompatibile cu prevederile Pactului și pot fi justificate numai în cele mai excepționale circumstanțe și în conformitate cu principiile relevante din legislația internațională.”

Strategii pentru prevenirea evacuărilor forțate

Guvernele, ONG-urile și activiștii din domeniul drepturilor omului joacă un rol important în prevenirea evacuărilor forțate înainte ca acestea să apară. Iată câteva exemple de eventuale activități:

- Guvernele trebuie să promulge și să aplice legislație care să garanteze securitatea universală a posesiei. Guvernele pot să întreprindă această unică și cea mai eficientă acțiune pentru a reduce practica evacuării forțate. Securitatea posesiei – dreptul legal de protecție împotriva evacuării arbitrare sau forțate din locuință sau de pe pământ – joacă un rol semnificativ pentru descurajarea evacuărilor.
- Organizațiile comunitare și neguvernamentale deseori întreprind o serie de acțiuni de prevenire a evacuării forțate cum ar fi: dezvoltarea de planuri alternative în situațiile în care evacuările sunt planificate; realizare de campanii sau acțiuni pentru dreptul la locuință; și propagarea și demascarea evacuărilor planificate. Aceste reacții la amenințările cu evacuare forțată au avut succes într-un număr de cazuri și au dus la prevenirea evacuării și la încurajarea legiuitorului pozitiv orientat înspre reducerea răspândirii sau ratei evacuărilor.
- Impartirea terenului oferă o alternativă pentru evacuarea forțată. Adică, redistribuirea pământului în loturi, dintre care unele sunt rezervate pentru a adăposti persoanele care locuiesc pe terenul în cauză, iar altele sunt rezervate pentru proprietari. Această metodă a fost folosită ca o strategie de prevenire a evacuărilor forțate în India, Sri Lanka și Thailanda.
- Invocarea remediilor legale internaționale și europene reprezintă o altă modalitate de prevenire a evacuării. De exemplu, pot fi folosite mecanismele de înaintare a plângerilor privind drepturile omului la Națiunile Unite sau la nivel regional. În condițiile în care lipsește o procedură formală de înaintare a petițiilor, CESCER a fost de acord să primească petiții în scris din partea ONG-urilor și să asculte informația oferită de acestea în contextul examinării rapoartelor înaintate de Statele părți, cum ar fi dreptul la locuință. Chiar dacă unele din aceste mecanisme sunt semilegale și cu interese politice, pot contribui la prevenirea evacuărilor forțate dacă sunt folosite în conexiune cu strategiile la nivel local.

Cum să folosim procedurile internaționale pentru a preveni evacuărilor forțate

Dacă dvs. sau cineva cunoscut se confruntă cu evacuare forțată, cel mai bine ar fi să solicitați mai întâi asistența unui avocat local sau unei organizații pentru drepturile omului din orașul dvs. sau în apropiere de localitatea în care locuiți. Trebuie, de asemenea, să țineți cont de potențialul mecanismelor internaționale și regionale pe care le puteți invoca pentru a preveni evacuările forțate.

Simpla invocare a acestor proceduri sau contactarea instituțiilor relevante în acest context nu este întotdeauna suficientă pentru a împiedica executarea evacuărilor forțate. Activitățile locale, precum organizarea comunităților afectate într-un grup de lucru, sunt, de obicei, cei mai determinanți factori în

lupta anti-evacuare. Dacă ați decis să folosiți una din procedurile de mai jos, trebuie să vă asigurați că sunteți familiarizați cu diversele reguli care le determină. Fiecare instituție și procedură are anumite reguli și limitări și este esențial să le înțelegeți înainte de a acționa mai departe.

Exemple: Organizații internaționale la care se depun plângeri

*(cele marcate cu * vor recepționa plângeri de la persoane individuale)*

- Comitetul ONU pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor
- Comitetul ONU pentru drepturile omului*
- Comitetul ONU pentru eliminarea discriminării rasiale *
- Comitetul ONU pentru drepturile economice, sociale și culturale
- Comitetul ONU pentru drepturile omului
- Comitetul ONU pentru eliminarea discriminării rasiale
- Comitetul ONU pentru drepturile copilului
- Comitetul ONU împotriva torturii
- Curtea Europeană a Drepturilor Omului *
- Comitetul european de experți
- Curtea internațională de justiție (ICJ)
- Tribunal Penal Internațional pentru fosta Iugoslavia
- „Inspection Panel” al Bancii Mondiale *

Lista de exerciții 5: Se pot justifica evacuările forțate?

Scenariul unu: Jocurile Olimpice

Comitetul Olimpic Internațional a decis ca Jocurile Olimpice din 2004 să fie desfășurate în Grecia. Conform studiului realizat de ERRC, împreună cu *Greek Helsinki Monitor* din Atena, comunitatea de romi Marousi, care exista de peste cincizeci ani, era strategic localizată în apropiere de Stadionul Olimpic existent. Funcționari de stat și persoane necunoscute au vizitat comunitatea de romi Marousi în repetate rânduri, spunând locuitorilor că trebuie să părăsească zona, deoarece acel teritoriu era necesar pentru construirea infrastructurii necesare Jocurilor Olimpice. **Ce părere aveți despre acest lucru? Dacă evacuarea forțată ar fi pusă în aplicare, se justifica acțiunea guvernului de a evacua persoanele din această așezare ilegală pentru a le permite să construiască stadionul și satul Olimpic? În ce circumstanțe ați fi permis executarea unei asemenea evacuări?**

Scenariul doi: Evacuarea de pe proprietate privata

În 1997, 4 familii de romi alcătuită din 26 persoane, inclusiv 18 copii, au cumpărat 2,800 m² de pământ pe care au construit 4 case din bucăți de lemn și lut. Conform studiului realizat de Romani CRISS/ERRC la 17 august 2004, reprezentanții consiliului municipal din satul Galgau, județul Sălaj, însoțiți de polițiști și jandarmi, au distrus casele familiilor rome și au evacuat locuitorii. Din declarații reiese că, în timpul evacuării, unii din romii afectați au fost supuși abuzului fizic. În iunie 2005, familiile s-au întors pe pământurile lor și au construit cocioabe din bucăți de lemn de o calitate mai proastă decât în cazul casele care fuseseră distruse după ce au trăit o perioadă în corturi improvizate din nailon în apropiere de calea ferată. Reprezentanții consiliului municipal au recunoscut titlul de proprietate al romilor în timpul unei întâlniri cu Romani CRISS/ERRC. **Ce părere aveți despre acest lucru? Au fost autoritățile justificate să evacueze persoanele și să le distrugă casele? În ce circumstanțe ați fi permis executarea unei asemenea evacuări? Ce părere aveți despre acțiunile autorităților?**

Scenariul trei: Purificarea orașelor

Cotidianul românesc Adevărul a publicat la 1 martie 2001 că primarul Bârladului, un oraș din zona Moldovei din România a anunțat un plan de construcție la marginea orașului a unui sat separat pentru romii locali. Conform cotidianului Adevărul, planul primarului avea un scop dublu: în primul rând să promoveze o asemenea așezare ca un sat de cultură și atracție pentru turiști, unde fiecare grup de romi ar fi avut o stradă separată tipică pentru profesia lor tradițională; în al doilea rând, să mute romii din locuințele lor curente din oraș, unde se pretindea că "nu trăiesc în mod civilizată" și "distruge mobila" și "comit acțiuni ilegale." **Ce părere aveți despre acest lucru? Au fost autoritățile justificate să evacueze persoanele afectate din casele lor pentru a crea un „sat cultural”? În ce circumstanțe ați fi permis executarea unei asemenea evacuări?**

Scenariul patru: Gropile de gunoi

În orașul dvs. gunoiul este depozitat într-o groapă imensă la marginea orașului. Aproape 250 familii au construit cocioabe pe groapa de gunoi și persoanele caută prin gunoi lucruri care pot fi vândute sau refolosite. Autoritățile orașului sunt îngrijorate de această situație – gropile de gunoi constituie locuri insalubre de locuire și nu oferă medii sigure pentru creșterea copiilor. Acestea intenționează să evacueze familiile din casele lor de pe groapa de gunoi. **Ce părere aveți despre acest lucru? Au fost autoritățile justificate să evacueze familiile de lângă groapa de gunoi? În ce circumstanțe ați fi permis executarea unei asemenea evacuări?**

SECȚIUNEA 2: ACCES LA DREPTUL LA LOCUINȚĂ ADECVATĂ – STRATEGII DE PROMOVARE A DREPTULUI LA LOCUINȚĂ

VIII. STRATEGII NEJUDICIARE DE PROMOVARE A DREPTURILOR OMULUI

Să facem o diferențiere pozitivă: rolul ONG-urilor și al activiștilor

- ONG-urile și activiștii pot să se mobilizeze și să colaboreze cu comunitățile și alte organizații;
- ONG-urile și activiștii pot să educe populația cu privire la drepturile lor la locuință;
- ONG-urile și activiștii pot să răspundă la plângerile individuale și colective cu privire la încălcări;
- ONG-urile și activiștii pot să monitorizeze și raporteze conformarea guvernului sau încălcările obligațiilor guvernului asumate la nivel internațional;
- ONG-urile și activiștii pot să aplice standardele internaționale privind dreptul la locuință în sistemul național;
- ONG-urile și activiștii pot să dezvolte indicatori cu privire la dreptul la locuință;
- ONG-urile și activiștii pot să pledeze pentru dreptul romilor la locuință adecvată, atât la nivel național, cât și la nivel internațional.

Monitorizarea dreptului la locuință

Monitorizarea este “procesul de urmărire sistematică a activităților și acțiunilor întreprinse de instituții, organizații sau organisme de conducere.” Scopul principal al monitorizării drepturilor omului (și a dreptului la locuință) este identificarea adevărului despre conformarea guvernului la obligațiile sale asumate în domeniul drepturilor omului. Monitorizarea presupune selectarea informației (investigație) și documentarea concluziilor cu scopul de a produce schimbare socială. Deseori, monitorizarea atenționează asupra abuzurilor în domeniul drepturilor.

Deși monitorizarea trebuie să fie realizată de incesi guvernele, este vital ca și organizațiile și activiștii pentru drepturile omului să se implice în procesul de monitorizare. Așa cum stipulează Ghidul 32 al Ghidului Maastricht, **“Documentarea și monitorizarea încălcărilor drepturilor economice, sociale și culturale trebuie să fie efectuate de toți actorii relevanți, inclusiv ONG-urile, guvernele naționale și organizațiile internaționale. Este indispensabil ca organizațiile internaționale relevante să ofere sprijinul necesar pentru implementarea instrumentelor internaționale în acest domeniu.[...]”**

În calitate de activiști care monitorizează încălcările dreptului la locuință al romilor din România, trebuie mai întâi să identificăm real obiectivele

activităților noastre de monitorizare. Ce trebuie să facem cu documentația selectată? Parțial, acest lucru va determina tipurile de informație pe care o selectăm.

Înainte de a organiza o vizita de documentare, monitorii drepturilor omului trebuie să evalueze preliminar situația. Un prim pas în această direcție este analizarea standardelor naționale și internaționale relevante care guvernează monitorizarea abuzului/abuzurilor specifice. Acest lucru va permite determinarea tipurilor de acțiuni necesare pentru a demonstra un abuz. De asemenea, acesta evidențiază conformarea unui stat la standardele legale internaționale și permite identificarea legilor naționale care stau la baza încălcărilor drepturilor.

Pornind de la acest concept, monitorii drepturilor omului trebuie să înceapă să selecteze sistematic și constant informațiile care au legătură cu încălcările drepturilor monitorizate. Sursele de informare pot să includă:

- Ziare, reviste și alte forme de presă scrisă;
- Emisiuni radio;
- pagini de Internet;
- Declarațiile victimelor și martorilor abuzurilor drepturilor omului, de asemenea preținșilor autori;
- Rapoarte scrise de organizațiile și activiștii pentru drepturile omului sau alte organizații;
- Rapoarte oficiale, inclusiv rapoarte ale poliției, certificate medico-legale, certificate medicale etc.; și
- Incheierii ale instanțelor de judecată.

Informația selectată în timpul monitorizării include:

- Date demografice, cum ar fi proporția și vârsta grupului afectat, mai ales în comparație cu restul societății, rasa sau etnia grupului afectat, statutul legal (adică, proprietar, chiriaș legal, ocupant ilegal, locatar stabil);
- Indicatori statistici sociali, cum ar fi locuințe alocate de stat, posibilitatea de a închiria / cumpăra proprietate, condiții locative, localizarea în raport cu serviciile publice, locul de muncă, școlile etc., nivelul și tipul interacțiunii cu comunitatea neroma locală;
- Date economice, inclusiv numărul de romi care trăiesc în locuințe acordate de stat într-o anumită zonă, nivelul șomajului etc.;
- Informație cu privire la situația politică locală; și
- Rapoarte cu privire la posibilele abuzuri ale drepturilor.

O importantă funcție de monitorizare este crearea unei rețele de contacte care activează în domeniul locuirii în România și, din străinătate, contacte la care puteți apela pentru a primi informație și sprijin.

Rezultatele monitorizării trebuie să răspundă la următoarele întrebări:

CINE, CE, CUI? CÂND, UNDE, CUM și DE CE?

Lista de exerciții 6: Posibile obiective de monitorizare

În tabelul de mai jos vă prezentăm câteva exemple de scopuri ale monitorizării. Completați tabelul din perspectiva organizației dvs.

- Care din scopurile enumerate mai jos ghidează activitățile de monitorizare întreprinse de dvs. sau de organizația dvs.? Indicați răspunsul dvs. marcând lângă scopul relevant.
- Enumerați tipurile de probleme legate de dreptul la locuință care sunt incluse în activitățile dvs. de monitorizare?
- Dați câteva exemple de activități de monitorizare întreprinse de organizația dvs.

Scopuri	Tipuri de probleme legate de dreptul la locuință	Activități de monitorizare
☐ Acordarea asistenței imediate		<i>De exemplu, informația selectată direct de la victime</i>
☐ Educare și mobilizare		
☐ Monitorizare pentru a evalua realizarea în mod progresiv		
☐ Litigare		
☐ Promovarea de schimbări legislative și elaborarea de politici		
☐ Informare a agențiilor interguvernamentale		

Monitorizarea realizării progresive a dreptului la locuință folosind puncte de referință și indicatorii

Adaptat după: Diokno, Maria I. Socorro, "Monitoring the Progressive Realisation of Housing Rights." Focus Asia-Pacific, Newsletter of the Asia-Pacific Human Rights Center, Vol. 16, iunie 1999.

Puncte de referință

Atât Statele părți, cât și Comitetul, trebuie să evalueze cu eficiență în ce măsură a progresat realizarea obligațiilor enunțate în Pact. În acest scop, este util să identificăm puncte de referință sau scopuri specifice în baza cărora putem determina îndeplinirea obligațiilor într-un domeniu specific. De exemplu, este binecunoscută importanța de a stabili scopuri specifice în ceea ce privește reducerea mortalității infantile, măsura de vaccinare a copiilor, rație calorică per persoană, numărul de persoane per cabinet medical etc.

În multe domenii, punctele generale de referință au o aplicare limitată, în timp ce punctele de referință la nivel național sau specifice pot oferi un indiciu extrem de important al progresului. Este important, deci, să găsim punctele de referință stabilite de un Stat și să determinăm dacă statul respectă standardele stabilite chiar de acesta.

Pentru a determina realizarea în mod progresiv a dreptului la locuință prin punctele de referință, trebuie să răspundem la următoarele întrebări:

- Statul a stabilit puncte de referință sau ținte pentru realizarea dreptului la locuință. Dacă da, ce fel de puncte de referință sau ținte a stabilit statul? Sunt adecvate punctele de referință stabilite de stat?
- Dacă statul nu a stabilit puncte de referință, de ce nu a făcut acest lucru? Ce putem face pentru a exercita presiuni asupra statului să stabilească aceste puncte de referință/ standarde?
- A respectat statul într-adevăr punctele de referință sau țintele pe care le-a stabilit?
- Dacă statul a stabilit puncte de referință, dar nu a reușit să le respecte, care au fost motivele? Ce putem face pentru a exercita presiuni asupra statului să-și respecte punctele de referință?

Indicatorii

Beneficierea de și garantarea dreptului la locuință și măsura în care guvernul se conformează obligațiilor sale trebuie monitorizate periodic pentru a evalua progresul în realizarea acestui drept. Deseori, evaluarea ia forma dimensiunilor calitative și cantitative, numite indicatori. Indicatorii sunt date statistice (numerice) care „indică” circumstanțele dominante într-un anumit loc, la un anumit moment.

Dar indicatorul nu este doar o simplă serie statistică. El implică și un set de presupuneri care necesită examinare și verificare atentă înainte de a fi aplicat. În pofida limitărilor (nu reflectă întotdeauna condiția umană într-un mod semnificativ), indicatorii reprezintă instrumente valoroase prin care se poate

măsura adecvat și atent nu numai existența drepturilor omului – sau orice abatere de la acestea – dar și orice progres.
Este esențial să folosim indicatorii care sunt compatibili cu datoriile legale ale statului în conformitate cu legea națională și internațională a drepturilor omului.

Exemple de indicatori privind dreptul la locuință

- **Informație privind posesia locuinței**, de exemplu, tipurile de posesie a locuinței, numărul de persoane în diferite tipuri de posesie a locuinței clasificate după gen, vârstă, clasă socială, rasă, etnie, amplasarea geografică etc.
- **Informații privind populația și locuirea**, clasificată după vârstă, gen, rasă, clasă socială, etnie și amplasare geografică, de exemplu, numărul de persoane fără locuință, numărul curent de persoane cu condiții neadecvate de locuit, numărul de persoane incluse pe listele de așteptare pentru obținerea locuințelor, numărul curent de persoane clasificate ca trăind în așezări sau locuințe „ilegale”, numărul de persoane evacuate etc.
- **Date privind accesibilitatea locuințelor**, de exemplu, numărul de persoane ale căror cheltuieli casnice sunt peste orice limită de accesibilitate fixată de stat, în funcție de posibilitatea de a plăti sau ca raport de venit, clasificate după vârstă, gen, rasă, clasă socială, etnie și amplasare geografică, costul materialelor de construcție, nivelul chiriei etc.
- **Informații privind gradul de acces la resurse naturale** clasificat după amplasare geografică, de exemplu, procentul gospodăriilor cu acces la apă potabilă sigură și curată, tipurile de acces la acest tip de apă, procentul gospodăriilor cu acces la facilitățile de servicii sanitare, procentul gospodăriilor cu acces la sursele de energie etc.
- **Indicatori de sex** trebuie să includa mai mult decât date statistice clasificate după gen. De exemplu, trebuie să se țină cont de probleme cum ar fi alocarea resurselor casnice. Eventualii indicatori ar include: cine deține controlul asupra resurselor casnice, cine hotărăște în cadrul unei gospodării, cine are dreptul la resurse după despărțire, divorț sau moartea unui soț.

Lista de exerciții 7: Dezvoltarea unui plan de realizare progresivă a obligației unui stat în domeniul dreptului la locuință

- Alegeți **UNA** din obligațiile statului cu privire la realizarea progresivă a dreptului la locuință în țara dvs.
- Folosiți cadrul propus mai jos pentru a schița un plan de monitorizare a obligației statului pe care ați ales-o. Țineți cont de modul în care acest plan se adresează problemelor de gen legate de dreptul la locuință.
- Promovați pașii din perspectiva unui ONG.
- Scrieți mai jos planul dvs. de monitorizare privind realizarea progresivă a acestei obligații.

OBLIGAȚIA STATULUI: _____

1. STABILIȚI PUNCTELE DE REFERINȚĂ

- Explicați procesul pe care l-ați urma pentru a stabili puncte de referință pentru monitorizare, în acest caz.
- Cum trebuie să obțineți informația necesară.
- Cine trebuie să se implice în procesul de selectare a informației și explicați de ce.
- Asigurați-vă că luați în considerație problemele de sex.

2. PROIECTAȚI INDICATORII

- Descrieți indicatorii care pot fi folosiți pentru a monitoriza realizarea progresivă.
- Decideți cine trebuie să se implice în proiectarea indicatorilor. Explicați de ce.
- Asigurați-vă că luați în considerație problemele de sex.

3. CULEGEREA INFORMAȚIEI

- Identificați cei mai importanți pași în procesul de culegere a datelor.
- Cine trebuie să se implice și de ce.

4. FORMULAȚI OBIECTIVELE POLITICII

- Cum pot ONG-urile să folosească monitorizarea pentru a promova schimbarea legislativă și de politici publice?
- Cine trebuie să se implice și de ce?

5. EVALUAȚI STRATEGIA

- Evaluați care sunt posibilele obstacolele cu care vă confrunțați atunci când puneți în aplicare planul.

Culegerea și documentarea informației

Adoptat după: Ravindran, D.J., Guzman, M.; Ignacio, B. (Ed.). (1994). *Handbook on Fact-Finding and Documentation of Human Rights Violations*, Bangkok: Asian Forum for Human Rights and Development (Forum Asia).

Buhl, Dana. (1997). *Ripple in Still Water: Reflections by Activists on Local and National Level Work on Economic, Social and Cultural Rights*. Washington, D.C.: International Human Rights Internship Programme, pp. 41-47.

Informația este colectată de organizațiile și activiștii de drepturile omului pentru a determina adevărul cât mai corect și deplin posibil privind eventualele încălcări ale drepturilor omului, cu scopul de a monitoriza practicile guvernelor în domeniul drepturilor omului. În unele cazuri, informația se culege și cu privire la încălcări ale drepturilor omului comise de grupuri armate de opoziție și de cetățenii simpli. Organizațiile și activiștii pentru drepturile omului selectează informație directă pentru a verifica faptele pentru ei înșiși și pentru a scrie rapoarte veridice privind încălcări ale drepturilor omului.

Documentarea este procesul de înregistrare și organizare sistematică a informației în vederea realizării reparării și a diseminării. Cuvântul documentare este, de obicei, înțeles ca o colectare a documentelor existente. Totuși, organizațiile și activiștii de drepturile omului îl aplică și pentru a înțelege faptele petrecute, incluzând colectarea documentelor și stabilirea unui sistem pentru repararea prejudiciului și diseminare.

După identificarea unei încălcări, următorul pas este inițierea unei investigații pentru a colecta și documenta „dovezile”. Acest lucru este posibil prin activitățile de documentare și înregistrare atentă a constatărilor.

Principii de ghidare pentru activiștii de drepturile omului

- **Imparțialitate și corectitudine**

Constatările trebuie să fie minuțioase, corecte și imparțiale. Trebuie să garanteze veridicitatea informației culese și diseminate, căutând dovezi directe și de altă natură. Dovada directă include declarațiile victimei și ale martorului, afirmațiile preinșilor autori, rapoarte oficiale, inclusiv rapoarte ale poliției, înregistrări ale ședințelor de judecată, certificate medicale, certificate medico-legale etc. Alte tipuri de dovezi includ rapoarte ale mass-media, rapoarte ale guvernelor, rapoarte ale ONG-urilor etc. Evaluati temeinicia dovezilor colectate și fiți atenți la orice contradicție în informații. Fiecare întrebare asupra faptelor va necesita investigație ulterioară.

- **Aplicarea standardelor internaționale**

Aplicarea standardelor internaționale pentru drepturile omului și a drepturilor constituționale ajută la identificarea și definirea informației care trebuie colectată și la evaluarea informației culese.

- **Fii pregătit dinainte**

Înainte de a începe ceva, documentați-vă prin cercetări minuțioase privind standardele legale relevante și împrejurările cauzei. Alcătuiți o listă cu

toate datele pe care le dețineți referitor la locație, incident și faceți o listă cu datele care vă lipsesc. Alcătuiți o listă cu întrebările pe care trebuie să le abordați în timpul interviurilor pentru a asigura o evaluare corespunzătoare a problemei analizate.

- **Utilizarea diferitelor surse de informare**

Localizați și folosiți cât mai multe surse de informare posibil. Intervistați atât victimele (persoane individuale și comunități), martorii, cât și pe cel care a încălcat legea. Selectați și evaluați TOATE dovezile disponibile. O asemenea dovadă poate să includă rapoarte periodice despre bugetul guvernului sau despre politici; documente legislative și juridice; lucrări și studii realizate de academii sau institute de cercetare; rapoarte ale sau interviuri cu ONG-uri, rapoarte oficiale, inclusiv rapoarte ale poliției, certificate medicale, autorizații de construcție, documente care confirmă dreptul la proprietate etc.

- **Respectați toate părțile**

Toate eforturile trebuie realizate într-o atmosferă de cel mai profund respect pentru toate persoanele în chestiune.

- **Garantați siguranță / promovați măsuri împotriva victimizării**

Este foarte important să ținem cont, atât de siguranța victimelor încălcării drepturilor pe care o documentați, cât și de propria siguranță, și să întreprindem toate măsurile posibile pentru a evita sau a pregăti persoanele de orice act de răzbunare survenit în urma acordului de a participa la documentarea dvs. și a acțiunilor subsecvente. Prin urmare, monitorii trebuie să schițeze un plan de acțiune și să țină cont de cele menționate mai sus în raport cu acesta. Asigurați-vă că victimele și martorii abuzurilor drepturilor omului și al dreptului la locuință pe care îi intervievați înțeleg atât felul în care intenționați să folosiți informația pe care o dau, cât și orice posibile repercusiuni cu care se pot confrunta, astfel încât ei să dispună de toate faptele care influențează decizia lor de a coopera. Dacă potențialele persoane intervievate sunt de acord să divulge informații cu privire la un anumit abuz de drepturi, continuați cu activitățile de documentare, după ce le-ați explicat acest lucru.

Metode comune de investigare:

- Conducerea investigației pentru o perioadă limitată de timp, de către investigatori calificați;
- Investigatie pe termen lung conduse de lucrători instruiți în domeniu pentru a selecta și documenta informații referitoare la încălcări;
- Realizarea de studiilor de cercetare, inclusiv expertize, cu scopul de a culege informații privind dreptul la locuință;
- Observarea proceselor în instanță în cazuri privind dreptul la locuință;
- urmărirea și analizarea probelor aduse de victimele române ale încălcărilor dreptului la locuință;
- Efectuarea verificărilor.

Testarea pentru a dovedi discriminarea rasială

Extrase din Alemu, Fitsum. "Testing to Prove Racial Discrimination" in **Roma Rights** No 3/2000. European Roma Rights Centre. Budapest, 2000. Disponibil pe Internet la adresa: http://www.errc.org/rr_nr3_2000/legal_defence.shtml.

Testarea este o tehnică folosită pentru a strânge dovezi în cazurile în care este invocată discriminarea. Se aplica atunci când un membru al grupului protejat suspectează că există un tratament diferentiat pe motiv de naționalitate, religie, sex, culoarea pielii sau alte caracteristici incluse în prevederile legale care interzic discriminarea. Poate fi aplicată pentru a măsura existența sau gradul de discriminare în domeniul locuirii. [...] Există două tipuri de testare: testarea bazată pe cercetare - folosită pentru control, și testarea bazată pe acțiune - folosită pentru a intenta un proces sau pentru a monitoriza conformarea cu dispozițiile judiciare. [...]

În testarea bazată pe acțiune, organizatorii trebuie, în primul rând, să discute cazul cu reclamantul pentru a avea toate întrebările care trebuie abordate în timpul testării. De asemenea, trebuie să colectați toate materialele referitoare la firma sau clubul supus verificării, cum ar fi licențele și plângeri anterioare împotriva firmei, cât și prevederile legale și precedentele juridice. În continuare urmează selectarea și instruirea examinatorilor.

Examinatorii trebuie să fie obiectivi, și după ce au fost formați atât teoretic cât și „în teren”, conduc testarea pentru a demasca discriminarea. Testarea necesită două subiecte: un „subiect protejat” și un „subiect de comparație.” [...] De exemplu, în cazurile în care este invocată discriminarea împotriva unei persoane de etnie roma, persoana roma va servi în calitate de subiect protejat, în timp ce o persoană neroma va avea rolul de subiect de comparație. În caz de discriminare pe motiv de gender împotriva unei femei, femeia va avea statutul de subiect protejat, în timp ce bărbatul va avea rolul de subiect de comparație. În general, subiectele trebuie să fie asemănătoare. Diferența cheie constă în caracteristica supusă „testării”, de exemplu, rasa sau naționalitatea examinatului atunci când este invocată discriminarea rasială.

Instruirea trebuie să includă testarea practică, sub supraveghere atentă, informații despre folosirea rezultatelor verificării pentru aplicarea legilor privind drepturile civile și informația cu privire la natura procedurilor legale în care e posibil să fie implicați examinatorii. În timpul instruirii, examinatorii, în pereche, trebuie să lucreze îndeaproape, să se cunoască și să-și dezvolte simțul lucrului în echipă. Examinatorii trebuie rugați să declare explicit că acceptă rolurile din proiect ca investigatori obiectivi și să promită să respecte confidențialitatea.

Subiectele își conduc verificările în aceeași zi, preluând, de exemplu, rolul de aplicant de bună credință pentru un loc de muncă sau locuință. Pe parcursul verificării, partenerii din echipa de testare sunt trimiși, la intervale scurte de

timp, sa caute informații despre un loc de muncă, un apartament sau disponibilitatea unui anumit serviciu. În timpul testării, subiectele trebuie să fie îmbrăcați corespunzător. Cand testeaza angajatorii, fiecare subiectul trebuie să întreprindă acțiuni care pot fi comparate cu posibilele acțiuni întreprinse de partenerul său din pereche, urmând în același timp fluxul natural al procesului de aplicare la un loc de muncă. De exemplu, grupul tinta protejat trebuie sa aplice la o slujba intai prin telefon sau in persoana. Modelarea comportamentului subiectelor la circumstantele specifice aplicarii la loc de muncă, menținerea unui dosar clar și complet al testarii și asigurarea că fiecare subiect acționează prin metode care pot fi comparate cu acțiunile partenerului său, sunt necesare pentru obținerea de dovezi pentru acționare în justiție.

Subiectele își înregistrează acțiunile în formulare imediat după încheierea fiecărei testari. Raportul completat de fiecare subiect trebuie să conțină informații detaliate despre locul de muncă sau disponibilitatea locuinței, procesul de aplicare, termeni și condiții, întrebările adresate de subiect și informația oferită de agent sau angajator. În afară de răspunsurile la întrebările din formulare, merită să rugăm subiectele să facă o descriere detaliată cu privire la experiențele trăite în timpul testării.

Formularele în care subiectele își înregistrează activitățile trebuie să conțină cel puțin următoarele: perioada de aplicare; informația solicitată de la solicitanți (de exemplu, durata convorbirilor, caracteristicile convorbirii, întrebările adresate în timpul convorbirilor); fluxul de informație (de exemplu, informația furnizată spontan, informația care trebuia solicitată); modul de tratare a solicitanților (de exemplu, durata în care trebuie să aștepte, gradul de primire); metoda de descriere a locului de muncă (de exemplu, discuții cu privire la salarii și indemnizații; termenul de angajare etc.). O asemenea verificare bine-organizată are scopul de a examina detaliile procesului de angajare și pot fi folosite pentru a înlătura acuzațiile de discriminare ce pot fi aduse împotriva unui angajator.

Dovada solida a inegalității – adică, un subiect a primit un loc de muncă, în timp ce celalalt nu – trebuie documentată cât mai atent posibil. Nu intră în rolul subiectului să determine dacă discriminarea a avut loc sau nu, ci, mai curând, să acționeze ca un arhivar imparțial al informației. Numai coordonatorul verificării (organizația sau avocatul) poate să evalueze dacă a avut loc sau nu tratament diferențiat. În timpul testării, examinatorul trebuie să se abțină de la remarce provocatoare legate de rasa sau etnie (in cartierul, locul de muncă sau clubul pe care îl verifică); subiectele trebuie să fie atente, arhivari meticuloși, astfel încât experiențele lor să fie documentate în totalitate și cu acuratețe. Ei trebuie să își înregistreze experiențele de sine-stătător și nu trebuie să le discute unul cu altul până la încheierea documentării. Sub nici o formă, subiectul nu va discuta despre experiența în urma testării sau instituția testată, numai dacă a fost autorizat de coordonatorul verificării sau prin decizia unei instanțe judecătorești. Dacă se stabilește tratament diferențiat, atunci organizația poate intenta un proces împotriva făptuitorului.

Testarea bazata pe actiune poate necesita ca subiectele să participe în calitate de reclamanți și martori într-un litigiu. Acest lucru impune cel puțin încă trei criterii suplimentare de alegere a examinatorilor. În primul rând, trecutul personal al examinatorilor nu trebuie să conțină aspecte care pot să reducă credibilitatea lor în calitate de martori. În al doilea rând, examinatorii trebuie instruiți astfel încât să-și prezinte succint experiența prin mărturiile depuse în scris și declarațiile orale. În al treilea rând, deoarece litigiile pot dura mai mulți ani, examinatorii trebuie să fie dispuși să rămână în contact pe parcursul programului de verificare și să se întoarcă periodic pentru a participa la procedurile legale prelungite. [...]

Lista de exerciții 8: organizarea unei misiuni de documentare

a) Definiți un **Scop precis**.

- Care este scopul documentarii?

b) Stabiliți **Criterii clare**.

- Ce fel de criterii veți folosi pentru a determina temeinicia informației pe care o colectați?

c) Identificați **Sursele de informare**.

- Cine este/sunt victima (-ele)?

- Cine este pretinsul faptas?

- Cine sunt martorii?

- Cei care au văzut se s-a intamplat

- Cei care cunosc circumstanțele

- Cine poate să ajute la identificarea surselor suplimentare?

d) Identificați **dovezile în scris și documentare**.

- Care sunt dovezile documentare disponibile pentru a vă ajuta?

- Este informația sigură?

e) Organizați **studiu pe teren**.

Ce trebuie de făcut **Înainte** de vizita in teren?

Ce trebuie de făcut **În timpul** vizitei in teren?

Ce trebuie de făcut **După** vizita in teren?

- Cine poate să asiste la documentare?

Organizațiile și activiștii de drepturile omului care activează de la un nivel local până la un nivel național, dispun de o serie de opțiuni de advocacy pentru a urmări procesul de realizare a dreptului la locuință adecvată al romilor din România.

Probabil cea mai importantă activitate este educarea persoanelor și comunităților romani cu privire la drepturile pe care le au în legătură cu accesul la locuință adecvată. Un număr mare de victime ale abuzului de drepturi devin victime pentru că nu cunosc suficient accesul la un anumit drept. Promovarea transmiterii informației din acest manual unui număr mare de romi din România va permite victimelor rome ale încălcărilor dreptului la locuință să întreprindă pașii necesari pentru a beneficia pe cont propriu de accesul la locuință adecvată.

După documentarea adecvată a unui caz specific de abuz al dreptului la locuință, aveți posibilitatea să alegeți una sau mai multe din diferitele strategii de advocacy elaborate mai jos. Indiferent de activitatea pe care o alegeți, meditați bine asupra eventualelor efecte ale acțiunii, atât pentru dvs., cât și pentru persoanele în numele cărora pledați. În ceea ce privește activitățile de monitorizare, în planul de advocacy trebuie să fie incluse protecția și persecuția. În cazul în care considerați că riscul de vătămare în urma acțiunilor dvs. prevalează asupra eventualei schimbări pozitive, țineți cont de implicarea într-un alt tip de activitate de advocacy sau amânați acțiunea dvs. pentru mai târziu. Un alt aspect pe care trebuie să-l analizați este posibilitatea de a forma coaliții cu alte grupuri care se confruntă cu aceleași probleme și care, prin urmare, au aceleași interese.

Acest ghid general poate fi aplicat indiferent de nivelul la care țintește activitatea dvs. de advocacy: de la nivel local la nivel internațional.

Lucrul cu mass-media

Mass-media: presa scrisă, posturile de radio, televiziunea sau Internetul constituie un instrument extrem de important pentru organizațiile și activiștii de drepturile omului, din moment ce mesajul dvs. trebuie să ajungă la un public cât mai larg posibil. Drept urmare, este crucial să întrețineți o relație bună cu reprezentanții mass-media și jurnaliștii de la cât mai multe publicații. Pe parcurs, veți realiza că mass-media sunt cele mai receptive la informația dvs. și ca aveți o abordare mai conturată atunci când apălați la mass-media pentru a transmite mesajul dvs.

Câteva sfaturi pentru a dezvolta o relație bună cu jurnaliști și alți membri din mass-media: mesajul dvs. trebuie să fie explicit și oferiți toate detaliile în timp ce vă asigurați că sunt relatate toate faptele (cine, ce, de ce, când, unde și cum). Concentrați-vă asupra preciziei mesajului și nu adăugați părerea dvs. Faptele vor vorbi de la sine. Atunci când vă adresați surselor de mass-media, prezentați-vă în primul rând la telefon și apoi personal. Prezentați informația cu privire la problema legată de dreptul la locuință asupra căreia v-ați documentat și reduceți din munca lor oferind informația pe care ați colectat-o sau acordând un interviu pe această temă. De asemenea, puteți să luați în considerare și organizarea unei conferințe de presa cu scopul de a atrage cât mai multe surse de mass-media într-o perioadă scurtă de timp. În cazul în

care ați ales să organizați o conferință de presă, dacă este posibil, oferiți înainte materiale de fond tuturor jurnaliștilor prezenți, pentru a maximiza timpul pe care îl aveți la dispoziție.

Organizarea demonstrațiilor

Un număr de grupuri de romi din Europa au organizat cu succes o demonstrație pentru acces la dreptul la locuință adecvată, în special pentru prevenirea evacuărilor forțate. De exemplu, conform studiului ERRC din Serbia și Montenegro, realizat împreună cu ONG-ul *Minority Rights Center* din Belgrad, pe 15, 16 și 17 august 2003, aproximativ o sută de romi au protestat în fața Palatului Federației din Belgrad împotriva viitoarei evacuări forțate a lor din așezarea Grmec Romani din Belgrad. Conform declarațiilor, unii romi au locuit în zonă mai mult de 30 ani. Dl. Rasim Ljajic, Ministrul Drepturilor Omului și Minorităților Serbiei și Montenegrului, a fost de acord să amâne evacuarea până la soluționarea problemelor legale privind titlul de proprietate asupra pământului și evacuarea a fost anulată.

Deși se pot alege mai multe strategii de organizare a unui miting sau demonstrație, în continuare vă prezentăm câteva linii directoare care pot fi urmate pentru organizarea demonstrațiilor de advocacy pentru dreptul la locuință.

În funcție de importanța sau urgența problemei pentru care manifestați, aveți opțiunea de a invita mass-media. Înainte de demonstrație, transmiteți mass-media un comunicat de presă, deoarece prezența acestora va mări numărul de persoane cărora doriți să le transmiteți mesajul. Cu o zi înainte de demonstrație, după ce ați transmis invitația, confirmați printr-un apel telefonic primirea comunicatului de presă. Acest lucru vă va permite să accentuați încă o dată importanța problemei pentru care organizați mitingul.

Organizați persoanele afectate de problema pentru care militați și invitați activiști, organizații și alte persoane care vă susțin cauza. Înainte de demonstrație, numiți un membru din grupul dvs. drept persoana de contact pentru mass-media. Aceasta persoană trebuie să fie familiarizată cu problema. Alegerea persoanei de contact pentru mass-media va evita crearea unei eventuale confuzii sau diluării a mesajului pe care doriți să-l transmiteți presei. Este o idee bună ca, înainte, persoana de contact să exerseze transmiterea mesajului într-un mod explicit și concis. Din cauza caracterului agresiv al problemelor cu care se confruntă romii din România, trebuie să alegeți încă un membru din grupul dvs. care să fie responsabil cu contactarea autorităților în caz de ostilități.

În timpul demonstrației, expuneți afișe care reflectă în mod clar mesajul dvs. Folosiți caractere mari, citește. Deoarece un număr mare de persoane vor trece pe lângă dvs. într-un timp scurt, instrumentele vizibile le va permite chiar și lor să vă înțeleagă mesajul. De asemenea, aveți oportunitatea ca fotografiile din timpul demonstrației. Un alt membru al grupului ar trebui să distribuie alte documente cu informații suplimentare despre problema reflectată în afișele dvs. Prezentați-vă și acționați într-un mod profesionist și respectabil pentru a reduce numărul de persoane care vor ignora acțiunile

Protecția dreptului la locuință al romilor din România

dvs. fără ca macar să arunce o privire. Demonstrația nu este o adunare socială unde activiștii stau de vorbă, se relaxează sau fac glume. Fiți atenți la demonstrație în timpul desfășurării. Nu confundați problema. De exemplu, în timpul unei demonstrații, nu scandați lozinci despre violența poliției cand demonstrația se refera la abuzul dreptului la locuință al romilor. De asemenea este foarte important să nu atrageți persoane ostile care trec pe alături. Dacă cineva strigă în adresa dvs., cea mai bună armă pe care o aveți este tăcerea, în sensul că nu veți agita mai mult trecătorii și veți fi, în același timp, mai profesioniști decât celelalte persoane ostile.

După demonstrație, este important să meditați asupra celor petrecute înainte și în timpul demonstrației. Aceasta evaluare va oferi informații utile despre reușitele și insuccesele care vor fi luate în considerare atunci când veți organiza următorul eveniment.

Plângerea / scrierea scrisorilor

Nu contează dacă scrisorile sunt adresate consiliului local, consiliilor administrative sau membrilor parlamentului. Prin scrisori fie se sesizeaza autoritatilor o problema, fie se aminteste despre o problemă existentă și faptul că acestea încă trebuie să întreprindă măsuri pentru soluționare.

Înainte de a scrie o plângere sau o scrisoare, trebuie să hotărâți care este persoana sau biroul cel mai potrivit la care puteți să vă adresați. Acest lucru înseamnă că trebuie să vă întrebați, „Cine este responsabil de problema care mă interesează?” Proprietarul locuinței in care stati, consiliul local, un serviciu din cadrul consiliului local responsabil de problemele legate de locuire sau un departament din cadrul guvernului. Trebuie să țineți cont și de pașii care au fost deja întreprinși. De exemplu, dacă v-ați adresat deja consiliului local, dar fără succes, veți dori să continuați cu autoritatea ierarhic superioara. Un criteriu important în campaniile de reclamare și scriere a scrisorilor este sincronizarea. Sunt perioade, cum ar fi alegerile naționale sau locale, când scrisorile dvs. au un impact mai mare decât de obicei. Profitați de asemenea evenimente spre avantajul dvs.

După ce v-ați prezentat în scrisoare sau plângerea dvs., treceți direct la subiect. E mai mult ca sigur că plângerile sau scrisorile lungi, care se învârt în jurul unei probleme, nu vor avea nici un impact și vor sfârși prin a fi aruncate într-un coș de gunoi. Faceți trimiteri la documente sau politici relevante. Folosiți toate datele statistice disponibile, menționând și sursa. Astfel, persoana care va citi va ști că sunteți familiarizați cu problema și că sunteți serios. Întotdeauna solicitați un răspuns în scris. Așa veți ști că scrisoarea sau plângerea dvs. a fost luată în considerare și vă confera o baza dacă trebuie să luați măsuri suplimentare pentru a soluționa problema.

Ori de câte ori este posibil, pregătiți și folosiți șabloane de scrisori pentru a economisi din timp. Folosiți e-mailul pentru trimite scrisorile tuturor persoanelor interesate, pentru ca și acestea, la rândul lor, să le transmită cu ușurință. Înainte de a transmite scrisoarea destinatarului, puteți să transmiteți plângerile și pe cale electronică pentru a colecta cât mai multe semnături posibile.

Lobby

Lobby-ul întreprins de persoane și organizații reprezintă o armă puternică pentru schimbare. Persoanele care apelează la oficialii pe care i-au ales, pot genera soluții creative pentru a depăși cauzele primare care generează romilor probleme în domeniul locuirii. Istoriile personale reprezintă un criteriu important de lobby și, ca și în cazul activiștilor locali și al ONG-urilor, sunteți mai aproape de romi decât legiuitorii. Legiuitorii pot învăța din și folosi cunoștințele dvs. Diferitele metode de lobby includ întâlniri cu funcționari de stat și legiuitori, informație adresată comitetelor sau instituțiile de stat cu privire la situația romilor în domeniul locuirii sau un eveniment specific, mărturie în fața comitetelor și negocieri cu legiuitorii și alte grupuri de lobby cu scopul de a aduce schimbări legislative sau politice.

Fiți pregătit înainte de vizita dvs. de lobby. Hotărâți asupra problemei pe care doriți să o abordați și nu pierdeți firul în timpul întâlnirii. Este important să aveți cunoștințe temeinice atunci când vă duceți la o întâlnire, dar nu este neapărat să știți totul. Nu vă temeți să spuneți „Nu știu”, dar adăugați ca veți furniza informația după întâlnire. Fixați din timp scopul vizitei dvs.: de exemplu, puteți solicita inițierea unor programe de locuințe, legislații noi unde acestea nu există sau abrogarea / amendamentul unei legi necorespunzătoare, de exemplu Legea 50/29 din iunie 1991 care permite reprezentanților administrației publice să distrugă casele construite fără autorizație pe proprietate de stat fără a trece prin instanțele judecătorești. Dacă în activitatea dvs. de lobby este implicat un grup de persoane, stabiliți din timp cine și ce va vorbi.

Ascultați și priviți activ. Ascultând sau privind persoana cu care aveți întâlnire veți înțelege care este poziția acesteia cu privire la o anumită problemă pe care i-ați prezentat-o, cât și ce informație îi lipsește. Formulați din timp întrebări și aduceți materiale informative ca măsură de a deschide o conversație în cazul în care persoana cu care vă întâlniți nu e deschisă spre dialog. Fiți atenți să nu vă „împotmoliți” în detalii sau asupra unui anumit punct, este important să transmițeți tot mesajul. De asemenea, este foarte important să nu provocați controverse sau confruntări ... doriți ca persoana cu care vă întâlniți să fie de partea dvs., nu să devină inamicul dvs. Dacă persoana cu care vă întâlniți a reacționat pozitiv față de problema pentru care pledați, recunoșteți acest lucru și exprimați-vă recunoștința în timpul vizitei.

Trebuie să știți când să încheiați întâlnirea. Atunci când v-ați atins scopul propus, mulțumiți persoanei cu care v-ați întâlnit pentru timpul acordat și plecați. De asemenea, este indicat să plecați atunci când simțiți că nu veți ajunge la un consens cu persoana cu care vă întâlniți, dar lăsați o portită posibilității de a continua discuția mai târziu.

Nu uitați să completați vizita dvs. de lobby cu o scrisoare de recunoștință adresată tuturor persoanelor prezente și repetați orice consens la care ați ajuns în timpul întâlnirii. De asemenea, oferiți informația pe care ati promis ca o veți transmite după întâlnire.

Comunicarea in cadrul sistemului de tratate internaționale

O ocazie importantă pentru acțiuni de advocacy pentru dreptului la locuire o reprezintă procesul de raportare al unui Stat, în baza unui tratat internațional. Stat parte la numeroase convenții internaționale, România trebuie să prezinte rapoarte periodice unui număr de Comitete cu privire la respectarea obligațiilor sale asumate în baza unei anumite Convenții; ICESCR este cel mai important din punct de vedere al dreptului la locuire. În același timp, ONG-urile, activiștii și alte părți interesate sunt invitate să-și prezinte propriile comentarii cu privire la acțiunile guvernului, atenționând cand raportul guvernului a exclus anumite informații sau negand afirmațiile făcute de stat, potrivit carora si-a indeplinit obligațiilor.

În orice moment, ONG-urile și activiștii au dreptul să înainteze Comitetului materiale în scris. Pentru a fi cât mai eficiente, aceste materiale trebuie prezentate sub formă de raport alternativ (shadow report) sau de documente mai scurte. Informația inclusă în raportul dvs. cu privire la conformarea guvernului la un tratat internațional conține:

- Date personale și/sau informații cu privire la organizația dvs. și interesul personal pentru această problemă;
- Informații statistice cu privire la situația locuințelor în România;
- Informații specifice despre romi și lipsa de locuințe, numărul de persoane care locuiesc în condiții inadecvate sau în condiții de supra-aglomerare și care se confruntă cu lipsa de acces la serviciile de bază (inclusiv care sunt acestea); numărul de romi care locuiește în prezent în așezări sau locuințe „ilegale”, locuințe sociale, locuințe publice;
- Numărul de romi evacuați forțat și/ sau care locuiesc fără a dispune de securitatea posesiei;
- Numărul de romi care plătesc mai mult decât costul mediu pentru o locuință;
- Numărul de romi incluși pe listele de așteptare pentru locuințe, termenul mediu de așteptare;
- Legislația care limitează accesul romilor la locuință adecvată sau informația privind lipsa unei legislații comprehensive într-un anumit domeniu legat de locuire. De exemplu, autoritățile locale din România nu sunt obligate să inițieze birouri care să se ocupe de problemele de locuire din jurisdicția lor;
- Lipsa planurilor financiare sprijinite de guvern care au ca scop soluționarea situației din domeniul locuințelor cu care se confruntă romii dezavantajați.

Înainte de a analiza oficial conformarea statului la un tratat internațional, Comitetele organizează înainte de sesiune un grup de lucru menit să stabilească întrebările pe care trebuie să se concentreze în timpul dialogului cu reprezentanții țării supuse analizei. Puteți oferi grupului de lucru, în scris sau personal, informații cu privire la subiectele incluse în agendă.

În prima după-amiază a fiecărei sesiuni oficiale, Comitetele organizează audieri ale ONG-urilor în cadrul cărora reprezentanții ONG-urilor au posibilitatea să facă prezentari. Pentru a lua cuvântul în fața Comitetului,

reprezentantii ONG-urilor trebuie să obțină aprobarea oficială a Președintelui sau a Secretariatului Comitetului.

Este important să vă întâlniți cu acel membru al comitetului numit „Raportor” pentru țara dvs., atunci când se realizează analiza. Raportorul îi revine rolul să decidă ce probleme vor fi prezentate guvernului și ce se include în Observațiile Finale ale Comitetului despre țara respectivă.

Lista de exerciții 9: Planificarea Strategiei Dvs. de advocacy

Din momentul în care dețineți informații temeinice despre șansele de acces la locuință adecvată ale romilor din România, se pot aplica diverse acțiuni de advocacy. Fiecare acțiune poate fi utilizată fie la nivel național, fie la nivel internațional și, pentru a obține un impact mai mare, acțiunile pot fi combinate. O analiză a legislației naționale evidențiază câteva lacune din legea românească cu privire la dreptul la locuință. În ce privește locuințele sociale, unele autorități locale au aplicat prevederi stabilite prin propriile lor decrete la nivel local, care afectează negativ solicitanții de origine roma la locuință socială; de exemplu, cazul de la Buzău prezentat anterior. Ca activist pentru dreptul la locuință al romilor, planificați-va strategia de advocacy în baza acestor cunostinte. Iată câteva din întrebările pe care trebuie să vi le puneți:

- Ce sperați să obțineți prin eforturile dvs. de advocacy?

 - Care sunt strategiile de advocacy de care dispuneți?

 - Ce strategie va avea efect maxim pe termen scurt?

 - Ce strategie va avea efect maxim pe termen lung?

 - Ce strategie / strategii veți folosi pentru a vă atinge scopul?

 - Care vor fi pașii întreprinși pentru a realiza acțiunea dvs. de advocacy?
-

IX. JUSTIFICAREA DREPTULUI LA LOCUINȚĂ

Elemente de justificare a dreptului la locuință

Realizarea aplicării dreptului la locuință al romilor prin măsuri legale reprezintă o altă opțiune disponibilă și frecvent utilizată. Dreptul la locuință adecvată, inclusiv dreptul de a fi protejat împotriva evacuărilor forțate, a constituit din ce în ce mai des subiectul activității judiciare și cvasi-judiciare la nivel internațional, regional și național. În consecință, dacă alegeți să urmați o acțiune legală în posibile cazuri de încălcări ale dreptului la locuință, la dispoziție aveți o jurisprudență din ce în ce mai cuprinzătoare în ceea ce privește acest drept. Asadar, este important să găsiți un avocat sau o rețea de avocați cu care să lucrați pentru a înainta cazurile cu privire la dreptul la locuință atât în fața instanțelor judecătorești naționale, apoi internaționale, cât și în fața altor tribunale și instanțe de judecată.

Următoarele aspecte ale dreptului la locuință adecvată pot fi urmărite prin litigare:

- Evacuările forțate și demolarea;
- Securitatea posesiei;
- Nediscriminare și acces egal;
- Accesibilitatea locuinței (din punct de vedere financiar);
- Relațiile proprietar-chiriaș;
- Acces la servicii;
- Dreptul la proprietate;
- Dreptul fundamental la locuință;
- Dreptul la avocat și asistență juridică;
- Dreptul la participare;
- Dreptul la casă locuibilă;

Pentru a depune acțiuni în justiție în situații de încălcare a dreptului la locuință adecvată, aveți la dispoziție și următoarele remedii:

- Stabilirea de către instanța de judecată a faptului că dreptul dvs. la locuință adecvată a fost încălcat, urmata de acordarea de despăgubiri, pentru daunele produse de nerespectarea dreptului;
- Un proces structurat, amiabil pentru a agreea cuantumul despăgubirilor finale, în cadrul căruia părțile lucrează împreună, eventual prin intermediul unui mediator, pentru a-i ajuta să ajungă la o soluție avantajoasă pentru ambele;
- Decizia unei instanțe de judecată privind crearea soluționării cauzei în care se specifică măsuri ca fiind necesare atunci când legea nu este explicită într-o anumită privință care poate fi atacată la o instanță superioară;
- În plus, există de a depune o plângere pe cale administrativă, înainte de acționarea în justiție;

- Despăgubire preventivă, prin care decizia unei instanțe judecătorești interzice ca o persoană să întreprindă o anumită acțiune pe care aceasta amenință sau încearcă să o comită, cum ar fi evacuarea forțată;
- Repararea în natură, de exemplu, restituirea bunurilor proprietarului sau persoanei cu dreptul de a le poseda;

Obligațiile asumate în baza tratatelor

Statele sunt obligate legal să-și realizeze cu bună-credință obligațiile asumate în baza tratatului. Acest lucru înseamnă că statele trebuie să-și adapteze structurile legale naționale astfel încât să se conformeze standardelor internaționale asumate. Convenția de la Viena privind dreptul Tratatelor (1969) stipulează în Articolul 27, „O parte nu are dreptul să invoce prevederile legii interne pentru a justifica eșecul de a-și îndeplini obligațiile asumate printr-un tratat”. Prin urmare, se impune obligația de a respecta tratatele cu bună-credință, din punct de vedere al legislației internaționale, indiferent de existența unor prevederi legale naționale incompatibile;

- Statele nu au dreptul să își justifice eșecul de a implementa o obligație internațională pe motiv ca o lege națională este incompatibilă cu norma internațională. Statele trebuie să asigure că instanțele judecătorești folosesc, la nivel minimal, obligațiile internaționale asumate de stat ca mijloc de interpretare pentru a determina semnificația reală a legii naționale în același context;
- Statele trebuie să asigure că instanțele nu interpretează greșit obligațiile internaționale în instanțele judecătorești interne.

Aplicarea Pactului în instanțele judecătorești naționale

Comentariul General nr. 9 a CESCR oferă indicii importante de aplicare a Pactului în instanțele judecătorești naționale.

- Susține că natura despăgubirilor nu trebuie să fie de judiciară (de exemplu, despăgubirile administrative pot fi eficiente), dar stipulează că despăgubirile judiciare sunt necesare de fiecare dată când un drept prevăzut de Pact nu poate fi eficient în totalitate fără rolul judiciarului;
- În marea majoritate a sistemelor, nici un drept prevăzut de Pact nu poate fi considerat ca neavând cel puțin câteva dimensiuni care pot fi actionate în justiție eficient;
- În general, instanțele judecătorești sunt deja implicate într-un număr considerabil de domenii care implica importante resurse. Asadar, adoptarea unei clasificări rigide a drepturilor economice, sociale și culturale prin care sunt plasate, prin definiție, în afara sferei instanțelor judecătorești, va fi arbitrară și incompatibilă cu principiul că cele două seturi de drepturi ale omului sunt indivizibile și interdependente;
- Este general acceptat că legea națională trebuie interpretată pe cât posibil într-un mod care se conformează unor obligații legale internaționale asumate de un Stat. Prin urmare, când un legiuitor trebuie să aleagă între

o interpretare a legilor nationale prin care statul ar incalca Pactul și o interpretare care permite Statului să se conformeze Pactului, legea internațională obligă alegerea ultimei variante.

Implicare în litigiile strategice

Prin litigare, un grup din ce în ce mai numeros de activiști sau avocați folosesc acțiunea legală, împreună cu alte instrumente de reformă, pentru a schimba normele juridice, pentru a crește gradul de informare a publicului și a modifica tipuri de comportament în domenii care variază de la drepturile omului la discriminare rasială. Deoarece ar fi practic imposibil ca organizațiile și activiștii de drepturile omului să acționeze în judecată în fiecare caz de încălcare a dreptului la locuință al romilor, trebuie să ținem cont de principiile de litigare strategică. Acestea includ:

- Cazul ridică o problemă de importanță publică cu privire la protecția dreptului la locuință al romilor;
- Cazul reprezintă o încălcare gravă a drepturilor omului, de exemplu, o evacuare forțată;
- Calitatea de reprezentare legală și viabilitatea strategiei legale propuse;
- Eventualul impact al cazului asupra cazurilor similare sau asupra jurisprudenței naționale; și
- Potentialul mediativ al cazului care se deservească unui scop educațional mai larg.

Atunci când un caz nu e soluționat favorabil de instanțele judecătorești naționale

Deseori, instanțele judecătorești naționale retin că nu a existat o încălcare a legii și/ sau nu acordă despăgubiri în cazurile de încălcare a drepturilor romilor; România nu face excepție în acest sens. În acest context, dacă au fost epuizate toate căile legale naționale, victimele romilor ale abuzului în domeniul locuinței au la dispoziție o serie de alte instanțe judecătorești. Tabelul de mai jos cuprinde o listă de foruri la care victimele încălcării dreptului la locuință au posibilitatea să li se facă dreptate și evidențiază eventualele avantaje și dezavantaje ale fiecărui for:

	Avantaje	Dezavantaje
I. Curtea Europeană de Justiție⁶	<ul style="list-style-type: none"> • Incomparabil, dispune de cea mai bună jurisprudență cu privire la probleme de discriminare în comparație cu orice alt forum legal internațional. 	<ul style="list-style-type: none"> • O persoană fizică nu are calitate procesuală activă pentru a iniția procedurile directe. • E puțin dificil ca procedura preliminară de trimitere la o

⁶ Jurisdicția include doar statele membre ale Uniunii Europene, la care România va adera în viitor.

	<ul style="list-style-type: none"> • Se conformează prevederilor Directivei pentru Egalitate Rasială, un document care conține standarde anti-discriminare minimale, atât în termeni de substanță, cât și în termeni de procedură. • Deciziile sale sunt juridic obligatorii, cel puțin în ceea ce privește interpretarea legii UE. 	instanța superioară să fie înțeleasă și utilizată, atât de judecători, cât și de avocați, care sunt, oarecum, obișnuiți să-și pledeze cazurile într-un mod mai convențional.
II. Comitetul ONU pentru Drepturile Omului (HRC)⁷	<ul style="list-style-type: none"> • Este cel mai judicios din toate Comitetele ONU. • Articolul 26 al ICCPR conține interdicția comprehensivă a discriminării, nelimitându-se doar la drepturile civile și politice. • A recunoscut deja în jurisprudența sa discriminarea indirectă. • Spre deosebire de Strasbourg, prevede un standard mai mic de dovezi. • Nu există limită de timp pentru a înainta o acțiune. 	<ul style="list-style-type: none"> • Procedurile durează aproape la fel de mult ca și în Strasbourg. • Poate numai să recunoască o încălcare și să recomande despăgubiri, cum ar fi, de exemplu, o sumă nespecificată drept compensație. • Deciziile sale nu sunt oficial obligatorii, dar constituie un instrument puternic de lobby.
III. CEDAW⁸	<ul style="list-style-type: none"> • În prezent, există un număr foarte mic de plângeri individuale. • Prin urmare, e posibil ca forul să analizeze cazurile într-o perioadă rezonabilă de timp. • Poate fi, de asemenea, mult mai liberal în termeni de admisibilitate și îndreptățire. • Spre deosebire de Strasbourg, prevede un standard mai mic de dovezi. • Nu există limită de timp pentru a înainta o acțiune. 	<ul style="list-style-type: none"> • Limbajul CEDAW se concentrează mai ales pe garantarea egalității între bărbați și femei și ar fi nevoie de argumente creative pentru a supune atenției Comitetului forme de discriminare împotriva femeilor, altele decât formele de discriminare care intra în sfera Comitetului. • Poate numai să recunoască o încălcare și să recomande despăgubiri, cum ar fi, de exemplu, o sumă

⁷ România a aderat la Protocolul Opțional al ICCPR în 1993, astfel HRC poate examina plângeri individuale cu privire la pretinse încălcări.

⁸ România a ratificat Protocolul Opțional al Convenției în 2003, astfel CEDAW poate analiza plângeri individuale în cazuri de pretinse încălcări.

		<p>nespecificata drept compensatie.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Deciziile sale nu sunt obligatorii, dar constituie un instrument puternic de lobby.
<u>IV. CERD⁹</u>	<ul style="list-style-type: none"> • Se refera la toate formele de discriminare rasială. • Există un număr relativ mic de cazuri și are posibilitatea să analizeze plângerile într-o perioadă rezonabilă de timp. • Este relativ flexibil în ceea ce privește admisibilitatea. • Spre deosebire de Strasbourg, prevede un standard mai mic de dovezi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Deciziile sale nu sunt obligatorii. • Deseori nu dispun de raționament juridic detaliat. • Termenul limită de a înainta o acțiune este de șase luni. • Poate numai să recunoască o încălcare și să recomande despăgubiri, dar fără a preciza suma pentru despăgubire. • Deciziile sale nu sunt obligatorii, dar constituie un instrument puternic de lobby.
<u>V. ECHR (CEDO)</u>	<ul style="list-style-type: none"> • În comparație cu ECJ, o persoana fizica are calitate procesuala activa pentru a iniția procedurile direct. • Deciziile sale sunt obligatorii și conțin raționamente juridice detaliate. • Spre deosebire de Comitetele ONU, poate hotărî sume specifice de despăgubire. • Dispune de cel mai bun mecanism de aplicare a deciziilor sale. 	<ul style="list-style-type: none"> • Articolul 14 al CEDO oferă mai puțină protecție împotriva discriminării spre deosebire de majoritatea instrumentelor internaționale. • A produs un număr mic de precedente juridice pozitive pe baza Articolului 14. • Solicită un nivel ridicat de dovezi. • Jurisprudența actuala a Curții nu permite nici o inversare a sarcinii probei în cazurile de discriminare. • Termenul limită de a înainta o acțiune este de șase luni.

⁹ În Legea nr. 612/2002, România a făcut o declarație în baza Articolului 14 al ICERD, prin care permitea Comitetului să analizeze plângerile individuale în cazuri de pretinse încălcări. CNCD a fost desemnat ca organ competent pentru audierea plângerilor de acest fel, dar, în cazurile în care reclamantul nu este mulțumit cu decizia CNCD, acesta poate contesta decizia la CERD.
